

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΣΤΟ ΖΑΓΟΡΙ

Ο Σύλλογος Προστασίας Ηπειρωτικής Φύσης υπέβαλε στο Νομαρχία Ιωαννίνων και σ' άλλες αρχές και φορείς το ακόλουθο υπόμνημα, που θίγει σημαντικά προβλήματα στο Ζαγόρι. Το δημοσιεύουμε και μεις, παρά τις κάποιες υπερβολές που παρουσιάζει, και λόγω του ενδιαφέροντός του και σαν ερέθισμα προβληματισμού μας.

1. Όπως παγκοίνως είναι γνωστό, το Ζαγόρι είναι μια ξεχωριστή περιοχή, εξέχοντος φυσικού κάλλους, σχεδόν ανόθευτο οικιστικά και περιβαλλοντικά, πλούσιο σε πολιτιστική παράδοση.

2. Όλες αυτές οι ιδιαιτερότητες το κατέστησαν, ή τείνουν άρδην να το μεταβάλλουν σε πόλον έλξη τουρισμού και αναψυχής. Και προς την πλευρά αυτή πρέπει ανέκκλητα πλέον το επιχειρηματικό ενδιαφέρον των μονίμων κατοίκων καθώς και των Ζαγορισιτών, ή άλλων επιχειρηματιών της αλλοδαπής. Η πολιτεία δε καθώς και έτεροι αναπτυξιακοί φορείς, ενστερνιζόμενοι την αναπτυξιακή αυτή έφεση, την αναζωογονούν και τη συνδράμουν με διανειοδοτήσεις για έργα υποδομής, όπως ανέγερση ξενώνων, επισκευή παραδοσιακών σπιτιών για χρήση ΕΟΤ, βελτίωση οδικού δικτύου κ.λ.π.

3. Προς την πλευρά αυτή, κρίνουμε σκόπιμο να τονίσουμε για πολλοστή φορά, ότι το κράτος και οι τοπικοί μηχανισμοί, για να προλάβουν τυχόν ανεξέλεγκτες και δυσάρεστες για την περιοχή υποτροπές, πρέπει να προνοήσουν ώστε να χαλιναγωγηθεί εποικοδομητικά όλη αυτή η αναπτυξιακή προσπάθεια και να προσδοθεί στη μορφή της ένα ήπιο και υγιές τουριστικό κλίμα. Πρωτίστως, πρέπει να υπάρξει ο απαιτούμενος σεβασμός προς τους τοπικούς κανόνες πολιτιστικής συμπεριφοράς, δίχως νοθεύσεις με παρεμβάσεις ψεύτικων «φολκλορικών» ιδιοσκευασμάτων. Δίχως ανόητα φκιασιδώματα και κωμικές παρεκτροπές. Ιδιαίτερη δε έμφαση, πρέπει να δοθεί στο θέμα της έγνοιας για την διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος, που πρέπει να παραμείνει άθικτο κι αδιατάρακτο από ανθρώπινες επεμβάσεις. Αρκούν οι περιττές χειροδικίες που δέχτηκε μέχρι σήμερα η φύση του Ζαγοριού, ιδιαίτερα αυτές που έπληξαν τόσο βάναυσα το μαλακό της υπογάστριο, όπως είναι η πλαισιωμένη από δύο θαμάσιες χαράδρες (Βίκου, Αώου) οροσειρά της «Τύμφης» (εθνικός δρυμός). Μόνον έτσι το Ζαγόρι θα μπορέσει να πορευθεί ανώδυνα στη σύγχρονη τροχιά του.

4. Τέτοιοι κίνδυνοι που απειλούν άμεσα να καθηλώσουν αυτή την πράγματι εξελικτική του αναγέννηση, δίχως δυστυχώς κάποιας σωτήρια ανάκρουση, προέκυψαν πολλοί και ιδιαίτερα ασφυκτικοί στο φυσικό του προσκήνιο: όπως λ.χ. οι αλόγιστες επεμβάσεις μας τόσο στο δημόσιο περιβάλλον, η αλλοίωση δηλαδή της χαρακτηριστικής μας αρχιτεκτονικής, όσο και οι βαρβαρισμοί στον φυσικό μας πλούτο, με τα πιο ειδική και εκούσια κακουργήματά μας όπως:

α. Λυσσαλέες επιδρομές και ιδιοβλεψίες στα βουνά με διανοίξεις ορεινών δρόμων.

Οι αβασάνιστα προγραμματικά αυτοί δρόμοι, που έχουν πάρει πλέον «έξαρση» μολυσματικής επιδημίας, αποσυναρμολογούν και κακοποιούν στο έπαρκο την αισθητική και οικολογική πληρότητα της φύσης. Επιπλέον, επιβαρύνουν δυσαναπλήρωτα και δίχως κανένα απολύτως μελλοντικό αντίκρουσμα, την ήδη παραπαίουσα οικονομία μας. Η εκτεταμένη αυτή καταστροφή του ορεινού κυρίως περιβάλλοντος που προέρχεται απ' αυτές τις διανοίξεις, καταστροφαντεί το εθνικό μας κύρος στην Ευρώπη, η οποία επανειλημμένως μας έχει καταδικάσει για βιαιότητες εις βάρος της φύσης και παρεμβάσεις κοινοτικών οδηγιών.

Δίχως να υπάρχουν ενδοιασμοί, στην ουσία του αυτό το «δωσίδικο» νομοσχέδιο «περί αξιοποιήσεως βοσκοτόπων», που συνήθως κατ' εφαρμογήν του διανοίγονται αυτοί οι δρόμοι, δεν ήταν τίποτε άλλο παρά μια ανεκδιήγητη «εφεύρεση» της τότε κυβερνητικής παράταξης (1983), η οποία ήταν και η μοναδική που το ψήφισε, για να «κατατροπώνονται» εύσχημα οι γενναίες κτηνοτροφικές επιχορηγήσεις της ΕΟΚ. Πέραν αυτών, τα δικαιολογητικά που στηρίζουν την αναγκαιότητα κατασκευής κάποιων δρόμων, όχι μονάχα τα θεωρούμε ανεπαρκή, αλλά πολλές φορές και υπερβολικά, για να μην πούμε παραπλανητικά. Και τούτο γίνεται σκόπιμα και καλοσερβιρισμένα από τους προέδρους για ευχερέστερη έκ-

δοση των επιζητούμενων κονδυλίων για το χωριό τους. Είναι δε άξιον απορείας, πως συνεχώς οι «οφφικισούχοι» των κοινοτήτων και ειδικά των εντελώς υποβαθμισμένων πληθυσμιακά και παραγωγικά αυτών, καθώς και οι περιτριγυρίζοντες αυτούς ποικιλόχρωμοι παράγοντες-μερικοί και εκ της Νομαρχίας- «τρώνονται» κρυφά ή φανερά γι αυτούς τους δρόμους; Μήπως γιατί οι δρόμοι αυτοί δεν ακολουθούν τις νόμιμες διαδικασίες κατασκευής των δημοσίων έργων; Έγινε ποτέ ένας απ' αυτούς τους δρόμους σε εφαρμογή κάποιας έγκυρης μελέτης; Τα άφρονα αυτά «σκαψίματα», που παρατηρούνται μόνον σε χώρες αναξιοίτιστες περιβαλλοντικά, συνοδεύτηκαν ποτέ από κάποια μελέτη περιβαλλοντικών όρων; Θεωρούμε την υπόθεση αποτυχημένη και νομικά έκθετη.

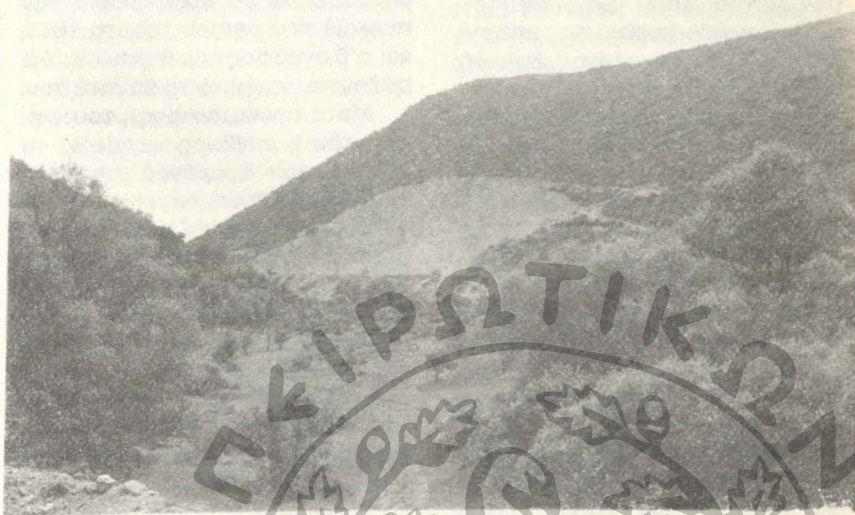
β. Ρύπανση.

Όλο το Ζαγόρι έχει κατακλυσθεί από διάσπαρτη ρίψη στερεών αποβλήτων. Τούτο το δυσάρεστο φαινόμενο γίνεται πιο αισθητό στις κεντρι-

πτευση και σύλληψη των παραβατών (ιδιαίτερα για τα πεταμένα λάστιχα των βουλκανιζατέρ), συνεχώς επιδεινώνεται. Προς επούλωση της χρόνιας αυτής πληγής, προτείνουμε όπως, το προς ανασύνταξη εργατοτεχνικό προσωπικό της 1ης ΜΟΜΑ που αδρανεί αμοιβάμενο, με το μηχανικό εξοπλισμό της και προ της τελικής της διαλύσεως, να περισυλλέξει το εν λόγω απορρίματα, αφού προηγουμένως οι κοινότητες προβούν στις δέουσες διοικητικές ενέργειες και επομένως οι κοινότητες προβούν στις δέουσες διοικητικές ενέργειες και υποδείξεις των εστιών συσσωρεύσεως της «κόπρου του Αυγεία».

γ. Λατομεία.

Αν και δεν έχουν την εκτεταμένη καταστροφή που προκαλούν οι ορεινοί δρόμοι, εκεί όμως που λειτουργούν και λειτουργούν συνήθως παρανόμως, έχουν τις ίδιες καταστροφικές συνέπειες με αυτούς προς το περιβάλλον. Τελείως δε απαράδεκτα, από απόψεως καταστροφών, οπτικής

Νταμάρι Ασπραγγέλων

κές οδικές αρτηρίες των Ασπραγγέλων, που είναι και η κεντρική πύλη της τουριστικής κίνησης, καθώς επίσης και στο τμήμα της οδού Κ. Πεδινών Καλπακίου. Οι Σύλλογοι και οι πρόεδροι, παρ' όλες τις φιλότιμες προσπάθειες, με την πενιχρή υποδομή που διαθέτουν, εστιάθι αδύνατον να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα, το οποίο με τη μεγάλη ανοχή κι αδράνεια των τοπικών τημημάτων τάξης, που ολιγωρούν ως προς την επό-

ρύπανσης και νομικών παραβάσεων, είναι αυτά που αντικρίζει κανείς ως χαινούσες πληγές, επί ορατών σημείων, εγγύς των πόλεων ή χωριών. Η δυσάρεστος δε αυτή επαυξάνεται, μαζί με την επικινδυνότητα, όταν οι διερχόμενοι υποχρεούνται να διέλθουν εν μέσω των εκκαπτικών ακαταστασιών των, των βορβύρων, των ρυτίων και του εκτυφλωτικού χο-

Συνέχεια στην 2η σελ.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ Ο ΤΣΕΠΕΛΟΒΙΤΗΣ

Από το βιβλίο του κ. Τριαντάφυλλου Σκλαβενίτη «Τα εμπορικά εγχειρίδια της Βενετοκρατίας και Τουρκοκρατίας και η εμπορική Εγκυκλοπαίδεια του Νικολάου Παπαδοπούλου» που εξέδωσε η Εταιρεία Μελέτης Ελληνισμού, αναδημοσιεύουμε τα Β' και γ' Κεφάλαια που αναφέρονται στη ζωή και στο έργο Ζαγορησίου συγγραφέα. Ο ερευνητής προσκομίζει και νέα στοιχεία που φωτίζουν την προσωπικότητα ενός από τους πλέον επιφανείς άνδρες του τόπου μας. Για χάρη των αγωνιστών μας, ελαφρύνουμε το κείμενο αφαιρώντας αρκετές σελίδες με σημειώσεις, αναφορές, παραπομπές, χρήσιμες μόνο για τους ερευνητές.

**Η ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΕΓΚΥΚΟΠΑΙΔΕΙΑ
ΩΣ ΣΥΓΓΡΑΦΙΚΟ ΕΓΧΕΙΡΗΜΑ
Ο ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ**
Βιογραφικό σχέδιασμα

Για τη ζωή και το πλούσιο έργο του Νικόλαου Παπαδόπουλου έχουμε τα σκόρπια αὐτοβιογραφικά στοιχεία που δίνει στα δικά του έργα και κυρίως μία ανώνυμη νεκρολογία, γραμμένη από φίλο του κωνσταντινουπολίτη έμπορο, ο οποίος πρέπει να είναι ο Ιωάννης Πολυχρονιάδης, δημοσιευμένη στο παρισινό περιοδικό Μέλισσα το 1821¹. Στη νεκρολογία αυτή στηρίζονται άμεσα ή έμμεσα όλες οι βιογραφίες που δημοσιεύτηκαν ως σήμερα. Αυτή τη νεκρολογία ακολουθούμε, όσο γίνεται κριτικά, και σ' αυτή τη βιογραφία, χρησιμοποιώντας και στοιχεία που γνωρίζουμε από άλλες πηγές.

Γεννήθηκε στις 9 Σεπτεμβρίου 1769 στο Τσεπέλοβο του Ζαγοριού, χωρίς που απέχει 6 ώρες από τα Γιάννινα. Ο πατέρας του λεγόταν Γεώργιος και ήταν παπάς και η μητέρα του Αγγελική. Ο παπα-Γιώργης ήταν «μεγαλωφυής» και μηχανικού πνεύματος, επετηδούτο πάσας τας τέχνας, δηλαδή διώρθωναν ωρολόγια, κατασκεύαζε κλειδωνιές, παπατζάδες (αύκος τουφεκιού), εδούλευε ποικιλότητες των σιδηρών και τον χάλυβα, έδενε πολυειδώς τα δουφέκια, κατασκεύαζαν άρματα, και εν ενί λόγω ήτον ο γενικός παντοτεχνίτης των περί χωρίων».

Κοντά στον παπά-πολυτεχνίτη, τον πατέρα του, έμαθε και τα εγκύκλια γράμματα, «την ελληνική» με « την τότε δεινήν αμεοδαν» των γραμματικών. Δεν μπόρεσε να βρει χρήματα για να πάει όπως ήθελε στη Δυτική Ευρώπη για να σπουδάσει γιατρός. Έφυγε στη Θεσσαλονίκη και έγινε γραμματικός του κεφαλονίτη γιατρού, εμπόρου και προξένου της Βενετίας (1741-1761), της Δανίας, της Πρωσίας και του Βελγίου Δημητρίου Χοϊδά. Ο βιογράφος του δεν προσδιορίζει ακριβώς τα χρόνια που έμεινε στη Θεσσαλονίκη, στο γραφείο του Χοϊδά, όπου διδάχτηκε στοιχεία ιταλικής και γαλλικής γλώσσας. Έφυγε το 1793 για την Κωνσταντινούπολη και έγινε οικοδιδάσκαλος των παιδιών του δραγομάνου του στόλου Κωνσταντί-

νου Χαντζερή για μικρό χρονικό διάστημα. Επέστρεψε και πάλι στις εμπορικές ασχολίες παρέχοντας τις υπηρεσίες του σε άλλους. Το 1803 ίδρυσε δική του εμπορική επιχείρηση αλλά το 1806 καταστράφηκε οικονομικά. Από το 1803 ως το 1808 τον βρίσκουμε συνδρομητή σε βιβλία. Αστρονομίας, φιλοσοφίας, Ιστορίας και Χημείας. Οι διαφορές στους τίτλους, που συνοδεύουν το όνομά του στους καταλόγους των συνδρομητών, δείχνουν ίσως τις επαγγελματικές του μεταπτώσεις: «ο χρονοσφύρατος εν πραγματευταίς και λογιώτατος εν γραμματικίς» (1803). «Χρησμολογιώτατος» (1808).

Αυτά τα χρόνια και μέσα στο κλίμα αισιοδοξίας και ενθουσιασμού, που δημιουργήσε η έκδοσή των πρώτων τόμων της «Ελληνικής Βιβλιοθήκης» του «θεσπεσιού» Κοραή, ο Παπαδόπουλος μετέφερεσ πάνω από επτά τόμους της Γεωγραφίας του W. Guthrie, μέσα σε διάστημα 8-10 μηνών. τα τετράδια της αυτής μετάφρασης, μπόρεσε και τα έσωσε κατά την πυρκαϊά του σπιτιού του, το 1811, και ο βιογράφος του βεβαιώνει ότι σώζονταν και μετά το θάνατό του.

Μετά την καταστροφή του σπιτιού του η επιβίωση για αυτόν, η γυναίκα του Σμαράγδα και τα 5 παιδιά του έγινε δύσκολη. Επαγγέλθηκε τον μεσάζοντα για την έκδοση από την τουρκική διοίκηση αδειών ναυσιπολίας προς τη Μαύρη Θάλασσα. Τα χρόνια αυτά έρχεται και ο πρώτος κλονισμός της υγείας του, ενώ τον Δεκέμβριο του 1814 πεθαίνει η γυναίκα του και αναλαμβάνει μόνος πια την ανατροφή 5 παιδιών από 2 ως 10 χρονών.

Στην περίοδο αυτή με τις τότε βιοτικές δυσκολίες και ως το θάνατό του (1814-1820) «μετέφραζεν, εσύνθετε και συνηγόρει, ενίοτε, τιμῶς εἰς δεινάς υποθέσεις». Τρία του βιβλία τυπώθηκαν: 1. Εγγχειρίδιον κατά των νοσοῦντων εἰς τὰ περί ἀληθείας καὶ υπεροχῆς των ἱερῶν γραφῶν (εἰράνισμα, Βενετία 1815). 2. Εμπορικὴ ἐγκυκλοπαίδεια (Βενετία 1815-1817, 4 τόμοι). 3. Ο Εμπορικὸς κώδις τῆς Γαλλίας (μετάφρασις, Βιέννη 1817). Ἡ μετάφρασις του γαλλικοῦ βιβλίου «Εμπόρου πατρός

επιστολαί προς τον εαυτού υιόν» δεν εκδόθηκε. Τα δύο τελευταία χρόνια της ζωής του οργάνωσε με καλά αποτελέσματα την «Κίνδυνα-σφάλεια», μια ασφαλιστική εταιρεία, στο πλαίσιο του «Συστήματος» των εμπόρων. Έγινε μέλος της Φιλικής Εταιρείας (1819).

Πέθανε στις 26 Ιανουαρίου 1820, μετά σύντομη, αλλά επίπονη ασθένεια. Στις τελευταίες του στιγμές οι φίλοι του του έδειξαν την αγάπη τους και φρόντισαν για την αποκατάσταση των παιδιών του. Το «Σύστημα» των εμπόρων αποφάσισε να χορηγήσει 4.000 γρόσια του χρόνου στα παιδιά του Παπαδόπουλου. Τα χρήματα θα προέρχονταν από τα εισοδήματά της «Κινδυνασφάλειας» της οποίας εκείνος ήταν «πρόκτωρ και ψυχή». Ο Ιωάννης Ξένος, πάμπαν έμπορος, όπως του υποσχέθηκε στις τελευταίες του ώρες, συμφύε-τηκε τη μεγαλύτερη κόρη του Παπαδόπουλου, ενώ φίλοι και άρχο-ντες ανέλαβαν την προστασία των άλλων παιδιών του. Ενταφιάστηκε στην εκκλησία του Σταυροδρομίου και ο Ιάκωβος Ρίζος συνέθεσε δύο επιτάφια επιγράμματα για τον άν-

θρῶπο που τον «θρηνοῦν δικαίαι
Μούσαι καὶ ἡ Ἀρετὴ κ' Ἑρμῆς
Ἐμπολαίος».

Από τη νεκρολογία, γραμμένη όπως είδαμε, από το φίλο του Λαζάρου Πολυχρονιάδη, παραθέτουμε εδώ το χαρακτηρισμό του Παπαδόπουλου: μαρτυρία ολοκληρωμένη, με τις υπερβολές, που φέρνει τη συμπάθεια του φίλου και τη φέρνει της σπληνής, να έχουν ελεγχθεί από την ανάγκη της άμεσης δημοσιότητας, που θέλανε να έχει και είχε η μαρτυρία του.

«Ο μεγαλοφυής ούτος αν-
ήτον προικισμένος με μέγα
σπάνιον μνημονικόν, και με αν-
ηλιπτικόν θαυμασίον. Ο διορι-
σμός του ήτον κάλλιστος, το α-
σσημά του μέτριον, το στήθος
αί ώμοι του πλατείς, η κεφαλή
πολλή μεγάλη. Εκάθιστο πολ-
ώρας ακίνητος επάνω εις το
φείον, και έγγραφεν εις πίστι-
ώραν της ημέρας. Ελάλει και
φε την παλαιάν και νέαν ελληνι-
κήν, την γαλλικήν και ιταλι-
κήν, έλάλει την ισπανικήν και τουρκι-
κήν, και ανεγίνωσκεν εις α-
δια την μεγάλην του μνήμην εν-
εντελή ιδέαν όλων των εμπορι-
νώμων και εθίμων. Και επηρώ-
...

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΣΤΟ ΖΑΓΟΡΙ

Συνέχεια από την 1η σελ.

νιορτού τους. Τα εν επαφή δηλαδή με το κατάρωμα των κεντρικών δρόμων.

Στην τελευταία ασφαλώς περίπτωση ανήκει κατά τρόπον συγκοινωνιακά ανεπίτρεπτο το λατομείο, της εν διαλύσει 1ης ΜΟΜΑ στην περιοχή Ασπραγγέλων.

Το λατομείο αυτό, εκτός ότι είναι εγκατεστημένο στα διαπύλια μιας τόσο πολυσήμαντης τουριστικά περιοχής, όπως χαρακτηρίζεται το κεντρικό Ζαγόρι με την περίφημη χαράδρα «Βίκου», όπου οι διερχόμενοι περπατώντας εν μέσω αυτού του σμυφισμού, αποκομίζουν τις πρώτες δυσμενείς εντυπώσεις, λειτουργεί και παρανομώς. Η εγκατάσταση του πραγματοποιήθηκε εκεί αυθαίρετως, δίχως προηγουμένως να ληφθεί καμία μέριμνα για προστασία και αποκατάσταση του περιβάλλοντος χώρου και δίχως να υπολογισθεί η ακώλυτος κι ασφαλής διέλευση των αθλημενικών οχημάτων. Γι αυτό καλούμε τις αρμόδιες υπηρεσίες, σε εφαρμογή των διατάξεων του Ν. 1650/86, 998/79 καθώς και σε εφαρμογή της ΚΥΑ με αριθμό 69269/5387/90, να πραγματοποιήσουν επισταμένως ελέγχους, να επιβάλλουν τη νομοθεσία και τελικά να προβούν απαργύλιτα στο κλείσιμο του λατομείου, αφού εμφανίσταται

επηρεάζει την οδική κυκλοφορία ή επιδρά δυσμενώς σε μια τόσο αναγκαία για την τουριστική ανέλιξη περιοχή. Οι λόγοι υπαχθούς του έλλειψαν, δεδομένου ότι η ΜΟΜΑ βρίσκεται στα πρόθυρα της διαλυθείς. Σε περίπτωση που δοθεί συνέχεια στα γαστρώνα και λειτουργίας του στην κερκίσιον έργου με άλλον φορέα ή προσφύγιουμε αμέσως στα Κοινωτικά Δικαστήρια για εφαρμογή πλέον των Κοινοτικών Οδηγιών, που ουδώς οι υπηρέσιες της Νομαρχίας ενστενίζονται, ή νυνοδών.

4. Επὶ πλέον, στο ἔμπα του κλ
μπου Ασπραγγέλων και παρακα
ως της κοινότητας Κήρυτον ἐπὶ το
δρόμου, παρέμειναν χρονίζοντα θ
θρα, απομεινάρια, καθώς και παρο
καμπτηριόι οδοὶ παλαιών ιδιωτικῶν
κατοικιών. Αυτὰ πρέπει οὖν να παρ
σῆς σε συνεργασία με τῆς κοινότητ
για τους ἰδιους λόγους, να ἐξαφαν
σουν τους παραβάντες να τ' απομα
κρύνουν και ν' αποκαταστήσουν
τους χώρους. Διότι, το μεν πρῶτο
βρίσκεται στους πρόποδες και ῥάστο
το λοφίσκου (τύμβος) του πρὸς τῆ
τευση και τοποθετῆσι ἀγνάμματος τῆς
«Ζαγορίσιας Γυναικάς». Και το δε
τερο, θίγει κατὰ τρόπον ἀπαράδεικ
και ασυμμεμβαστο τὴν ἀρχιτεκτονικ
οντότητα του τριτοῦ παραδοσια
κοῦ νεκροποταμίου «Καλονεγκιδίου»

Φωκίων Καψάλης
Ορειβάτης

Κωσταντινούπολιν δεν είναι εμπο-
ρικών κριτήριον, εις όλας τας
εμπορικής υποθέσεις αυτός ήταν
αφεύκτως η ο κριτής, η ο γνωμο-
δότης, εν ενί λόγω ήτον ο γενικός
πανδέκτης εις τα πράγματα του

φθόνου των ψευδομαθών, υπό της αγριότητος των δεισιδαμόνων ή των υποκριτών, υπό της τυραννίας των Μακιαβελιστών, εν ενί λόγω υπό της κακοπαιδευσίας και βαρβαρότητος!»[...].

Οι συγγραφές του

1.— Εγγχειρίδιον κατὰ τῶν νο-
σούντων εἰς τὰ περὶ ἀληθείας καὶ
υπεροχής τῶν ἱερῶν Γραφῶν. Ε-
ρυνθὲν ἐκ γαλλικῶν συγγραμμάτων
πρὸς ὠφελος τῶν Ὁμογενῶν αὐ-
τοῦ παρὰ Νικολάου Παπαδοπού-
λου καὶ προσνεχθέν τὴν κωρυ-
δα Μιχαὴλ Βασιλείου. Ἐπιστάσις
Σπυρίδωνος Βλαντιῆ. Ἐν Βενετίᾳ.
Παρὰ Νικολάου Γλυκεῖ τὴν εἰς Ἰωαν-
νῖνον. 1815.

8ο (μικρό), σ. 78. Το βιβλίο περιέχει: Την προσφώνηση- πρόλογο στον Μιχαήλ Βασιλείου (σ.3-12). Το κύριο μέρος του βιβλίου Αλήθεια και υπεροχή των θείων γραφών (σ. 13-51), το οποίο εκτός από την εισαγωγή περιέχει: Α' Η αχρειότητα των θήνν παραθένε τάχα περί θρησκείας αμφιβολίαν; Β' Η αμάθεια συναριθμείται τάχα με τα αίτια, από τα οποία προέρχονται αι περί Πίστως αμφιβολίαι; Γ' Η κενοδοξία δεν είναι τάχα μια από τις αιτίας των περί Θρησκείας φαινομένων απωριών; Ακολουθούν τα Σχόλια του Ν. Παπαδόπουλου (αρ. 1-42) που ανταποκρίνονται σε δείκτες που υπάρχουν στο κύριο μέρος του βιβλίου (σ. 52-70). Το βιβλίο κλείνει με το Παράρτημα. Περί του ότι η μελέτη των Θείων Γραφών είναι αναγκασιότατή (σ.71-78), το οποίο είναι επίσης κείμενο του Παπαδόπουλου.

Ο τίτλος του γαλλικού πρωτοτύπου είναι *Verite. et Excellence des Saintes Ecritures*, όπως τον σημειώνει ο Παπαδόπουλος. Το πρωτότυπό του, που μοιραζόταν από θρησκευτική εταιρεία του Λονδίνου γαλλικά και αγγλικά, μεταφράστηκε από τον Παπαδόπουλο πριναπό το 1811 και εκδόθηκε με την προτροπή του Μ. Βασιλείου για να στηρίξει την κλονιδόνη ευσεβεία του γένους και να θωρακισθούν οι νέοι με τη γνώση της χριστιανικής αλήθειας και να μη παρσύνονται από τα νεωτερικά κηρύγματα των συγγραφέων της Δύσεως. Υποστηρίζεται ότι οι νέοι πρέπει να πνιγνούν να σπουδάζουν

στη Δ. Ευρώπη για να γνωρίσουν τη φιλοσοφία και τις επιστήμες ώστε να επιστρέψουν και εκείνες μαζί τους στην άθλια Ελλάδα. Καταδικάζεται το «κόμμα των φρονούντων επιβλαβή την προς τας Ευρωπαϊκάς Ακαδημίας αποδημίαν» όπως και η αθεΐα των φωτισμένων (illuminés) και η ασέβεια τους, και ονομάζονται ο Βολταίρος, ο Ρουσσώ κ.α. Στα σχόλια του Παπαδόπουλου επαυξάνονται οι κατηγορίες του πρωτοτύπου. Με το έργο αυτό ο Ν. Παπαδόπουλος προσπαθεί να οχυρώσει αυτό που πιστεύει πρώτο, την πίστη και την ενάρετη, ώστε να μην αρνηθεί

εκείνο που θεωρεί αναγκαίο, τον εκσυγχρονισμό, για τον οποίο τα φώτα της Ευρώπης είναι απαραίτητα.

2.— Γουθρή, Γεωγραφία

Ο βιογράφος του σημειώνει ότι μετέφρασε από τα γαλλικά κατά το χρονικό διάστημα που θα μπορούσε να οριστεί από το 1806 ως το 1811, πάνω από 7 τόμους, φιλοτιμούμενος από τα κηρύγματα του Α. Κεραή στους πρώτους τόμους της «Ελληνικής Βιβλιοθήκης». Η έκδοση της μετάφρασης σε 10 τόμους αναγγέλθηκε το 1811. Τα χειρόγραφα της μετάφρασης σώθηκαν κατά την πυρκαϊά του σπιτιού του 1811. Ο Παπαδόπουλος δεν παρητήθηκε από την ιδέα έκδοσης μιας Γενικής Γεωγραφίας. Στον πρόλογο του Γ' τόμου της Εμπορικής Εγκυκλοπαιδείας, (20 Ιουνίου 1815) σημειώνει: «πρό ολίγων ετών επιχείρησα να εκδώσω Γεωγραφίαν εντελήν, και μεθοδικήν εις την γλώσσαν μας, προς όφελος κοινών του Γένους, και μάλιστα των Εμπόρων, λαβών οδηγόν τον περίφημον Άγγλον Γουβιαν, και το έργον ήγγιζεν εις το τέλος, ότε η εσχάτη, και μεγίστη μεταβολή των Ευρωπαϊκών Επικρατειών, και Διοικήσεων, και η άστατος τύχη και περιπέτεια των οικιακών μου πραγμάτων, και ο επισκήψας παμφθόρος εμπρησμός, μ' έλαβαν ν' αποκόμω και ν' αφήσω ατελές το έργον», ελπίζοντας κάποτε να το τελειώσει και να το εκδώσει.

Η μετάφραση του βιβλίου του Cuthrie πρέπει να θεωρηθεί και ως πρώτος αναβαθμός της προσπάθειας του Παπαδόπουλου να βοηθήσει στο να αποκτήσει η εμπορευματική τάξη και η ελληνική κοινωνία γενικότερα, βιβλία, που κωδικοποιούν τις ανθρώπινες γνώσεις γύρω από τον υλικό βίο.

3.— Εμπόρου πατρός επιστολαί
πρός τον εαυτού νάν

Μετάφραση από τα γαλλικά. Ο
βιογράφος του δεν δίνει καμία πλη-
ροφωρία για τα χρόνια που έγινε η
μετάφραση. Το χειρόγραφο της
υπήρχε ως το θάνατο του Παπα-
δόπουλου. Με το έργο αυτό ο Πα-
παδόπουλος φαίνεται να αρχίζει
την προσπάθεια για να δημιουργη-
θεί ένα σύνολο βιβλίων βοηθητικών
στο εμπηρικόν επάγγελμα, εμπηρι-
κόν εγχειριδίων· αν συνδυάσουμε
τη μετάφρασή αυτή με την προη-
γούμενη (Γεωγραφία Γουβρή) και
το επόμενο βιβλίο (Γαλλικός εμπη-
ρικός κώδικας) έχουμε: επιστολαί-
ο, νομοθεσία, γεωγραφία. Στα
παλαιά σύνολα εγχειριδίων της Βε-
νετίας, της Τεργέστης και της
Βιέννης προστίθεται τώρα και το
σύνολο της Κωνσταντινούπολης,
στρόμμενο προς γαλλικά και αγγλι-
κά πρότυπα.

4.— Ο Εμπορικός Κώδικς της Γαλλίας. Μεταφράσεις εκ του γαλλικού πρωτοτύπου, και πολλοίς σημειώμασι πλουτισθείς, έτι δε παραρτήματι των αναγκαίων αρθρων εκ του Πολιτικού Κώδικος επαυθέντες παρά Νικολάου του Παπα-

δοπούλου, παρ' ου προσενεχθεί τω
εν Κωνσταντινουπόλει ενημεριώτῳ
Συστήματι των Ελληνορρωμαίων
Εμπόρων πρὸς κοινήν ωφέλειαν,
αναλώμασι του τιμωτάτου κυρίου
Μιχαήλ Βασιλείου τοῖς ποῖσι ἐκδίδεται.
Εν Βιέννῃ, 1817. Εκ του Ελληνικού
Τυπογραφείου δε Χρυσόφελδ.

80 σ.ςς+222'. Το βιβλίο περιέχει: Την προσφώνηση στο Εμπορικό Σύστημα, 20 Μαρτίου 1815 (σ. [ε']-[κ']). Τα Εισαγωγικά Προλεγόμενα περί νόμου και των ειδών αυτο(σ.κα'-κς'). Το κύριο μέρος περιλαμβάνει τον Εμπορικό κώδικα, άρθρα 1-614 και το Παράρτημα τα άρθρα 1874-1963 του Πολιτικού κώδικα (σ. 1-214). Ακολουθεί πίνακας περιεχομένου (σ. 215-220), Ιστορική σημείωση, ημερομηνίες θέσεως και διακήρυξης του Εμπορικού Κώδικα (σ. 221) και Παροράματα (σ.[222]). Η μετάφραση έγινε στο χρονικό διάστημα από τον Δεκέμβριο του 1814, που πέθανε η γυναίκα του Παπαδόπουλου ως της 20 Μαρτίου 1815, που υπογράφει τον πρόλογο: τις ώρες της μεγάλης του λύτης ο μεταφραστής στράφηκε, καθώς εργαζόταν στον πρόλογο, σε ένα έργο «ουδέτερον κατά πάντα προς κίνησιν των παθών και επωφελεστάτον σύγγραμμα εις την Σύστηματικήν ομήγυριν».

(ΣΥΝΕΧΙΖΕΤΑΙ)

* Βίος του μακαρίτου Παπαδόπουλου συγγραφείς υπό του εν Κωνσταντινούπολει εμπόρου κυρίου***, Μέλισσα Τ. Α' τετράδιον Γ', Παρίσι 1821 σ. 315-328. Προλογικά (σ. 312-315 δημοσιεύεται «Επιστολή του εν Κωνσταντινούπολει φιλογενούς Κυρίου*** προς τον εκδότην της Μεταφράσεως». Στο τέλος της νεκρολογίας (σ. 328) υπάρχει ευχαριστήριο του Α.[γα-θόφρονος] Α.[καθεσπέρου] (= Κωνσταντίνου Νικολόπουλου) προς τον συγγραφέα. Εχω αυχθήσει σε άλλο μου δημοσίευμα τα σχετικά με το όνομα του συγγραφέα της νεκρολογίας («Βιβλιολογικά Α'», ό.π., σ. 363-363). Ο Εμμανουήλ Αντωνιάδης πρέπει να αποκλειστεί ενώ τα εσωτερικά στοιχεία συνηγορούν για τον Ιωάννη Πολυχρονιάδη, με τον οποίο ο Παπαδόπουλος συνδέεται, όπως και με τον αδελφό του, που ζούσε στην Πίζα, Κωνσταντίνου Πολυχρονιάδη, όπως θα δούμε και πιο κάτω. Στο κείμενο της νεκρολογίας, όπου περιγράφονται οι τελευταίες ώρες του Παπαδόπουλου, υπάρχει πάντοτε παρών ο «φίλος» και κάποτε ο Πολυχρονιάδης, που είναι φανερό ότι ταυτίζονται. Στη σ. 323 σημειώνεται: «επειδή δε ήτο ημέρα πόστης (= ταχυδρομείου) είπε προς τον φίλον: «Εγγραφίς τα αδελφών σου σήμερον εις Ίταλιαν; —Οχι ακόμη. —Γράψε τον ότι αποβησκήν». Οι Πολυχρονιάδης ήταν κι αυτοί από το Ζαγόρι (Σκαμνέλι) και αισθανόνταν σχεδόν συγγενική τη σχέση με το φίλο τους Παπαδόπουλο. Γράφει ο Κ. Πολυχρονιάδης το 1822: «...γράφω τον αδελφού μου... μοι κοινολογεί ότι ο κύριος Ιωάννης Ξένος γαμβρός μας από θυγατέρα του Ν. Παπαδόπουλου...».

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

«ΤΟ ΖΑΓΟΡΙ ΚΑΙ ΤΑ ΧΩΡΙΑ ΑΥΤΟΥ»

ΔΟΛΙΑΝΗ

(Συνέχεια από το προηγούμενο και τέλος)

1902 - Εισβολή ληστών - «Φωνή της Ηλείου» 8 Νοεμβρίου.

«Εις τας 5 Οκτωβρίου του χωρίον Δολιανή εισήλθον λησται εν ώρα 6 μ.μ. εξών οι μιν τρεις κατέλαβον τα κυριώτερας θέσεις (Καραούλια), οι δε άλλοι τέσσαρες εισελθόντες εντός του χωρίου καθ' οδόν και έμπροσθεν της οικίας του ιερέως Δημητρίου Οικονόμου, συνήτησαν υπάλληλόν του και έφερον τινα ονόματι Κωνστ. Παπαγιαννόπουλον. Ως μη γνωρίζοντες καλώς την οικίαν του ιερέως ηρώτησαν αυτούς που ενρίσκειται και ποια είναι. Εις απάντησίν των ο μιν υπάλληλος είπεν ότι είναι ξένος και δεν γνωρίζει, ο δε Κ. Παπαγιαννόπουλος φοβηθείς μήπως και αυτός συλληφθή αμέσως έδειξεν εις αυτούς την οικίαν του ειρημένου ιερέως. Την αυτήν στιγμήν ο ιερέως περιφερόμενος εις την αυλήν της οικίας του και μάλιστα πλησίον εις αυτούς αντελήφθη τας ερωτήσεις των ληστών και αμέσως διέταξε την κόρην του και την εγγονήν του Αγλαίαν να φύγουν εις την πλησίον γειτονικήν οικίαν, όπως και έπραξαν. Ο ίδιος δε κλεισθείς εντός της οικίας του επιυροβόλησε δις με έμπροσθεγέμες δάκναν. Συγχρόνως με τους πυροβολισμούς αυτού αντεπυροβόλησαν και οι λησται ως και άπαντες οι κάτοικοι του χωρίου επιυροβόλουν έκαστος εκ της οικίας στον χωρίς ουδείς εκατέρωθεν να φρονεούθι. Τότε οι λησται εισελθόντες εις την οικίαν του ιερέως έβρισαν αυτόν και ηναγκάστη να ανοίξη της θύραν. Διά πολλών δε κακοποιήσεων έλαβον παρά του ιδίου μετρητά και διάφορα άλλα αντικείμενα, ήτοι, κοσμήματα και λοιπά, άτινα θα εκρησόμενον δια προικοδοτήσιν της εγγονής του Αγλαίας, αξίας άνω των 50 λιρών οθωμανικών και εξελθόντες, ανενόχλητοι ετέθησαν εις φυγήν χωρίς ο ιερεύς να γνωρίση τινα εξ αυτών».

1905 - Σύλληψη Χρυστιά - «Φωνή της Ηλείου» 22 Ιουλίου-εκ Μετσόβου 8 Ιουλίου «Διά την ημέραν του Προφήτου Ηλία ετοιμάζονται πολλοί να διασκεδάσουν εν ταις Πολιταίς, αλλά δεν πιστεύω όμως να παίρνουν εκ το πόρον διότι δυστυχώς εφέτος δεν έχουμε ασφάλειαν. Πρό ημερών ληστρική συμμορία συνέλαβε ένα Τουρκόπουλον Χρυστιάν ονομαζόμενον μεταβαίνοντας εις την πατρίδα του Δολιανήν παρ' ου αφήρεσαν τας είκοσι λίρας ας μεθ' ευοστός είχαν επερίμεναν λέγονν κάποιον από το Γρεβενίτι Παναγιώτην Τζωρτζήν ονομαζόμενον, ούτος όμως εστάθη τυχερός διότι την ημέραν της ληστείας ευρίσκειτο εδώ εις το Μέτσον και εωώθη την επομένην ανεχώρησε δια το Γρεβενίτι με συνοδείαν νιζάμηνων».

1912-1913 - Κ. ΛΑΖΑΡΙΑΝ-ΤΟ ΖΑΓΟΡΙ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ 1912-1913 - «Ηπειρωτικός Αγών Φεβρουάριος 1963 και «Πατρίς» μηνών Αυγούστου-Δεκεμβρίου 1912-Ιανουάριος 1913 Αναποκρίσεις διαφόρων και του Π.Β., που είναι ο δε Δολιανής διδάσκαλος Πέτρος Βορόπουλος. Οι Ζαγορίσιοι που βρίσκονταν στην Αθήνα κατά την χρονική περίοδον προ της κηρύξεως του Ελληνοτουρκικού πολέμου 1912 απεφάσισαν να αποστείλουν στο Ζαγόρι ανταρτικές ομάδες για να εμποδίσουν τα αλβανικά άτακτα στοιχεία μπουλούκια, τα οποία επωφελούμενα από την πολεμική αναταραχή ενδοχόμενος να παύουν πλιάτσικο. Σ' αυτό επρωτοστάτησαν οι Δούμας από το Τσεπέλοβον, Γ. Πούσιος από το Καπέσοβον, Στ. Χασιώτης από το Μονοδένδρι και άλλοι εκλεκτοί Ζαγορίσιοι με έρανο, που έκαμαν, εξασφάλισαν Ζαγορίσιοι αντάρες και άλλοι τοιούτοι από άλλα μέρη κάπου 40-50 και με αρχηγό αυτών τον εκ Φλαμινουράβου Γ. Κοντογεώργον. Με την κήρυξη του πολέμου (5 Οκτωβρίου 1912) ο Κοντογεώργιος με την ομάδα του ενεφανίσθη στο Ζαγόρι και ανταμώθηκε με άλλες ανταρτικές ομάδες που είχαν ξεκινήσει για την Ήπειρον υπό τους Κ. Βάσσον ή Μέμον-Καπετάν Νούντα. Περισσότερη απότη Αλίστα, Γ. Τζικοντάντα από το Περιβόλι και άλλους ήφωκε την Ελληνική Σημαία στο Ζαγόρι, κατέλαβε το χωριό Δοβρά και ηγάκασε τους Τούρκους να φύγουν. Η Τουρκική Διοίκηση μαθαίνοντας την εμφάνισιν των ανταρτών στο Ζαγόρι έστειλε πολλές δυνάμεις από πολλά σημεία. Οι αντάρτες των ανταρτών και οι Τούρκοι μπαίνοντας στο χωριό καταστρέφουν, λεηλατούν, δέρνουν, ατιμάζουν, σκοτώνουν και καλούν σπείτια. Η καταστροφή αυτή συνετελέσθη κατά κύριον λόγον το πρώτον δεκαήμερον του Νοεμβρίου 1912. Πολλοί Ζαγορίσιοι κατέφυγαν στο Μέτσον και στη Θεσσαλία. Αρχηγοί των Τουρκικών δυνάμεων, που έκαμα τις καταστροφές αυτές στο Ζαγόρι υπήρξαν οι Σαδής, πεκήρ Αγάς, Νουρής, Μουχτάρ Τσαούσης, Τραγιάν και άλλοι.

Ο ΜΠΕΚΗΡ ΣΤΟ ΖΑΓΟΡΙ

Ο Μπεκήρ κατά την εκδίωξη από το Μακεδονικό μέτωπο με τη γενναία προέλεση του Ελληνικού στρατού μήκη στο Ζαγόρι από τα μέρη της Κονίτης με 1200 Τουρκαλβανούς, 150 μεταγωγικά Ζώα και με 4 κανόνια Γκροπυ. Έφθασε στο Καβαλάρι, όπου έοτισε το στρατηγείο του. με κέντρο αυτό το χωριό ο Μπεκήρ ερημίστηκε τότε με τον Σαντήκ, το Μουχτάρ, το Μπαλαμούτη και τους άλλους αρχηγούς που είχαν κάμει τόσες καταστροφές στο Ζαγόρι και που είχαν εγκατασταθή σε διάφορα χωριά. Σχεδίασαν να απυροβόλουν από τις δυο μεριές τα δυο μεγάλα αυτά χωριά του Ζαγοριού Γρεβενίτι και Ντρεστενίκο γιατί δεν είχαν απομακρυνθή ακόμη από αυτά οι αντάρτες. Ο Σαδής προχώρησε προς εκεί και ακολουθούσε την πορεία: Φραγκάδες, Λιασκοβέτσι, Δολιανή. Ο Μπεκήρ προχώρησε από την Τσίτανη, Δεμάτι, Πέτρα. Οι αντάρτες άμα είδον τόσον Τουρκικό στρατό να βαδίζει προς το Γρεβενίτι, τρεβήθηκαν και αυτοί προς το Μέτσον. Έτσι μπηχαν και ο' αυτόν... Τις ημέρες εκείνες ο Παπάς της Δολιανής με 225 οικογένειες από το χωριό αυτό αναγκάστηκε από φόβο να φύγη. Τον πυροβόλησαν οι Τούρκοι, μα δεν τον σκότωσαν. Μια ολόκληρη εβδομάδα εδινεοπισθήσαν οι Δολιανίτες μέσα στα βουνά και στα δάση όπου να φθάσουν σε κακά χάλια στο Μέτσον. Μετά τη μάχη που έγινε στον Προφήτη Ηλία του Μετσόβου το σώμα το Μπεκήρ αναγκάστηκε να υποχωρήσει. Κατά την υποχώρησήν ξεκίνησαν... περίπου 200 με αρχηγό τον Μαχμούτ Τσαούση και πήραν πάλι στα χωριά του Ζαγοριού για καινούργιες λεηλασίες. Πέρασαν πάλι από τη Δολιανή, από την οποίαν τον Ζαγοριού για καινούργιες λεηλασίες και έβι σταίτια. «Πατρίς» 23 Δεκεμβρίου 1912 εκ Τρικιών 20 Δεκεμβρίου. Ο αμοιβόρος Αλβανός Μουχτάρ Τσαούσης μετά 50 ανδρών σταθεμούν εν Γρεβενίτι δια των εκάστοτε εξαπολυομένων διαταγών του ενέσπειραν τον φόβον ανα τα περιχωρα. Αξιοπεριέργως είναι μια δρακόντιος ιδιόχειρος γεγραμμένη διαταγή αυτού προς τους

Μουχτάρδης της Δολιανής απευθυνόμενη, δι' ης διακελεύετο, όπως όλα τα ζώα της Κονίτης σταλάσιν εις Ιωάννινα, επιλέγαν προς τους άλλους τα εξής: «αλλώς να μη κάμπετε διότι αφεκώς θα σας περάσω στο μολύβι».

Η εφημερίς «Πατρίς της 11ης Ιανουαρίου 1913 έγραφε.

ΦΟΝΟΣ ΤΟΥ ΤΡΑΓΙΑΝ

«Μετά τα εν Γρεβενίτι διαδρατισθέντα ο Τραγιάν επί κεφαλής πολλών Τουρκικοπολίων, μετέβη και αυθις εις Δολιανήν, όπου είχαν μείνει, ολίγοι γέροντες και περί τους 50 έτεροι κάτοικοι, μη δυνηθέντες να διαφύγουν των ενόχων του Τραγιάν. Ο αταλίσος ούτος Ρουμάνος αξιωματικός μετά τμήμερον εν Δολιανήν παραμονήν, παραλαβών 20 άνδρας, διηυθύνοντες εις Γρεβενίτιον, κατόπιν προσκλήσεως του Μπαρσά Φθάσας δε παρά την γέφυραν της Κούστιας, κεμήνην μεταξύ Δολιανής και Γρεβενιτί ενέτεσαν εις την παγίδα, την έοτισαν αυτόν ο Καραγεώργος μετά 8 ανδρών. Μικροσμιτολόχ ηλάβε χώραν, την μεσημβρίαν της 28ης Δεκεμβρίου, από την έπαισε νεκρός βρωμερός Τραγιάν και έτερος ρουμανίζων, ο Βασιλάκης, αδελφός του δολοφόνου του αιμηνίστου Αιμυλιανού.

1923 - ΔΙΚΜΑΛΑΣΙΑ ΤΟΥ ΧΡ. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ

Την 1ην Ιουλίου 1923 ηχαλωτίσθη υπό των Ρετζαίων ο Χρ. Παπαγιαννόπουλος. Περί αυτής στο φύλλον του μηνός Ιουνίου 1927 του περιοδικού μας «Το Ζαγόρι μας» 1940—1944

«Εκθεσις των γενομένων ζημιών εν γένει Ηλείου από της κηρύξεως του πολέμου (28-10-40) μέχρι της τελικής απελευθερώσεως-Οκτώβριος 1944»

«Εκδοσις Ηπειρωτικής Εταιρείας Αθηνών 1987

σελ.56 ΔΟΛΙΑΝΗ Κείμενον επί μαγευτικής τοποθεσίας, ήτο ωραιότατον προ της καταστροφής. Ήδη είναι σωρός ερείπτων.

Υπόστη τας κάτωθι επιδρομάς υπό των Γερμανών.

α' - την 23ην Οκτωβρίου 1943
β' - την 31ην Δεκεμβρίου 1943
γ' - την 25ην Μαρτίου 1944
δ' - τον Ιούλιον 1944

ΚΑΤΑ ΤΑΥΤΑΣ ΕΠΗΛΘΟΝ ΑΙ ΚΑΤΩΘΙ ΖΗΜΙΑΙ	ΟΙΚΗΜΑΤΑ	ΥΠΑΡΧΟΝΤΑ	ΚΑΤΑΣΤΑΦΕΝΤΑ
ΟΙΚΙΑ	127		127
ΣΧΟΛΕΙΑ	1		3
ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ	3		3
ΚΟΙΝΟΤΙΚΑ			
ΓΡΑΦΕΙΑ	2		2

Οι κάτοικοι, ως γνωστόν, είχαν εγκαταλείψει το χωριόν, επομένως η διαρπαγή των υπαρχόντων, εντός των οικιών υπήρξε γενική και πλήρης. Προ του εμπρησμού συστή ματικών προέβησαν κατ' αρχάς μεν εις την αφαίρεσιν όλων των τιμαλφών και αξιών αντικειμένων, είτα δε επιυροβόλουν. Κατά την πυρπόλησιν ταύτην εκάσαν οι κάτοικοι:

1. Ιωάννης Αλεξίδης, των 65, ασθενής εξ ημιαπληγίας.
2. Ειρήνη Αναστασάδου, ετών 70, ασθενής εξ ημιαπληγίας και
3. Ασπασία Κοζανίτου, ετών 35, υπηρέτρια των, ατινες δεν κατάρθωσαν να σω μακρυνοήθον.

Εξετελέσθησαν δε οι Γεωργίος Μυλωνάς και ο υιός αυτού Βασίλειος Μυλωνάς Κατά τονΠολιτιστικόν Σύλλογον Ασπραγγέλων-Τμήμα Ερευνής Πλήν των ανωτέρω εξετελέσθη και η Ειρήνη Φιλίππου.

ΣΤ' ΔΟΛΙΑΝΗ

Η Δολιανή, λαμπρό χωριό, ωραία θέσι έχει και τους κατοίκους ευγενείς, κι υγιεινό αέρα. Είναι κτισμένη ώμορφα εις μίαν ωραία νάπη με άκαρπα και κάρπιμα είναι γεμάτη δένδρα, ποτάμι γαργαρόνερο αυτήν διασχίζει και τα νερά του ήσυχα ρέει και κελαρίζει. Δέχεται βρύσηων νερά στο μεσοχώρ' περνάει, ποτίζει κήπους ανθηρούς και ύσυχια κυλάει. «εχ' εκκλησίαν έμορφη Κοίμησις Παναγίας και εξωκλήσιον τερπμόν είν' ο Προφήτ' Ηλίας. Γίνεται και πανηγυρίς στη μνήμη του τη θεία, πηγαίνουν πανηγυριστά από πολλά χωριά. Σβάσμος δε ιερεύς ήτο ο Οικονόμος σαράντα χρόνια δούλευε τη Δολιανή εννόμως και ο διάδοχός του ο ιερείς Ηλίας εκ των τιμών λειτουργών ήτο της εκκλησίας «έχει αμύλια έβροχα με νόστιμα σταφύλια και μήλα και απίδια, οπωρικά και ζήλια. Μήλα τα ζαχαρόμηλα πάχουν γλυκάδα άλλη και τρώγονται με όρεξη και λειζουριά μεγάλη. Κι άλλους γέννησ η Δολιανής άνδρας γραμματισμένους, ο Μπώρος, ο Χατζόπουλος, της Δολιανής μεγάλοι, οι τρεις Παπαγιαννόπουλοι, καθηγητάι και άλλοι Χριστόδουλος διδάσκαλος ο Παπαδήμας γέρον ανήρ αξιοσεβαστός υπογραμμός των νέων. Κι άλλ' εκεί υπάρχουν άνδρες πεπαιδευμένοι, διδάσκαλοι και ιατροί και νέοι μορφωμένοι, οι αδελφοί Βορόπουλοι ο Κωνσταντής και Πέτρος πανθόλουν ως φοίνικες, ως του λιβάνου κέρδους. Πληθύνονται και γίνονται καλοί νοικοκυραίοι και καύχημα της Δολιανής και γέροντες και νέοι.

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΖΑΓΟΡΙΟΥ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ

Κων/τίνου Δημητρώπουλου

(Συνέχεια από το προηγούμενο)

3. Σκοποί-Στόχοι

Βασική αρχή είναι η ανάπτυξη του τόπου χωρίς να θίγει το περιβάλλον- σε όλες τις μορφές. Πρέπει να αναζητούνται οι μέθοδοι εκείνου που φέρουν την τουριστική ανάπτυξη αφήνοντας τον χώρο ανέπαφο.

Από την άλλη η παρέμβαση στην περιοχή πρέπει να λάβη υπ' όψιν της όλα τα προβλήματα που υπάρχουν. Η βελτίωση της υπάρχουσας υποδομής η βοήθεια προς τις άλλες παραγωγικές δραστηριότητες και η ανάπτυξη τους, ο χωροταξικός σχεδιασμός κ.λπ. έχουν ιδιαίτερη σχέση με κάθε προσπάθεια στον τουριστικό τομέα.

Η ήμιας μορφής τουριστική ανάπτυξη στα Ζαγόρια, συμβάλλει και αναπτύσσεται:

1) στην διαφύλαξη και αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς και της φυσιογνωμίας του τόπου
2) στην συντήρηση και αναβίωση των παραδοσιακών οικισμών, με την παράλληλη αποφυγή της μουσειοποίησης τους
3) στην περιφερειακή ανάπτυξη
4) στην προστασία και ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος
5) στην ενίσχυση του αγροτικού εισοδήματος

6) στην τουριστική ανάπτυξη μέσων μικρών τουριστικών μονάδων
7) στην δημιουργία της κατάλληλης υποδομής
8) στην συγκράτηση αρχικά, του υπάρχοντος πληθυσμού, και αργότερα στην δημιουργία των προϋποθέσεων για την επιστροφή των μεταναστών ή την έλευση άλλων ατόμων

9) στην αναβάθμιση της ποιότητας ζωής
10) στην υποβοήθηση και στην συμπληρωματικότητα προς τους άλλους κλάδους της οικονομίας
11) στην αλλαγή από όλες τις τουριστικές συνέπειες του μαζικού τουρισμού

12) στην προσέλκυση μεμονωμένων τουριστών ή μικρών ομάδων, που θα δίνουν τον απαιτούμενο σεβασμό στο υπάρχον καθεστώς
13) στην ισορροπία ανάμεσα στον ντόπιο πληθυσμό και τους επισκέπτες

14) στην αναλογικότερη, γεωγραφικά και εποχικά, κατανομή των τουριστών ή μικρών ομάδων, που θα δίνουν τον απαιτούμενο σεβασμό στο υπάρχον καθεστώς
15) στην αποφυγή των μονοπωλίων και εποχικών αποκλεισμών στην τοπική οικονομία κ.λπ.

Η επιλογή των σκοπών, ο καθορισμός των πιο βασικών, καθώς και το ζήτημα των προτεραιοτήτων, είναι αρμοδιότητα των φορέων και κυρίως της πολιτικής εξουσίας. Τόσο ο Ε.Ο.Τ. όσο και το Κ.Ε.Ζ., προσεχόν το ίδιο πάνω-κάτω σκοπικό. Με μια βασική διαφορά. Ο

Ε.Ο.Τ. είναι κρατικός φορέας. Υπακούει στις εντολές της κυβερνητικής εξουσίας και μεταφέρει την συγκεκριμένη ιδεολογία της. Το Κ.Ε.Ζ. είναι ένα αποκεντρωμένο επιστημονικό όργανο. Βρίσκεται πιο κοντά στο αντικείμενο της μελέτης.

Οπωσδήποτε είναι πιο καλός γνώστης των προβλημάτων του τόπου, και των αναγκών του. Παρουσιάζει και δυο βασικές αδυναμίες. Έχει περιορισμένες οικονομικές δυνατότητες, και αδυνατεί, εξ ορισμού, να επιβάλλει υποχρεωτικά μέτρα.

Το 1975, και αφορμή το έτος για την προστασία των παραδοσιακών οικισμών, ο Ε.Ο.Τ. ξεκίνησε μια σχετική προσπάθεια.

Το κύριο σκοπετικό του τότε, ήταν να αναπτύξει τον τουρισμό «στα τμήματα της ενδοχώρας, όπου οι φυσικοί και πολιτιστικοί πόροι, και οι παραδοσιακοί οικισμοί, αποτελούν πόλο έλξεως»

Μέσω αυτής της πολιτικής, επεδίωκε:

— την ανάπτυξη της περιφέρειας
— την δημιουργία υποδομής σε δύνια οικισμών
— την ανάκαμψη στο δημογραφικό πρόβλημα
— την βελτίωση του εισοδήματος σε αυτές τις περιοχές
— την προσοχή στα προβλήματα των καθυστερημένων περιοχών

Πιο συγκεκριμένα, οι στόχοι που τέθηκαν ήταν:

α) η διάσωση αξιόλογων αρχιτεκτονικών στοιχείων και των τρόπων κατασκευής τους
β) η προστασία του οικιστικού και φυσικού περιβάλλοντος-αλλαγή χρήσης σε κτήρια κ.λπ.

γ) η βελτίωση και η συμπλήρωση της υπάρχουσας υποδομής
δ) η προσπάθεια για την δημιουργία τουριστικών καταλυμάτων σε μικρές μονάδες, με υψηλή ποιότητα και χαμηλό κόστος

ε) η αύξηση των δυνατοτήτων απασχόλησης, άμεσα ή έμμεσα, μέσω του τουρισμού

Το 1985 τίθεται από τον Ε.Ο.Τ., ένα πολύ σημαντικό ζήτημα: «τουριστική ανάπτυξη που στηρίζεται στους παραδοσιακούς οικισμούς, και στην ανάδειξη των τουριστικών πόρων. Απαιτείται προσοχή για να μην αλλοιωθεί η φυσιογνωμία της περιοχής».

Από την μεριά του το Κ.Ε.Ζ. διαθέτει την εμπειρία και την άμεση επαφή με τον χώρο. Επίσης έχει την διάθεση για πειραματισμό, εναλλακτικές λύσεις και πορεία διορθώνοντας τα λάθη του παρελθόντος.

Πριν έλθουμε στις θέσεις του Κ.Ε.Ζ. για την τουριστική ανάπτυξη, κρίνουμε σκόπιμο να παρουσιάσουμε τους γενικούς σκοπούς αυτού του επιστημονικού συλλόγου, ώστε να

πάρουμε μια ιδέα γύρω από την φιλοσοφία που τον διέπει:

1) έρευνα και μελέτη πάνω στην οικονομία και την κοινωνία του Ζαγοριού

2) δημιουργία νέων τοπικών εμπειριών

3) αξιοποίηση μέσω νέων εναλλακτικών μορφών ανάπτυξης

4) αναβάθμιση των παραδοσιακών αξιών που είναι για μια δυναμική ανάπτυξη απαραίτητα

5) διαφύλαξη της ιστορικής, κοινωνικής και πολιτιστικής εικόνας των Ζαγοριών

6) αρμονική ανάπτυξη της Ζαγορίας κοινωνίας, και των φυσικών χαρακτηριστικών του χώρου

Στον τομέα του τουρισμού το Κ.Ε.Ζ. εκπονεί επιστημονικές μελέτες ώστε να γίνει δυνατή η υλοποίηση των σχετικών προγραμμάτων.

Προτάσει την ανάγκη της ιστορικής συνέχειας. Πρωταρχικής σημασίας είναι η διατήρηση και η προστασία της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής, της πολιτιστικής κληρονομιάς, της φύσης, και γενικά όλων αυτών των στοιχείων που συνθέτουν την εικόνα των Ζαγοριών.

Ο τουρισμός είναι για το Κ.Ε.Ζ. η οικονομική δραστηριότητα, που εκτός από τα παραπάνω, πρέπει να συμβάλλει στην βελτίωση του εισοδήματος των κατοίκων. Αναζητεί λύσεις μέσα από τις εμπειρίες, και δοκιμάζει νέες μορφές ανάπτυξης προσαρμοσμένες στον χαρακτήρα του τόπου.

Εδώ και μια δεκαετία περίπου, πραγματοποιεί εκδηλώσεις που έχουν σχέση με τον τουρισμό και σκοπεύουν στην έρευνα και στην μελέτη.

4. Μέσα-Μέτρα

Εν λόγω βρίσκονται πολλά μέτρα και τα οποία με τον ένα ή με τον άλλο τρόπο αφορούν τα Ζαγόρια. Δυο είναι οι κυριότερες δόσεις:

α) η προστασία του φυσικού και του δομημένου περιβάλλοντος
β) τα οικονομικά κίνητρα για την ανάπτυξη

Πιο συγκεκριμένα περιγράφονται στην συνέχεια:

α) Θεσμικά
1. Προεδρικό Διάταγμα 213/31.8.73 περί εθνικού δρυμού Βίκου-Γκαϊμήλας.

2. Σειρά Προεδρικών Διαταγμάτων που καθορίζουν τους παραδοσιακούς οικισμούς και τους όρους δόμησης. Τα σημαντικότερα είναι, το Π.Δ.19.10.78 και το Π.Δ.26.9.79

β) νομοθεσιακά
1) ο αναπτυξιακός νόμος 1272/82

2) το άρθρο 11 του Ν.1416/84 και το άρθρο 205 του Ν.1065/80 περί δημιουργίας δημοτικών επιχειρήσεων.

3) η απόφαση 383/20.7.84 της τρά-

πέας της Ελλάδος, σύμφωνα με την οποία δίδεται η ευχέρια στους πιστωτικούς φορείς να δανειοδοτούν την δαπάνη αναπαλάωσης και αξιοποίησης των παραδοσιακών οικιών που προορίζονται για οποιαδήποτε χρήση ή λειτουργία.

4) τα κίνητρα του Ν.1313/72 και 1116/81 περί μετατροπής παραδοσιακών σπιτιών σε ξενοφώνες.

5) τα δάνεια που δίδονται, από την Α.Τ.Ε. κυρίως, για την κατασκευή εννοικιαζόμενων δωματίων κ.ά. Το 1981 η σχετική ομάδα μελέτης του Ε.Ο.Τ. προτείνει:

α) συνέχιση του προγράμματος παρέμβασης στα Ζαγόρια

β) αυτόνομο φορέα υλοποίησής του

γ) συμμετοχή τοπικών φορέων

δ) ένταξη στο πενταετές (1983-1987)

ε) εξασφάλιση πιστώσεων
Σήμερα μπορούμε να πούμε ότι η πρόδοος, που αναμφισβήτητα έγινε, δεν ήταν η αναμενόμενη. Κατά την άποψή μας, οι αιτίες είναι δύο:

— μειωμένο κρατικό ενδιαφέρον
— μη δραστηριοποίηση των τοπικών φορέων σε ένα ικανοποιητικό επίπεδο

ΑΠΟΨΕΙΣ-ΣΧΕΔΙΑ

Για τον τόπο που γράφουμε πολλοί έχουν μιλήσει. Λίγοι είναι αυτοί που έχουν ενδιαφερθεί και ακόμα λιγότεροι αυτοί που έχουν προσφέρει σε αυτόν κάτι ουσιαστικό.

Από αυτούς τους ελάχιστους, κρίνουμε σκόπιμο να παρουσιάσουμε τις γνώμες και τα σχέδια τριών μόνο φορέων. Ενός κρατικού, ενός τοπικού-επιστημονικού, και ενός πολιτικού.

1. Ε.Ο.Τ.

Ο οργάνισμός αυτός, σε μια έκδοσή του, το 1985, κάνει λόγο για την συνειδητοποίηση της αξίας των παραδοσιακών οικισμών σαν κληρονομιάς του λαού μας και του πολιτισμού, και ύστερα σαν οικονομική προτασία και όχι μουσειοποίηση, και για προτεραιότητα στον οικολογικό τουρισμό. Ίσως αυτές οι σκέψεις που εξέφρασε τότε ο Ε.Ο.Τ., να ήταν αρετικές. Οπωσδήποτε έρχονται σε αντίθεση με την φιλοσοφία που διέπτε γενικά το κράτος.

Με βάση το παραπάνω σκεπτικό, έκανε τα εξής σχέδια (1985):

— συνέχιση του προγράμματος αποκατάστασης και συντήρησης παραδοσιακών κτιμμάτων και μετατροπής τους σε ξενοφώνες, και σε άλλους οικισμούς (Κήποι, Δίλοφο, Μονοδένδρι, Ελαφότοπος κ.ά.)

— πρότυπα κέντρα εστίασης

— συντήρηση και ανακατασκευή

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΖΑΓΟΡΙΟΥ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ

πλατειών, πεζοδρομίων, μονοπατιών, τόσο μέσα στους οικισμούς όσο και στον εθνικό δρυμό Βίκου, και μέσα στο φαράγγι. Παράλληλα επισκευή γεφυρών.

— μελέτη αξιοποίησης εθνικού δρυμού Βίκου.

Στα πλαίσια της πολιτικής της Ε.Ο.Κ. για την διάσωση και αξιοποίηση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, ο Ε.Ο.Τ. ενέταξε στο σχετικό pilot project τα χωριά Κουκούλι και Ελαφότοπος, ώστε να γίνει αναπαύλαση ορισμένων παραδοσιακών κτηρίων.

Εδώ και κάμποσο καιρό, αυτός ο οργανισμός έχει χάσει το ενδιαφέρον του για την περιοχή. Γι' αυτό και κρίνεται αβέβαιη και η εφαρμογή των σχεδίων του.

2. Κέντρο Ερευνών Ζαγορίου

Όπως γράψαμε και αλλού, το Κ.Ε.Ζ. είναι ένας επαρχιακός ερευνητικός σύλλογος με περιορισμένους πόρους και δυνατότητες.

Ήδη κατάφερε μέσα από την επιτυχία του περσέματος του «ανουχτού σχολείου», να το διατηρήσει και να το συνεχίσει σαν θεσμό πλέον. Επίσης εκτός από τα συνέδρια, τις έρευνες και τις μελέτες εργάζεται και προωλεί τα θέματα:

— της λειτουργίας του εθνικού δρυμού
— της δημιουργίας μουσείων
— της λειτουργίας βιβλιοθήκης και τράπεζας πληροφοριών

Για τον τουρισμό πιο ειδικά, έχει την γνώμη ότι θα πρέπει να διατηρηθεί σε τέτοια επίπεδα, που να μπορεί να ανταποκριθεί η υπάρχουσα υποδομή, αλλά και οι οικισμοί. Ο καθορισμός πλαισίων μέσα στα οποία θα κινείται, θα ωφελήσει σημαντικά και τον τόπο και τον ίδιο τον τουρισμό.

3. Οικολογική συνεργασία

Πρόκειται για μια μη κερδοσκοπική εταιρία, αστικού τύπου. Σκοπεί, μεταξύ άλλων, στην παρέμβαση σε θέματα που αφορούν το περιβάλλον. Υπάρχει ένα συνεχές αμείωτο ενδιαφέρον του σχήματος για την περιοχή των Ζαγορίων. Αυτό το ενδιαφέρον εκφράζεται με ποικίλους τρόπους. Σχετικά άρθρα έχουν γραφτεί στο περιοδικό «Νέα Οικολογία». Το 1987 το παραπάνω περιοδικό, πραγματοποιήσε στο χωριό του Τσεπέλοβου, συνάντηση οικολόγων και οικολογικών ομάδων, όπου μεταξύ άλλων αντιμετωπίστηκε το πρόβλημα της ανάπτυξης της περιοχής, καθώς αντιμετωπίστηκε το πρόβλημα της ανάπτυξης της περιοχής, καθώς και αυτό του οικοτουρισμού. Οι απόψεις που εκφράζονται μέσα από αυτήν την οργάνωση είναι:

— άμεση ανάγκη δημιουργίας του εθνικού δρυμού
— αντίθεση σε οποιαδήποτε μορφή μαζικού τουρισμού
— ανάγκη ύπαρξης ισοζυγίου,

ανάμεσα στον πληθυσμό, τους τοπικούς πόρους και την πολιτιστική ιδιαιτερότητα.

— απόρριψη των μοντέλων της «υπερανάπτυξης» και της «υποανάπτυξης»

Βλέπουμε από τα προαναφερθέντα ότι και οι τρεις παραπάνω οργανισμοί έχουν πάμπολλα κοινά στοιχεία, παρότι ξεκινάνε από διαφορετικές αφετηρίες. Σε ριζική αντίθεση όμως έρχονται οι παρακάτω προτάσεις.

4. «Αγνώστου πατρός»

Εδώ και πολλά χρόνια αιωρούνται πάνω από τα κεφάλια, των Ζαγορησίων αρκετά μεγαλειώδη σχέδια για τα οποία κενόνας συνετός άνθρωπος δεν θα έδινε την συγκατάθεσή του για να υλοποιηθούν. Μερικά δείγματα είναι:

— ηλεκτροφωτισμός του Βοϊδομάτη

— τηλεφωρία μεταξύ Οξιάς και Βραδέτου, Στοιμίου και Δρακόλιμνης κ.ά., μέσα στον εθνικό δρυμό

— χιονοδρομικό κέντρο στην Γκαμήλα κ.ά.

Όλα αυτά τα «σχέδια» βγαίνουν από τα συρτάκια, κυρίως κατά τις προεκλογικές περιόδους, και πίσω τους εκτός από μικροκομματικά, βρίσκονται και οικονομικά συμφέροντα.

Μια τέτοια χαρακτηριστική περίπτωση είναι αυτή της μελέτης που συνέταξε γύρω στα 1960 ένας Ελβετός. Αναφέρεται στην τουριστική αξιοποίηση του Ζαγορίου με την δημιουργία χιονοδρομικού κέντρου, δικτύων τηλεφωρίας κ.λ.π. Λίγο αργότερα «ακούστηκε» ότι αυτός ο άνθρωπος είναι αντιπρόσωπος μιας μεγάλης εταιρείας που ενδιαφέρεται να πουλήσει με αυτόν τον τρόπο μεταχειρισμένο υλικό.

Εκτός από τέτοιου είδους σκοπιμότητες θα πρέπει να εξετάσουμε και τις επιπτώσεις, γενικότερα, μεγάλων έργων. Ένα από τα πιο πολυσυζητημένα είναι αυτό του χιονοδρομικού κέντρου. Τα σοβαρότερα από τα μειονεκτήματά του είναι:

α) προσφέρεται για μαζικό τουρισμό. Βρίσκεται σε αντίθεση από τη φύση του με τα άλλα είδη των ήπιων μορφών
β) τεράστιο κόστος επένδυσης και αβέβαιη η απόσβεσή του. Αναλαμβάνει κάποιος ιδιώτης μια τέτοια δαπάνη ή το κράτος;
γ) το μέγεθος των εγκαταστάσεων θα αλλοιώσει το περιβάλλον
δ) αμφίβολη η οικονομική ωφέλεια του τόπου

Τα μεγάλα λόγια, οι κούφιες υποσχέσεις και οι ιδιότελες προτάσεις, θα υπάρχουν όσο οι κάτοικοι υπάρχουν από τα σύνδρομα του «επαρχιωτισμού» και του πολιτί Β' κατηγορίας. Όταν εκτιμήσουν τις δυνατότητες τους και στήριχθούν σε αυτές τότε είναι βέβαιο ότι τα μικρά βήματά τους θα είναι και τα πιο σταθερά.

Γ' ΜΕΡΟΣ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ

1. Γενικά

Για την έναρξη οποιασδήποτε παραγωγικής διαδικασίας, δυο είναι τα βασικά στοιχεία που πρέπει να κινητοποιήσουμε:

— την φύση

— και τον ανθρώπινο παράγοντα

Το ένα εξαρτάται και συμπληρώνει το άλλο σε τέτοιο σημείο που τα χαρακτηρίζουμε σαν αλληλένδετα.

Γενικά υπάρχει η άποψη ότι η φύση πρέπει να εξυπηρετεί τον άνθρωπο. Πιο πολύ, στον τομέα του τουρισμού φαίνεται ότι δεν ισχύει έτσι ακριβώς. Ο άνθρωπος πρέπει να σέβεται την φύση, για να μπορεί και αυτή με την σειρά της να του δώσει αυτά που χρειάζεται.

Εξετάζοντας τους συντελεστές της τουριστικής παραγωγής, βλέπουμε ότι η εργασία, το κεφάλαιο και η επιχειρηματικότητα, εξαρτώνται και ελέγχονται από τον άνθρωπο. Όμως στοιχεία όπως η γεωγραφική έκταση, το κλίμα, τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά μιας περιοχής, δεν δίνονται να μεταβληθούν. Οποιαδήποτε προσπάθεια για αλλαγή αυτής της κατάστασης, αποβαίνει καταστροφική και αναρεί την έννοια του τουρισμού.

Κάθε οικονομική δραστηριότητα έχει τις επιπτώσεις της —θετικές ή αρνητικές— και στους άλλους κλάδους της οικονομίας, καθώς και στην φύση και τέλος στον ίδιο τον άνθρωπο. Αυτός είναι που κινεί τις διαδικασίες για την επίτευξη κάποιου σκοπού, και που δέχεται τα αποτελέσματα των ενεργειών του.

Οικονομικό κόστος του τουρισμού

Ο τουρισμός, όπως και κάθε άλλος τομέας της οικονομίας, κινείται σε δυο επίπεδα:

α) μέσα στα πλαίσια του κλάδου του, επιτυγχάνοντας στόχους σε μικρά χρονικά όρια

β) μέσα στην γενικότερη οικονομική δραστηριότητα και επηρεάζοντας την κοινωνική κατάσταση

Ένα σημαντικό πλεονέκτημα του κλάδου είναι το γεγονός του εύκολου προσδιορισμού του κόστους και του ωφέλους μιας τουριστικής επένδυσης. Αυτό συμβαίνει γιατί το κόστος και το όφελος είναι βραχυχρόνιο.

Μπορούμε επίσης να καθορίσουμε την συναλλαγματική θέση του τουρισμού αφαιρώντας από τις συναλλαγματικές εισπράξεις όλες εκείνες τις δαπάνες που αφορούν τον τουρισμό.

(Κεφαλαίουχικός εξοπλισμός, παραγωγή προϊόντων και υπηρεσιών, έργα υποδομής, διαφήμιση κ.λ.π.)

Όμως δεν μας ενδιαφέρει μόνο αυτή η παράμετρος. Ο τουρισμός μπορεί να αξιολογηθεί και από τον αριθμό και το μέγεθος των επενδύσεων που γίνονται σε μια ορισμένη

περιοχή σε ένα ορισμένο χρονικό διάστημα.

Τέλος η άσχημη πλευρά του τουρισμού μπορεί να ειπωθεί μέσα από τις δυσμενείς επιπτώσεις που δύνανται να έχει στους κλάδους της οικονομικής δραστηριότητας. Τέτοια φαινόμενα παρατηρούνται όταν η οικονομία στρέφεται προς τον τουρισμό —σε τοπικό, περιφερειακό, ή εθνικό επίπεδο— με μεγάλα βήματα και αδιαφορώντας για την τύχη των άλλων κλάδων. Γίνεται μια επικίνδυνη το φαινόμενο, όταν τουρισμός αντικαταστήσει μονοπωλιακές τάσεις.

3. Οικονομικές επιπτώσεις στην περιοχή

Είναι φανερό ότι η τουριστική ανάπτυξη θα απασχολήσει παραγωγικούς συντελεστές που ως τώρα υποαπασχολούνται ή βρίσκονται στην «υπηρεσία» άλλων τομέων της παραγωγικής δραστηριότητας.

Ας δούμε αναλυτικά ποιές είναι οι οικονομικές επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης:

α) Στην περιοχή των Ζαγορίων

Είναι γνωστή η κατάσταση όσον αφορά τον τουρισμό που το Βρυσόχωριό μας βρίσκεται σε κατάσταση αποσύνθεσης. Οι οικονομικές συνθήκες αλλάζει και ο πληθυσμός ακολουθεί, αριθμητικά, φθίνοντα πορεία. Σίγουρα όμως ο τόπος μας μπορεί να δώσει εργασία και να ικανοποιήσει το εισόδημα σε μερικές ομάδες ατόμων, με την σωστή εκμετάλλευση των πόρων του.

Όμως όλες αυτές οι δραστηριότητες, μπορούν και πρέπει να στηριχθούν σε έναν νέο και δυναμικό κλάδο της οικονομίας. Τον τουρισμό.

Ο τουρισμός στα Ζαγόρια μπορεί να εξυπηρετήσει εκτός από τις ανάγκες των επισκεπτών, και αυτές της περιοχής καθώς και τους φυσικούς της πόρους.

Με αυτό το σκεπτικό, νομίζουμε ότι ανοίγονται νέοι δρόμοι σε μια σειρά παραγωγικών δραστηριοτήτων που ήδη υπάρχουν ενώ ενθαρρύνουν την πραγματοποίηση νέων.

Σαν παράδειγμα θα μπορούσαμε να φέρουμε να αγροτουριστικά προϊόντα. Π.χ. η περιοχή παράγει αρκετά ποσότητα φασόλια. Το προϊόν αυτό μπορεί να καταναλωθεί εσωτερικά ή να εξαχθεί.

Πάντα κάποιο αόρατο χέρι σταθαιάζει τη φωτιά στα όρια του τουρισμού.

2ο) Το μοιρολόγι της Αγίας Τριάδας

Ακούγοντας κανείς την παρακάτω ιστορία από αυτόν που μάτρωσε την άποψη, ηλεκτρικό ρεύμα διαπερνά το κορμί του. Το 1948 στην καρδιά του εμφύλιου πολέμου τον μήνα Φεβρουάριο μια ομάδα νέων, ο Γεώργιος Τσιμπίδης (Γεωργιάδης) ο Τάκης Ρίζος (Γεωργιάδης) αγροφύλακας σήμερα) από την Λάρισα και άλλοι πήγαν να ανακαλύψουν το δρομολόγιο από Κόνιτσα μέσω χαράδρας Αώου για

(ΣΥΝΕΧΙΖΕΤΑΙ)

Ένα γραφικό μοναστήρι στο Βρυσόχωρι

Σε μια ονειρώδη διαδρομή 12 χιλιομέτρων από το χωριό συναντά κανείς το λιθόκτιστο Μοναστήρι της Αγίας Τριάδας Γρόντσας (Γροντίτσας) με την κατακόμβη. Ένα Μοναστήρι με να έχει στους κλάδους της οικονομικής δραστηριότητας. Τέτοια φαινόμενα παρατηρούνται όταν η οικονομία στρέφεται προς τον τουρισμό —σε τοπικό, περιφερειακό, ή εθνικό επίπεδο— με μεγάλα βήματα και αδιαφορώντας για την τύχη των άλλων κλάδων. Γίνεται μια επικίνδυνη το φαινόμενο, όταν τουρισμός αντικαταστήσει μονοπωλιακές τάσεις.

Επίσημη υπάρχουσα χρονολογία 1726 πλην όμως πρέπει να έχει κτισθεί πριν της Αλώσεως. Είναι κτισμένο στους πρόποδες της τύμφης κοντά στη χαράδρα του Αώου ανάμεσα σε πυκνά δένδρα από Δρύς-Φλαμουριές-Οξές-πέφυκα-έλατα κ.ά. Ένα τοπίο μοναχικό, Ελβετικό.

Σε μικρότερη απόσταση των 1000 μέτρων περνά επιβλητικός ο Αώος και δίπλα από το Μοναστήρι το ομώνυμο ποτάμι με αρκετό πεντακάθαρο νερό και θερμοκρασία το καλοκαίρι 60 Κ. Κάποτε πίστευε τους κήποις του Μοναστηρίου και ξεδιψούσε τους διβάτες. Σήμερα συνεχίζει τη ροή του μοιρολογώντας για τα περασμένα, την εγκατάλειψη του σήμερα και το μέλλον αύριο. Η συνολική έκταση του Μοναστηρίου είναι 60 στρέμματα.

Σ' αυτή την έκταση πριν από τον Β' παγκόσμιο πόλεμο που το Βρυσόχωρι έφτυσε από ζωή οι κάτοικοι είχαν ανεγείρει με το αλτέρι βρίζα-σιτάρι πατάτες κ.ά. για την επιβίωση.

Έως το 1926 περίπου υπήρχαν καλντερίκια που συντηρούσαν το Μοναστήρι καλλιεργώντας την περιοχή με τα εφόδια τους. Μετά από τον Β' παγκόσμιο πόλεμο που το Βρυσόχωρι έφτυσε από ζωή οι κάτοικοι είχαν ανεγείρει με το αλτέρι βρίζα-σιτάρι πατάτες κ.ά. για την επιβίωση.

Μέχρι πριν λίγα χρόνια διέθετε ξένους να τους διερχόμενους τους κοινοτικούς και τους βοσκούς. Διέθετε αχυράνα και σταύλους για τα στείρα ζώα του χωριού που πήγαιναν περνούσαν εκεί από τον Αίτωλο μέχρι τα χριστούγεννα λόγω των παγετών (600 μ.).

Σήμερα δυστυχώς ο αχυράνας και οι σταύλοι έχουν καταστραφεί ο δε ξένος είναι ετοιμόρροπος. Θάνατο υπήρξε το μοναστήρι. Το μαρτυρούν τα παρακάτω περιστατικά που δεν χορταίνονται:

1ο) Τρεις φορές μέχρι σήμερα έχουν καταστραφεί από πυρκαγιές τα γύρω δάση.

Ποτέ όμως δεν καταστράφηκε ούτε ένα δένδρο από την έκταση του μοναστηρίου, χωρίς να καταβληθούν μετρίες προσπάθειες από ανθρώπων χείρα.

Πάντα κάποιο αόρατο χέρι σταθαιάζει τη φωτιά στα όρια του τουρισμού.

2ο) Το μοιρολόγι της Αγίας Τριάδας

Ακούγοντας κανείς την παρακάτω ιστορία από αυτόν που μάτρωσε την άποψη, ηλεκτρικό ρεύμα διαπερνά το κορμί του. Το 1948 στην καρδιά του εμφύλιου πολέμου τον μήνα Φεβρουάριο μια ομάδα νέων, ο Γεώργιος Τσιμπίδης (Γεωργιάδης) ο Τάκης Ρίζος (Γεωργιάδης) αγροφύλακας σήμερα) από την Λάρισα και άλλοι πήγαν να ανακαλύψουν το δρομολόγιο από Κόνιτσα μέσω χαράδρας Αώου για

την μεταφορά των Γυναικόπεδων προς Γιάννενα λόγω της κολάσεως του πολέμου στην περιοχή.

Φθάνοντας στην τοποθεσία ΑΓΚΡΟΑΠΕ (στα βλάχικα σημαίνει τρύπα) ακούγονταν μοιρολόι γυναίκας. Ψυχή δεν υπήρχε στην περιοχή. Κάναν το σταυρό τους και συνέχισαν το δρόμο περνώντας πάνω από το μοναστήρι χωρίς να μπουνε μέσα διότι ένας φόβος τους κυριεύε. Φθάσανε στο απέναντι ύψωμα της Ντάλας και το μοιρολόγι συνέχισε το ίδιο. Επιπλέον μετά από λίγες ημέρες για την Κόνιτσα ξανά το ίδιο μοιρολόγι. Μπήκανε στην εκκλησία ανάβανε τα καντήλια και συνέχισαν το δρόμο. Το μοιρολόγι συνεχιζόταν. Το ίδιο συνέβη και τον μήνα Μάρτιο που ξανάκιναν το ίδιο δρομολόγιο. Ήταν ένα μήνυμα του κακού που γινόταν και που θα επακολουθούσε.

3ο) Κάτω ακριβώς από το μοναστήρι υπάρχει η κατακόμβη. Κρυφό σχολείο όπου τα σκληρωμένα Βρυσόχωριτόπουλα μαθαίνουν από τους Καλογέρους τα Ελληνικά γράμματα και την ελληνική ιστορία. Ολόκληρη εκκλησία σκαμμένη στη Γη μουκατε-στραμμένη σήμερα. Εδώ όλο το χρόνο πάνω από την Αγία τράπεζα στάζουν σταγόνες νερό που με φυσιολογικές συνθήκες δεν θα έπεφτε να υπάρχουν. Οι πρόγονοί μας το ονομάζανε «το δράκρυ της Αγίας Τριάδας» και πρέπει να είναι έτσι. Το μοναστήρι έχει καθιερωθεί να γιορτάζει του Αγίου Πνεύματος.

Μέχρι πριν από 30 χρόνια περίπου οι κάτοικοι του χωριού και της γύρω περιοχής πηγαίνουν από την παραμονή και διανυκτέρευαν για να πάρουν την ευλογία της Αγίας Τριάδας. Την άλλη μέρα μετά την θεία λειτουργία και το προσκύνημα στρώνανε τις χειροποίητες, στον αργαίο, κουβέρτες κάτω από τον πλούσιο ίσκιωτο δένδρων διασκεδάζοντας με παιχνίδια δημοτικής κομπανίας μέχρι να διανύσουν με τα πόδια 12 χιλιόμετρα να επιστρέψουν στο χωριό.

Εφέτος ο μορφωτικός και ορειβατικός σύλλογος:

1ο) Αναβιώνει τα ήθη και έθιμα της Αγίας Τριάδας την 15 Ιουνίου με δημοτική ορχήστρα και μισομωμένο λεωφορείο από τα Γιάννενα για την μεταφορά όσων επιθυμούν να προσκυνήσουν στο θαυματουργό μοναστήρι.

2ο) Άρχισε παρ' όλες τις οικονομικές δυσχέρειες που έχει μια τεράστια προσπάθεια για την επισκευή του μοναστηρίου-του ξενώνα και της κατακόμβης που κοντεύουν να καταστραφούν.

3ο) Κάνει έκκληση στους απανταχού Βρυσόχωριτες να μας ενισχύσουν οικονομικά, σε όλους τους αρμόδιους φορείς (εκκλησιαστικούς-Κρατικούς-Αρχιολογικούς) να επισκευθούν το μοναστήρι και την κατακόμβη ώστε να μην χαθεί η ιστορία που είναι δυνατόν από τα χεμάλια που οι πρόγονοί μας χάρισαν.

Το Δ.Σ. ΤΟΥ Μ.Ο.Σ. ΒΡΥΣΟΧΩΡΙΟΥ

Η ΔΟΒΡΑ «ΑΝΕΒΑΙΝΕΙ»

Ρεπορτάζ Φωκίων Καψάλη

Σε μια προσπάθεια περιβαλλοντικής γενικά ευαισθητοποίησης και ειδικά ενός φευγαλέου οπτικού εναγκαλισμού ευρύτερα της Ζαγορίας επικράτειας με την απaráμυλλη φυσική της παρακαταθήκη, μιας πρακταθήκης που δυστυχώς δεν προσδιορίσαμε ακόμη την ανυπολόγιστη αξία της, αλλά και το χειρότερο που ούτε καν συνειδητοποιήσαμε το δυσβάστακτο κόστος των βάσυσων επεμβάσεών μας, ο Πολιτιστικός Σύλλογος Ασπραγγέλων πραγματοποίησε απόπασχα φυσιολατρική ανάβαση στις παρυφές της χαράδρας «Βίκου» από τη μεριά των υψωμάτων «Επισκόπου» (1.620 μ.) κοινότητας Ελαφοτόπου (Τσερβάρι).

Συμμετείχαν περί τα 20 νεαρά άτομα μικρότερα ή λευτερίτσα του Γαβριήλ Παπαναστασίου και η Μιράντα του Νώντα Παπαποστόλου (από 10 ετών) που κυριολεκτικά σαν πασχαλίσες φτερουγίζουν χαρμόσυνες από λουλούδι σε λουλούδι. Ασφαλώς όμως, ο πιο ζωηρός κι ασγούρευτος της όμορφης παρέας ήταν αναμφισβήτητα ο Γιαννάκης του Κώστα Τσαπάρη, ο επονομαζόμενος χαϊδευτικός «Ροδόδο Βαλεντίνο» λόγω της ακαταμάχητης γοητείας που άμεσα ασκεί στα «πλήθη» του χωριού μας, ή «Γιαγκούλας» λόγω του απεριόριστου «φιλευθερισμού» του, ο οποίος Γιαννάκης-σκέτος «τρυποφράκτης»-δεν άφησε ρωγμή για ρωγμή, τρύπα ή χάσμα που να μην επεξεργαστεί διεξοδικά και να μη «χωθεί». Εντελώς ξέχωρος ο αδερφός του Δημήτρης. Προικισμένος με πνευματική μαγιά, κριτική σκέψη και υπευθυνότητα, έκδηλα γνωρίσματα μιάς πνευματικής φύσης.

Σκιαγραφώντας όμως επί τροχάδην τη σύνθεση της χαριτωμένης αυτής ομηγύρεως, πως ήταν δυνατόν να μας διαφύγει η συμμετοχή, για πρώτη φορά με το χωριό στα τόσα χρόνια, της Αρσινόης Τσακαλιγιάννη που το περιοδικό μας «Ζαγόρι» φιλοξενεί δείγματα από τα ποιητικά της πονήματα.

Η ωραία δεωτόσο, με όλη τη γκάμα του φαιοπρασίνου που απλώνεται ως πέρα με τον κόμπο του «Παρακαλάμου» κι ως τις υπώρειες του «Κασσιδιάρη», η παρονομαζόμενη διάταξη των υψωμάτων της εποποιίας του '40, ως εκεί που επάλληλα οβιούσαν αγνά τα βορειοπειρωτικά βουνά, μου ανέσυραν κυριολεκτικά τη σκέψη από τις δακρυσιμένες μνήμες και τη δαιδαλώδη βαθύνοια των διαλογισμών μου, δίδοντας έτσι την ευκαιρία ανώμαλης προσγειώσής μου στις υπαρκτές επιγείες στιγμές, οι στιγμές της δράσης. Η δράση όμως δίχως τ' όνειρο είναι σκέτο χαμάλι. Να που όμως εδώ νομίζω πως είχαμε μια τέλεια σύζευξη των δύο τούτων αξιωματών. Τάχα, το ισχυρό οπλοστάσιο των καθημερινών μας αισθήσεων είναι τόσο ικανό ώστε να ξεδιαλέγει τι το υπαρκτό και τι το όνειρο; Κι αν ίσως είμαστε φτωχικές μαριονέτες κάποιας απαίσιας πλάνης; Πάντως όμως, όπως και νάχει το πράγμα, πρέπει κανείς να αρκείται στις στιγμές κι όσο πιο ωραίες είναι αυτές, τόσο ωραία θάνατι και η ζωή μας. Και κατ' ακολουθίαν, πως μπορώ να πω, ότι το ανηφόρισμα τούτο με τα πιστάκια και τους εφίβρους του χωριού μας δεν ήταν μία ακριβή στιγμή; Λεπτοφύης σαν ισιωμένη βέργα λυγαριάς, με το «καλλιτεχνικό» της ψευδύμιο «Μαρίτσα», η Μαρία της Άλκηστης δρασκελίζει τα «ντρόχαλα» και τα «μπίζμπολα» των πλευρών του «Στούρου» με ευκρινή γατόπαρδου. Η Μαρία Κυριαζή είναι αθλήτρια του Ναυτικού Ομίλου Ιωαννίνων με δέκα τρία χρυσά μετάλλια σε αντίστοιχες διοργανώσεις. Και δεν είναι μοναδική η Μαρία από το χωριό μας που ασχολείται με τον αθλητισμό, ο αδελφός της ο Κώστας επιδίδεται στο Κανό-Καγιάκ και ο Γρηγόρης Ζούμας, Νίκη Φερεντίου έχουν επίσης αντάξιες επιδόσεις στο στίβο. Η νεοαία της Δοβράς είχε πρόγραμμα να δώσει επίδειξη στο στίβο, αλλά έβγαλε από το ποδόσφαιρο. Αφού κι ο Σύλλογός μας φέτος, αλτάρη θέλγονταν από το ποδόσφαιρο. Αφού κι ο Σύλλογός μας φέτος, για να δώσει έμφαση στο γεγονός αυτό, εξέδωσε ημερολόγιο αφιερωμένο στα 35 χρόνια του ποδοσφαίρου μας, με φωτογραφική παράταξη των 11 «κανονιέρηδων» του.

Μ' αυτά και μ' αυτά, φτάσαμε κι όλες δίχως να το καταλάβουμε στο λαμό του «Στούρου» (1.560 μ.). Το φυσικό σκηνικό εδώ στις «Φωλιές» που τις πράγματι για να πάρουμε τα επίπεδα στα ενδότερα του «Επισκόπου» με τελικό προορισμό αριστερά στο φρύδι του «Βίκου», αλλά εντελώς, Συστάδες από ολόρθους βράχινους τύμβους γεμάτους από ταξί τους διαπέραστα, αποτελούσαν το σημείο της φυσικής αναφοράς εδώ, σ' αυτόν τον «νάρθηκα» του τελικού μας προορισμού. Εκείνο το στοιχείο που δυστυχώς δεν έλλειπε και εδώ επάνω και σου προκαλούσε αλγεϊνή εντύπωση σε φαινόμενο, ήταν οι έντονες ανθρώπινες επεμβάσεις στο φυσικό περιβάλλον, που αδιάφυστα τεκμήρια είχαμε μπροστά μας.

Από τα σύντομα μπροσπινά περάσματα των υποτυπώδη χωριαφιών, εισδίσμας μες τους λαβρινθώδεις ατραπούς του πέτρινου αυτού συγκοινωνίου. Από δω και μπρός η πορεία μπορεί να μην ήταν επικίνδυνη, ήταν όμως αρκετά περίπλοκη και επίπονη. Έπρεπε συνεχώς να ανεβοκατεβαίνεις τους πέτρινους αυτούς «οβρούς» και μια να βρίσκεται στον πάτο τους σε κάποια γήινη φωλιά τους και μια ψηλά στις διάκενες και

Συνέχεια στην 8η σελ.

Ζαγορίσιοι Ποιητές

ΚΩΣΤΑΣ Ε. ΣΙΜΟΣ

ΗΠΕΙΡΟΣ

Σ' αυτή τη γη!
όπου σταθής,
όπου κι αν πας,
στο τραγουδούν τα πουλιά
κι οι πέτρες σου το λένε:
Για της Πατρίδας την τιμή,
δίνουν οι μάνες τα παιδιά.
Κι αν σκοτωθούν δεν κλαίνει.

*

ΠΙΝΔΟΣ

Στις ράχες σου και στις κορφές
βρόντησε ο ντουφέκι.
Και του «Σαράντα» η γενιά
έγινε αστροπελέκι.

*

ΓΙΑΝΝΙΝΑ

Τα Γιάννινα με μάγεψαν,
στο πρώτο αντίκρισμά τους.
Κι από το νου μου πέρασαν
μορφές, φευγάτων χρόνων.
Κι έννοιωσα μέσα μου τιμή
για την καταγωγή μου.
Και λούστηκα στ' άπλετο φως
της δόξας των προγόνων.

*

ΖΑΓΟΡΙ

Στη θύμησή σου η σκέψη μου
καλπάζει σ' άστρα άτια.
Και λυώνουν οι στοχασμοί
Ζαγόρι μου, στα μάτια.

*

ΑΣΠΡΑΓΓΕΛΟΙ

(Χωριό μου)

Στη θύμησή σου οι καϊμοί
τη σκέψη μου σκαλίζουν.
Φλογέρες, γυδοπρόβατα
με γλυκονανουρίζουν.

*

ΖΑΓΟΡΙΣΙΕΣ ΕΙΚΟΝΕΣ

Στο φίλο Κώστα Λαζαρίδη
Το Μάη, περνούν τα πρόβατα για
τα ψηλά βουνά.
Με τα «γκρεκίμα» ομπροστά,
πάχουν βαρεία κουνούνια.
Τραγουδία λένε τα πουλιά. Κι οι
πέρδικες, γλυκά
μυνημάτα μας στέλνουνε από τα
κορφοβούνια.

Στο Βίκο, ο πετρο-κότσιφας το
λέει στις ρεματιές.
Και το Ζαγόρι, νείρεται ωραία
περασμένα.
Χορτάσαν πια κι οι αυλές. Κι
οι μάνες σιωπηλές
προσμένουν να γυρίσουν οι γι-
οί τους απ' τα ξένα.

*

ΠΑΙΔΙΑ ΤΗΣ ΑΦΡΙΚΗΣ

Μαύρε της Αφρικής,
Αγκολέζε, Κογκολέζε,
Σομαλέ, Σενεγαλέζε.

Όποιος κι αν είσαι
κι απ' όποια χώρα
κι ό,τι πιστεύεις
δεν το ρωτάω.
Κι ούτε σ' εχτρέυομαι.
Κι ας είναι η «ράτσα» μου λευκή.
Γιατ' είμαστε της ίδιας γης
παιδιά βασανισμένα.
Μάθε το αυτό.
Ναι!
σου το λέω θαρρετά —
κι ειλικρινά,
πως τίποτα δεν με κρατά
το να σε βλέπω αδελφό
Το χρώμα δεν με σκιάζει.
Μαύρε της Αφρικής.
«Ειρήνη ημίν»
είπε ο Χριστός.

Χεροπιαστά ας βαδίσουμε
στο δρόμο της ειρήνης.
Να δούμε μέρες προκοπής.
Κι αντάμα ας χορέψουμε
στης λευτεριάς τ' αλώνια.
Μαύρα παιδιά της Αφρικής
— Ράτσα ηλιοκαμένη —
νοιώθω για σας συμπτώνια.

*

ΓΙΑΝΝΗ ΔΕΝ ΠΑΕΙ ΚΑΛΑ Η ΔΟΥΛΕΙΑ

Τον πάνανε το Γιάννη απ' τη
δουλειά...
Εχτές το βράδυ τούπε ο παραφέ-
ντης:
— Γιάννη, αυτά που παίρνεις,
φαίνονται πολλά.
... Δώδεκα λίρες! ...
Θέλεις να μείνεις,
πάρε τα μισά.
Κι ο Γιάννης τον εκύτταξε βαθεία
στα μάτια του
με μάτια δακρυσμένα.
Και με τρεμάμενη τ' απάντησε
λαλιά:

— Μα, δεν με φτάνουν.
Πώς θα ζήσω,
πώς γυναίκα και παιδιά;
— Μα, βλέπεις, η δουλειά δεν πά-
ει καλά.
Κι οικονομία κάνουμε σε όλα...
Κι έσκυψε ο Γιάννης, το κεφάλι
του σιγά.
— Δέχουμαι, τούπε παραφέντη,
λυτερά.
Τι νάκανε;
Είχε γυναίκα για να θρέψη και
παιδιά.
Κι έστερε και δεν έβγαλε μιλά.
... Μα, βλέπεις,
η δουλειά δεν πάει καλά.
Δώδεκα λίρες «βέβαια» πολλά!
Το ίδιο βράδυ ο παραφέντης με
χαρά
καλοντυμένος γλένταγε κεφάτος
με μια «κοκότα».

Κι η δουλειά,
είπε στο Γιάννη πως δεν πάει καλά.
Και την «κοκότα» χάιδευε απαλά.
Και ξόδεψε εκείνη την νυχτιά,
εφτά φορές του Γιάννη τα μιστά.

Η ΔΟΒΡΑ «ΑΝΕΒΑΙΝΕΙ»

Συνέχεια από την 7η σελ.

αιχηρές τους κόψεις. Τα παιδιά χαροποιημένα και παθαρχημένα παρ' ό,τι που πολλές φορές χάνανε τα σχεδόν ορθά μονοπάτια, διζαν και βάδιζαν αδιαμαρτύρητα σ' αυτόν τον κακοτράχαλο τόπο, δίχως κανένα να βγάζει την παραμικρή τοιμουδιά, δείγμα κι αυτό της καλής τους αγωγής. Είναι πράγματι πολύ εύρεστο να παίρνεις τα βουνά και τα όρη με τέτοια καλότροπα παιδιά γιατί, δίχως να σου διαφεύγει η μυστική σαγήνη των μεγάλων, σε γεμίζουν από Ανοιξιότικη ευωδιά. Πέρα όμως απ' όλα αυτά τα ευχάριστα συναισθήματα που αλληλοσυμπλέκονται παράτερα με την κατ'ήφεια των καθημερινών σου προβλημάτων και τις στεναχώριες, δεν παύουν όμως να σε γεμίζουν κι από συμπλέγματα ενοχής, σαν θέτεις μέσα σου επιτακτικά το ερώτημα: Τι έκανες, ή και τις εξακολουθείς να κάνεις εσύ για τα παιδιά αυτά, για τα παιδιά του κόσμου όλου; Πως οδηγούνται, μέσα σ' αυτόν τον κοινό κόσμο που τους κληροδοτήσαμε; Τι έκανες κι αυτόν τον τόπο της διαστρεβλωμένης και των ναρκωτικών. Σε τι περιβάλον αύριο θα ζήσουν, σε θάλαμο αερίων; Πως μένεις αδιάφορος στην οικολογική καταστροφή που ενυπνεί μονάχα την κερδοσκοπία; Πως επιτρέπεις τους βαρβάρους να πετοκοβούν και να υποβαθμίζουν τα βουνά του Ζαγοριού μας με διανοξείς ορεινούς δρόμους, να καβουρίζουν την παρθενητή τους οντότητα και να τα ξεριμώσουν από την πανίδα και τη θλάσση της τους; Μήπως με τη σιωπή σου επικροτείς τις βαναυσότητες αυτές;

Πάντως τα παιδιά δεν είναι άθυρμα για να ξελασπώσουν κοινωνι-
τους γονείς τους ή τα σόγια από την κοινωνική τους υποτέλεια και τις ανόντες κενοδοξίες τους. Έχουν κι αυτά τον προσωπικό τους παλμό. Ας μην κατακρίνουμε τα παιδιά όταν κάτι σπάνε, γιατί λακτίζουν πάντα το αόρατο κίβδηλο. Αρκεί στα συντρίμια αυτά ν' αντάρξουν το δικό τους όνειρο.

Μέσα σ' αυτή την όμορφη παιδική συντροφιά και το ωραίο φυσικό της πλαίσιο δε μπορεί κανείς παρά να νιώθει ευχάριστη την οδυσσεία του. Κι αφορλώς, τα συναισθήματα αυτά γίνονται εντονότερα όταν οι νορειβατείς με παιδιά των παιδικών σου φίλων. Η πράξη και η βε-
γένεια έκαναν αμέσως αισθητή την παρουσία του Αλέκου Κομνάρου που με τη μηχανούλα του διακριτικά φωτογράφιζε διάφορα «ενσταν-
νέ» μας. Τα επίσης έζαχα παιδιά, ο Κώστας Κασιόπουλος με τον Κίμων Οικονόμου, ήταν τα άλλα δυο μέλη που αποτελούσαν την αγάπη-
τριάδα των εφήβων της παρέας. Η συμμετοχή της καλότητας Σπύ-
δουλας Μαντέλου, δασκάλας από το Τρίστονο, ήταν μια ευτυχής συ-
γκυρία. Ξεχάσαμε ακόμη τη Ντίνα Νικολού από την Αθήνα, η οποία φω-
τογράφιζε με ιδιαίτερη βουλή για τα πολυβριθή πέτρινα «τοτέμ» που ορ-
θώνονταν μεγαλόπρεπα τριγύρα μας. Δικαιολογημένα εξέλλου γα-
σπουδάξει με πάθος την καλλιτεχνική φωτογραφία. Δεν αποσπούσε κα-
τόσο την προσοχή σου ο ντελικάτος Δημήτρης Φερεντίνος, ο οποίος
καταδυναστεύονταν κυριολεκτικά κάτω από τη σκιά της αδελφής του.

Αφού ξεπεράσαμε ανώδυνα και τα τελευταία εμπόδια του αναμώλου
βραχότοπου με τις εξάρσεις, τα χάσματα και τα περίεργα λαξεύμα-
τα, καταλήξαμε αισίως στο τελευταίο διάζωμα του χείλους του μενο-
λοπρεπούς «Βίκου», έχοντας κάτω μας τα βαραβρώδη σπλάχνα που
εκεί ακριβώς που ξεπηδούσαν ορμητικά τα νερά του κρυσταλλένου
«Βοϊδομάτη». Το άνοιγμα τούτο δεν ήταν για τα κοινά ανθρώπινα μέτρα.
Ήταν κάτι το ασύλληπτο για τα εκφραστικά μας μέσα, όση δύναμη πη-
γαίο ταλέντο κι αν κρύβαμε. Ας μην ασεβούμε μπρός στο Δεδο-
αδυναμίες περιγραφές. Εδώ ο τόπος είναι μόνο για διαλογισμό και δέση-
ση απέναντί μας, μ' αυτό το ασυνήθιστο φάργγι, αφήνοντας απροσ-
τευτα στις εκκαπτικές και κακοποιτικές ορέξεις των βανδάλων, αυτό δε
είναι και τόσο παράξενο με τη χοντροκοπιά που μας διέπει. Μετά το
φαγητό, όπου ο σάκος της μελίχιας Ντίνας περιείχε ό,τι γλυκό και νό-
στιμο αναδίδει η καρδιά της, ξαναγυρίσαμε στο αυχένα του «Στόλου».
Η Ντίνα Παπαναστασίου ήταν, σαν μέλος του διοικητικού συμβουλίου
του Συλλόγου, ο επίσημος συνοδός μας. Από τα υψώματα του «Στό-
λου» κρίναμε σκόπιμο, μια που καρσί στα Δυτικά εκτεινόταν πανοραμ-
η κοιλάδα του Καλπακίου, να κάνουμε μια σύντομη αναδρομή στο έτος
του '40. Είπαμε επίσης, για τις ολέθριες περιβαλλοντικές καταστροφές
που είχαν οι ενταγμένοι σ' αυτό το γελοίο και σκόπιμο νομοσχέδιο
«περί αξιοποίησης ΕΞΑΠΛΗΣΩΣ-βοσκοτόπων», διανοξείς δρόμοι
στην ορεινή μας φύση. Εξάλλου τα παιδιά απόδω ψηλά, είχαν αυτή την
εικόνα των βανδαλισμών αυτών τόσο εγγύς, όσο και στον ευρύτερο ορι-
ζόντα. Ύστερα από την ενήμερωση ροβολήσαμε κάτω στη βρύση «Ο-
υλάνρι». Από τη βρύση καταλήξαμε στο Τσερβάρι, που εναρμόζονταν
πλήρως με το λιτό πέτρινο περιβάλλον. Τι τα θέλεις, όπου και να πα-
τήσεις στο Ζαγόρι, οσμίζεσαι αμέσως εκείνο το λεπτό και διακριτι-
κό άρωμα της κοινωνικής του ευεξίας. Είναι τόσο ευδιάκριτα τα είδη
της κοινωνικής του παράδοσης. Τι σου είναι η παράδοση, ενώ βρε-
μαστε στην πιο οδυνηρή αιχμή της υπαρξιακής μας κρίσης, αυτή κρα-
αξεφλούδιση την πολιτιστική μας ύφανση.

Φωκίων Ι. Κασάλης

Η ΕΛΛΗΝΙΔΑ ΓΥΝΑΙΚΑ ΤΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΑ

ΤΗΣ ΕΛΕΝΗΣ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΑΗ - ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Πραγματοποιήθηκε στα Γιάννινα συνέδριο του Συνδέσμου Ελληνίδων με θέμα «Η γυναίκα της υπαίθρου». Στη σύνθεση αυτή από μέρους των γυναικών των Ιωαννίνων μίλησε η συ-
μμετοχή μας κ. Ελένη Σακελ-
λαρίδη-Οικονόμου με θέμα: «Η
Ελληνίδα γυναίκα της υπαίθρου δια-
χρονικά».

Επειδή την ομιλία αυτή τη θεω-
ρούμε ενδιαφέρουσα για όλους τους
κατοίκους της υπαίθρου για τούτο
τη δημοσιεύουμε.

Γεννήθηκα και μεγάλωσα στα
Γιάννινα. Από γονείς αστούς. Είχα
όμως την τύχη —αγαθή τύχη τη θε-
ωρώ τώρα— να εργασθώ επί 15 πε-
ρίπου χρόνια σε διάφορα χωριά της
περιοχής μου ως εκπαιδευτικός.

Στο διάστημα της εργασίας μου
εκείνης, αλλά και σήμερα με τις επα-
φές που έχω με τους ανθρώπους που
γνώρισα και πλησίασα τότε, μου δό-
θηκε η ευκαιρία να αποκτήσω μια
χρήσιμη και πολύτιμη εμπειρία, μια
ποστή άποψη και συναισθηματική
τοποθέτηση για έναν άλλο κόσμο,
που ήταν έξω από τα παιδικά μου
διάματα. Τον υπέροχο κόσμο της
υπαίθρου, τον αξιολογώ πολύ! Την
ελληνική αγροτιά. Συμβίβασα μαζί
τους. Ήρθα σε άμεση επαφή με τον
αγρότη και την αγρότισσα, τους άξι-
ους δουλευτές ζωοποιούς της πρω-
τογενούς δημιουργίας, σε χρόνους
δυσκολίας από κάθε άποψη.

Από το λόγο αυτό θεωρώ τον
αυτό μου ευτυχία. Μ' αυτά τα δεδο-
μένα αισθάνομαι την ανάγκη να ομο-
λογήσω ότι είναι ανυπόκριτα θαυμά-
στια αυτού του, πάντα αγνοημένου,
κομμάτιου της ελληνικής κοινωνίας
που περιφρονούμενου που, υπουπά-
ρει μεν κοινωνικά, αλλά έχει όλα τα
στοιχεία της γνήσιας ελληνικότητας,
της ελληνικότητας που εμείς οι αστοί
την έχουμε χάσει λίγο, περισσότερα,
ή ολόκληρωτικά.

Δύο οι κόσμοι στην ελληνική κοι-
νωμία. Οι αστοί με τη διεθνοποιη-
μένη και υπόστασή και οι αγρότες οι
οι οποίοι ακόμα, οι σχεδόν ακόμα
στο παρελθόν, σ' αυτό που λέμε ελ-
ληνικότητα. Στα πατάρια. Τον ελλή-
νικό κόσμο. Μέσα σ' αυτόν τον
δεύτερο κόσμο, τον κόσμο της υπαί-
θρου, που αποτελεί το 1/4 περίπου
του πληθυσμού της χώρας, υπάρχει
και η γυναίκα της υπαίθρου, περί ης
και ο λόγος σήμερα. Υπάρχει η ελλ.
γυναίκα της υπαίθρου του χτες, η
αγρότισσα του σήμερα και του αύριο.

Αναφέρθηκε πιο πάνω ότι ο αγροτι-
κός κόσμος υπουπάγει κοινωνικά.
Αυτό συμβαίνει κυρίως στα μικρά
ορεινά χωριά που έχουν απογυμνω-
θεί από τους κατοίκους εξ αιτίας της
φτώχειας τους προς τα αστικά κέντρα.
Από τους εναπομεινάντες η γυναίκα
της υπαίθρου, στα συνδικαλι-
στικά όργανα των αγροτών μάλλον
αγνοείται. Από τα όργανα της τοπι-
κής αυτοδιοίκησης, που υποτίθεται

ότι μεριμνούν για τη βελτίωση των
συνθηκών διαβίωσης του πληθυσμού
των χωριών μας, είναι σίγουρο ότι
απουσιάζει. Και στους πολιτιστι-
κούς φορείς ακόμα, είναι αμφίβολο
αν συμμετέχει, ή η συμμετοχή της εί-
ναι συμβολική και ψηφοθηρική. Δεν
έχει πέσει στην αντίληψή μου αν
συμμετέχουν και στις φεμινιστικές
οργανώσεις οι αγρότισσες.

Αυτή η παντελής σχεδόν απουσία
της γυναίκας της υπαίθρου, από κάθε
συλλογική προσπάθεια, οφείλεται
στη δική της απροθυμία. Είναι δη-
λαδή δείγμα δικής της ηθελιμίας;
Εθνικής διαφοράς και αντικωνι-
κότητας; Μάλλον όχι. Σίγουρα όχι. Δεν δια-
φέρει η γυναίκα της υπαίθρου από
τις αστές, ούτε βιολογικά, ούτε πνευ-
ματικά. Είναι αμέτοχη σχεδόν σε κά-
θε τι συλλογικό, επειδή η κοινωνία
την αποβαρύνει.

Και ο συγγενικός και ο κοινωνι-
κός της περίγυρος είναι κατά κανόνα
αποτρεπτικός για κάθε τι που προά-
γει τη δική της θέση και υπόσταση
μέσα στο κοινωνικό σύνολο. Και η
ίδια αποδέχεται αυτό, το στάτους
κβ, αδιαμαρτύρητα κι αδιεκδίκητα.
Αυτό τον υποβιβασμό της αξίας της
γυναίκας της υπαίθρου, λίγο πολύ,
τον αποδεχόμαστε, ντε φάκτο, σχε-
δόν όλοι εμείς οι αστοί. Μπρέ και
των φεμινιστικών οργανώσεων εξαι-
ρουμένων.

Αποδείξη της άποψής αυτής είναι
η ελάχιστη συμμετοχή της αγρότισ-
σας σε εκδηλώσεις διαφόρων γυναι-
κείων σωματείων.

Πιστεύω στο μέλλον να μην
υπάρχει η ίδια εικόνα. Συνεπώς δεν
παρέχεται στις αγρότισσες η δυνατό-
τητα να ακούσουν από μας τα όσα
επαινετικά ή αρνητικά τις αφορούν
και να εκφράσουν τις απόψεις τους.

Στη δική μου ιεράρχηση των
αξιών, η γυναίκα της υπαίθρου, η
Ελληνίδα αγρότισσα και ιδιαίτερα η
ηπειρώτισσα όπως και οι ομοίές της
των άλλων ορεινών περιοχών της
πατρίδας μας, για τους γνωστούς
ιδιαίτερους λόγους, κατέχει την πρώ-
τη θέση. Την τιμητική πρώτη θέση,
γιατί αναγνωρίζω την απέραντη προ-
σφορά της προς το εθνικό και κοι-
νωνικό σύνολο. Η γυναίκα της υπαί-
θρου είναι η δημιουργός, η ζωοδό-
τρα, η μητέρα της μητέρας των τε-
χνών, που θεωρούσαν τη γεωργία οι
σοφοί μας πρόγονοι. Όλοι οι άλλοι
εμείς είμαστε επόμενοι. Μεταποι-
τής της προσφοράς της. Η γυναίκα της
υπαίθρου δεν είναι απλώς ζωντανό
κύτταρο στο χώρο της δράσης της,
αλλά είναι το ένα το μοναδικό το
ζωοποιοό κύτταρο της ελληνικής κοι-
νωνίας, μιας κοινωνίας που σιγά-σι-
γά απομακρύνεται από τις ρίζες της
και τις αξεπέραστες εθνικές καταβο-
λές της. Ήδη η κοινωνία ημών των
αστών, διεθνοποιείται. Έχασε την
ελληνική της αμιγή σύσταση. Η αγρο-
τική κοινωνία, κατά την εκτίμηση
του καθ' ενός μας, διατηρεί ακόμα σε
υψηλό βαθμό το ελληνικό της χρώμα.

Αμύνεται. Σ' αυτήν την άμυνα απα-
ράβλεπτος μοχλός στήριξης είναι η
αγρότισσα με όλη της τη δυναμική.
Συνειδητά, ή ασυνειδητά, ηθελιμένα,
ή αθέλητα η αγρότισσα συνέβαλλε
διαχρονικά στην όποια προσπάθεια
διδασκώς της καθαρότητας της
Ελληνικής φυλής, της πνευματικής
και της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Οι προαιώνιες αυτές εθνικές αρε-
τές αποχτούν ιδιαίτερη σημασία σή-
μερα, που η πορεία του ελληνικού
έθνους γίνεται περισσότερο δύσκολη,
εξ αιτίας των γνωστών νεφών που
συσσωρεύονται στο βαλκανικό ουρα-
νό.

Μ' αυτή τη διαχρονική προοπτική
η γυναίκα της υπαίθρου, ιδίως ή των
ακριτικών περιοχών, πρέπει να προ-
σχεδίσει ιδιαίτερα. Δεν είναι δυνατόν
να περιμένουμε από την αγρότισσα
μόνο θυσίες και προσφορά χωρίς να
της ανταποδίδουμε τουλάχιστον την
αναγνώριση. Πρέπει επί τέλους να
κατανοηθεί ότι: Ήδη έχουν εξαντλη-
θεί τα περιθώρια της υπομονής της
και της ανοχής της και εγκαταλείπει
το μετερίζι της και οδεύει προς τα
αστικά κέντρα.

«Κάλλο να πλένω σκάλες στην
πόλη και να τρώω μια μπουκιά ξεστό
ψωμί, παρά να σκάβω στο χωράφι
και να φυλάω τα πρόβατα και να με
δέρνει ο ήλιος και η βροχή». Αυτή
είναι η κουβέντα που ακούς από τις
αγρότισσες. Μ' άλλα λόγια αυτό εί-
ναι το σύνθημα της φυγής. Η αιτιο-
λογία της αστικοποίησης. Από δω
και η νέκρωση των χωριών της Ηπει-
ρους και των άλλων περιοχών της
ίδιες παραγωγικές δυνατότητας μ'
αυτήν.

Η αδιαφορία της πολιτείας και
των αγροτικών κοινωνικών ή πολιτι-
κών σχηματισμών είναι μεγάλο λά-
θος μπροστά σ' αυτόν τον ορατό κίν-
δυνο της εξαφάνισης των χωριών. Δε
χρησιάζεται καμιά ιδιαίτερη σοφία
για να γίνει αντιληπτό αυτό. Από το
1945 και εντεύθεν πενταπλασιάστη-
καν οι μόνιμοι κάτοικοι των αστι-
κών κέντρων. Γιατί; Γιατί αν αφαιρε-
θεί η ρομαντική εικόνα της ωραίο-
τητας της φύσης που ελκύει εμάς
τους αστούς προς αυτή, η ζωή στην
υπαίθρο είναι πολύ δύσκολη και πο-
λύ άχαρη.

Εκεί, όλες σχεδόν οι ημέρες του
χρόνου, κυλούν με τον ίδιο ρυθμό,
με τις ίδιες παραστάσεις και εντυ-
πώσεις, εκτός από ελάχιστες και μι-
κροχρόνιες ανάπαυλες —Πάσχα, πα-
νηγύρι— που και αυτές ακόμα για
την Ελληνίδα αγρότισσα-νοικοκυρά
είναι εξουθενωτικές, γιατί αυτή
αποβόητη μάλλον, θα αγωνισθεί για
να ανταπεξέλθει αξιοπρεπώς στις
εορταστικές και κοινωνικές της υπο-
χρεώσεις. Και αν λάβουμε υπ' όψη
το:

«Βίος ανεόρταστος μακρά οδός
οιτανόδουτος» που λέει και το λαϊ-
κό γινώμιο, θα αντιληφθούμε την
τραγικότητα της θέσης της. Σε οδό
απανόδοκτη πορεύεται προς το

άγνωστο. Όμως η γυναίκα της υπαί-
θρου, η γυναίκα του χωριού, δεν έχει
φωνή για να διαλαλήσει την άδικη
αυτή μεταχείρισή της.

Να διεκδικήσει όχι προνομακία
απολαυή αγαθών και ανέσεων, αλλά
ούτε και ίση, Σιωπά. Αποδέχεται
αδιεκδίκητα τη μοίρα της. Αυτή τη
σιωπηλή διαμαρτυρία της εμείς οι
αστοί, οι πρόσκαιροι επισκέπτες και
θαυμαστές της ομορφιάς της φύσης
και των χωριάτικων εδεσμάτων,
φρούτων, λαχανικών κλπ. δεν μπο-
ρούμε ή δεν θέλουμε να τη νιώσου-
με. Να την κατανοήσουμε και να βοη-
θήσουμε στην απάλειψή ή την άμ-
βλυνση των αιτιών που την προκα-
λούν.

Και ούτε εμείς οι γυναίκες, ούτε
η πολιτεία, ούτε και οι διάφοροι φο-
ρείς, δείξαμε ευαισθησία και κατα-
νόηση για να ενδιαφερθούμε για την
εξάλειψη ή την απάλυνση αυτής της
δυσμενείας της θέσης των αγροτι-
σών. Προσάναφερα ότι είχα την αγαθή
τύχη να εργαστώ επί αρκετά χρόνια
κοντά στην αγρότισσα και βαστόζο
της αγροτικής οικονομίας, στον άτ-
λαντα της υπαίθρου που ήρε τα οι-
κογενειακά, τα εθνικά, τα φυλετικά
και τα κοινωνικά βάθη στις λαμπρές
και στις δύσκολες ώρες της ελλη-
νικής ιστορίας και σαν γυναίκα και ελ-
ληνίδα, αισθάνομαι βαθειά την υπο-
χρέωση να υποκλιθώ μπροστά στη
μεγαλοσύνη της.

Δεν είναι οφειλόμενη τυπική φι-
λοφρόνηση ή έκφραση αυτή προς μια
αδικημένη κατηγορία συνανθρώπων
μας που είναι πανάξιοι κάθε στοργής
και μέριμνας όλων μας. Είναι πεποί-
θησή μου.

Είδα την Ελληνίδα της υπαίθρου
γεωργό, να καλλιεργεί με το Παύ-
δειο άροτρο την ημίγρονη γη της
Ηπείρου, φορτωμένη με την πρωτό-
γονη φορητή κοινότητα το νεογέννητο
παιδί της και έννοιας θαυμασμό και
σεβασμό προς την δημιουργό μητέρα,
που αγωνίζεται για την επιβίωση της
οικογένειάς της. Είδα τη γυναίκα βο-
σκό με την κόπια μέσα στα χιόνια,
στη βροχή και στο κρύο και την συ-
μπόνεσα ειλικρινά για την ταλαιπω-
ρία της, τη μοναξιά της και την ημε-
ρονημία απασχόλησή της σ' αυτήν
την εργασία, μια εργασία με ελάχιστη
οικονομική απόδοση και με κατά-
φρονητική κοινωνική ανταπόκριση.

Είδα και θαύμασα την επιδεξιό-
τητα της γυναίκας ερριουργού, πλέ-
κτριας, υφάντρας και κεντήστρας με
τα περίτεχνα αξιοθαύμαστα δημιο-
ουργήματά της.

Είδα και θαύμασα τη γυναίκα της
υπαίθρου νοικοκυρά με τα πεντακά-
θαρα αρχοντικά, όπως ήταν από πα-
λιά η περιοχή του Ζαγοριού και άλ-
λες περιοχές μας και έμεινα έκπλη-
κτη απ' αυτό που λέμε νοικοκυροσύ-
νη στην καθαριότητα, στον ευπρεπι-
σμό των σπιτιών, στην ευγενειοφρο-
νία των εδεσμάτων και των γλυκισμά-
των και στην ορθολογική διαχεί-
ση.

Συνέχεια στην 10η σελ.

ΖΑΓΟΡΙΣΙΟΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

Μόλις κυκλοφόρησε

Ο Β' τόμος του έργου του κ. Ιωάννου Ν. Νικολαΐδου
«ΤΑ ΓΙΑΝΝΙΝΑ ΤΟΥ ΜΕΣΟΠΟΛΕΜΟΥ» (1915-1916)

Ο δεύτερος τόμος καλύπτει μια διετία, μεσση από γεγονότα που επηρέασαν αποφασιστικά την τύχη της Ελλάδος. Μέσα στο γενικότερο πλαίσιο, τα Γιάννινα και η Ήπειρος, αντιμετώπισαν τεράστια προβλήματα, δημιουργημένα από την κατάρα του Δικασμού και τις επιπτώσεις του πολέμου, όπως η πείνα, που εξαθλίωσε τους Γιαννιώτες και είχε άπειρα θύματα. Ο Δικασμός και τα αυτά του, οι εκλογές του 1915, οι Επιστράτοι και τα «Νομβριανά» τα παρασκήνια της εκλογής του Σπυρίδωνα ως μητροπολίτη Ιωαννίνων κ.ά. είναι οι μεγάλες πτυχές των γεγονότων που έζησαν τα Γιάννινα και αντιμετώπισαν με το δικό τους τρόπο. Κι όλα αυτά συνεχίζουν να πλέκονται γύρω από τη ζωή και την πορεία της οικογένειας του Πέτρου Κωστίδη, που αποτελεί και το μύθο του έργου. Ο Β' τόμος, πολυσέλιδος και καλά εικονογραφημένος, παραχωρήθηκε στο Πνευματικό Κέντρο «Κώστας Λαζαρίδης» απ' όπου, καθώς και από τα βιβλιοπωλεία της πόλης, πωλείται.

*

ΚΡΙΤΙΚΗ ΣΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ Ν. ΔΗΜΗΤΡΑΚΗ
(ΒΡΥΣΟΧΩΡΙ):

«ΟΙ ΛΑΠΕΙΣ ΤΗΣ ΠΙΝΔΟΥ»

Από το συμπατριώτη κ. Ν. Δημητράκη (Βρυσοχώρι), πήραμε το βιβλίο του «ΟΙ ΛΑΠΕΙΣ ΤΗΣ ΠΙΝΔΟΥ», μαζί με επιστολή του με την οποία ζητάει από το Περιοδικό μας την κριτική του, καθώς και τη δημοσίευση επιμέρους κεφαλαίων ή και ολόκληρο, «γιατί (όπως λέει) όσοι γράψανε μέχρι τώρα για το χωριό, διαστρεβλώσανε την ιστορία του για... πολιτικούς και εμπορικούς λόγους» και ακόμα «γιατί κανένας στο βρυσοχώρι δεν αγόρασε το βιβλίο τους». Ευχαριστούμε το συμπατριώτη συγγραφέα και του υποσχόμαστε να δημοσιεύσουμε επιμέρους κεφάλαια του βιβλίου του, επιλεκτικά και με γνώμονα (πάντα) τη θέση του περιοδικού, να μη δημιουργεί διχαστικές καταστάσεις στα χωριά μας. Ακριβώς η θέση αυτή υπαγορεύει και την κριτική μας στο βιβλίο, που (δυστυχώς) δεν θα είναι αυτή που ενδεχομένως θα περίμενε και θα ήθελε ο ίδιος. — Πιστεύουμε, πως η ιστορία ενός τόπου κι ενός κοινωνικού συνόλου (χωριό), δεν γράφεται με τα απωθημένα και τα προσωπικά τραύματα μιας θλιβερής περιόδου, όπως εκείνη της Κατοχής και προπαντός του εμφυλίου πολέμου. Ούτε με την απολυτότητα, που εκπορεύεται από πολιτικούς και ιδεολογικούς φανατισμούς, κάκιστους συμβούλους πάντοτε, στη συγγραφή πρόσφατων ιστορικών γεγονότων. Αυτή η καταγραφή, ακριβώς και με το αναπόφευκτο υποκειμενικό στοιχείο που τη χαρακτηρίζει, αν έλλειπε, χωρίς άλλο θετικώτατη θα ήταν η κριτική μας. Κι όχι γιατί η περίοδος αυτή (της δεκαετίας 1940-50) δεν αποτελεί μέρος της ιστορίας και των χωριών μας, αλλά γιατί όταν γράφεται από ανθρώπους που τη ζήσανε στο πετσί τους και ματώσανε οι ίδιοι, τότε χρειάζεται μεγάλη ψυχική παλινκαρία για να σταθεί κανείς έξω και πάνω από τα γεγονότα και να τα καταγράψει με την απαιτούμενη αντικειμενικότητα. Αν δεν το μπορείς, τότε αυτός δεν γράφει ιστορία, αλλά παθιασμένες πολιτικο-ιδεολογικές μεροσιότητες (χρήσιμες, ίσως, σ' άλλες εποχές και σκοπιμότητες), που μόνο κακό προξενούν στα χωριά μας, ειδικά σήμερα που έχουν ανάγκη από ομόνοια και συνεργασία κι όχι από αναμοχλεύσεις παθών και εμφυλιοπολεμικών ψυχώσεων, για να επιβιώσουν. — Για πολλά χωριά του Ζαγοριού γράφθηκαν θαυμάσια κι αξιόλογα βιβλία, όπως εκείνα των: Κ. Λαζαρίδη (Κουκούλι-Μτάγια), Ν. Νικολαΐδη (Βίτσα), Φ. Τζιόβα (Ασπράγγελοι), Α. Βρανούδη (Γρεβενί), Ι. Σαραλή (Αρίστη), Ι. Παπαϊωάννου (Πάτιγγο), Στ. Λαμπριδίου (Α. Πεδινά), Μ. Κικιόπουλου-Π. Οικονομίδης (Ελαφότοπος), Ν. Εξάρχου (Ηλιοχώρι) Αθ. Σακελλαρίδη (Φραγγάδες), Γ. Μέρτζιος (Λάϊστα) κ.λπ. Κι αυτοί όλοι είχαν ή έχουν τις ιδέες και τα «πιστεύω» τους, η αγάπη — όμως — και η έγνοια τους να γράψουν πράγματι ιστορία, αλλά και να βοηθήσουν τα χωριά, δεν τους άφησε να επιδεινώσουν την κακοδαιμονία τους με δισταχτικές φωνές και άκαιρους φανατισμούς. Κι αυτή είναι η πιο ωραία παρακαταθήκη που αφήνουν στους σημερινούς νέους και στις επερχόμενες γενιές των χωριών τους. Ο κ. Ν. Δημητράκης, αναφέρεται στο βιβλίο του και στο συγγραφέα του, (μακαρίτη πιά), Ν. Εξαρχο (πολιτικό του αντίπαλο την εποχή της Κατοχής και του Εμφυλίου) και στο βιβλίο του «ΒΡΥΣΟΧΩΡΙ». Όπως φαίνεται κι εκείνος «έγραψε» την ιστορία του χωριού του με το ίδιο πνεύμα κι από την... απόδοση...

Τέτοια βιβλία, όμως και πάλι με λύπη το λέμε, πρέπει να αποτελούν ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΠΡΟΣ ΑΠΟΦΥΓΗ για τους μελλοντικούς συγγραφείς της ιστορίας των χωριών μας. Γιατί, καιρός επιτέλους «να μάθουν» να κουβεντιάζουμε ήρεμα, ήσυχα κι απλά... όπως λέει κι ο Πάνης Ρίτσος. Θα τελειώσουμε με την παράγραφο της επιστολής, κ. Δημητράκη, που λέει: «Η παράκλησή μου να δημοσιεύσετε το παρόν γράμμα μου και την κριτική σας στο βιβλίο μου, υπαγορεύεται κι από το θλιβερό γεγονός, ότι κανένας στο Βρυσοχώρι δεν αγόρασε το βιβλίο μου»...

Αγαπητή συμπατριώτη. Πουό, αλήθεια, είναι το θλιβερό, αλλά και το απορίας άξιο...; Το ότι «κανένας δεν αγόρασε το βιβλίο» ή το ΓΙΑΤΙ δεν το αγόρασε; Αυτό το ερώτημα, νομίζουμε, θάπρεπε σοβαρά να σας προβληματίσει.

ΒΑΣΙΛΗΣ ΤΖΙΟΒΑΣ

Η ΕΛΛΗΝΙΔΑ ΓΥΝΑΙΚΑ ΤΗΣ
ΥΠΑΙΘΡΟΥ ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΑ
Συνέχεια στην 10η σελ.

ρηση των εισοδημάτων της, αναπλήρωνοντας τον ξενητεμένο σύζυγο. Είδα, έζησα και συμπόνεσα τη γυναίκα θύμα της κοινωνικής ανισότητας και της ανισότητας των δύο φύλων.

Η γυναίκα της υπαίθρου πλήρωσε κυρίως και πληρώνει το μεγαλύτερο τίμημα του αλκοολισμού των ανδρών, της αλλογίστης τεκνοποίησης, της χαρτοπαίξις, του αναλφαριθμητισμού με όλα τα επακόλουθά του, της χηρείας, της απομόνωσης στα ορεινά χωριά, χωρίς συγκοινωνία, χωρίς τηλεφώνω, χωρίς γιατρό, φάρμακα κλπ.

Σ' αυτά τα δύστυχα πλάσματα βρέθηκα στην αναπρόδραστη ανάγκη και ιατρικές συμβουλές να δώσω, χωρίς να έχω ειδικευση — απλώς εμπειρικά — και υπηρεσίες νοσοκόμας τα προσφέρω και καθήκοντα μάλα να εκτελέσω. Περισσότερο όμως θαυμασμό αισθάνομαι για την Ηπειρώτισσα γυναίκα της υπαίθρου, γιατί αυτή κυρίως σήκωσε το μεγαλύτερο βάρος όλων των πολέμων με ολική συμμετοχή. Σε κάθε πολεμική λαίλαπα, παρούσα ή ηπειρώτισσα. Και επέαυε την τιμή της Ελληνικής ιστορίας. Και δεν είναι μόνο οι εξεχουσες περιπτώσεις οι αναφερόμενες στην ιστορία — Σουλωτίσσης γυναικίς της Πίνδου κλπ. Είναι καθολική και καθοριστική η συμμετοχή της γυναίκας της υπαίθρου σ' όλα τα πολεμικά γεγονότα. Οι μέχρι τώρα πόλεμοι στον Ελληνικό χώρο, δεν έγιναν στις πόλεις. Στα χωριά έγιναν. Στις ακριτικές κυρίως περιοχές. Από την πρόσφατη ιστορία: Ποιος πλήρωσε τις συνέπειες της εισβολής των Ιταλών και των Γερμανών; Η υπαίθρος. Αναπόφευκτα η γυναίκα της υπαίθρου γιατί οι άνδρες ήταν οι περισσότεροι στρατευμένοι. Ποιός πρόσφερε περισσότερα στην Εθνική Αντίσταση; Ανατίληξη οι γυναίκες της υπαίθρου. Και στον εμφύλιο ανεξάρτητα από τα αίτια, οι γυναίκες της υπαίθρου σήκωσαν το μεγάλο φορτίο. Είτε ακούσια σαν αντάρτισσες, είτε σαν ανταρτοπληκτές, είτε σαν διωκόμενες για διάφορες αιτίες. Αντιπροσωπευτικό σύμβολο τέτοιας δίωξης είναι η Ελένη Γκατζογιάννη. Και οι άλλες αντίστοιχες από την άλλη μεριά. Κατά δυστυχία συγκυρία τον τελευταίο καιρό γινόμαστε μάρτυρες ενός καινούργιου δράματος που παίζεται στη Β. Η. με θύμα κυρίως τη γυναίκα της υπαίθρου η οποία είναι αγρότισσα χωρίς κτήματα και ζώα και αβοήθητη δίνει τον υπέρ πάντων αγώνα για την επιβίωση των παιδιών της. Σ' αυτήν τοις τις στιγμές της μεγάλης δοκιμασίας της, της οφείλουμε τη σκέψη μας και τη συμπόνημα μας. Και αμύνεται η δόξα κατά των απειλητικών της περιοχής της μεταλλαμπαιδούντας την ελληνική φλόγα της ψυχής της από γενιά σε γενιά. Απ' όλα τα προεκτεθέντα δεν είναι υπερβολή να ειπωθεί ότι τούτο το χρώμα της ηπειρώτισσας υπαίθρου είναι πο-

τισμένο με τον ιδρώτα της σκληρής εργαζόμενης ηπειρώτισσας με τα δάκρυά της για τον ξενητεμένο τον αδικοκαμένο από τους συνεχείς πολέμους γιού, σύζυγο, αδελφό και με το ίδιο της το αίμα βαμμένο. Όμως πάλι απ' αυτά κάπως τελείωσαν. Οι συνθήκες της ζωής άλλαξαν και στα χωριά βελτιώθηκαν όλα. Βελτιώθηκαν σχετικά. Και οι συνθήκες εργασίας και οι απολαύσεις και η διαβίωση και η θέση της γυναίκας αγρότισσας μέσα στην οικογένεια. Αποχτήσε και κάποια κοινωνική καταξίωση.

Όμως υπάρχει ακόμη μακριά δρόμος που πρέπει να διανύσει η Ελληνίδα αγρότισσα για να φθάσει σε κάποιο επίπεδο αναγνώρισης της προσφοράς της και της χρησιμότητάς της για το κοινωνικό σύνολο. Κι αν δεν βοηθηθεί σ' αυτή της την προσπάθεια δε θα φτάσει ποτέ. Δεν είναι υπερβολή να παραδεχτούμε ότι πρέπει κι εμείς να διορθώσουμε τη συμπεριφορά μας απέναντι στη γυναίκα για να τη βοηθήσουμε να απολαύσει από τα προαίτια συμμετέχουσας τα κατωτέρω της που την αποδράζουν και ίσως την κάνουν να μας αντιμετωπίζει με κάποια δόση εχθρότητας ή έστω επιθετικότητας. Στην ύβρι δεν χρησιμοποιούμε το χωριό κτηρισμό «χωριάτισσα»; Ποιος υπάλληλος δέχεται να υπηρετήσει στην υπαίθρο; Ποιός από τους αστούς θέλει να γίνει η κόρη του αγρότισσα έστω και μ' οσαδήποτε υψηλά εισοδήματα; Δεν έχω δει ακόμα πόλη λαϊκή αγορά εστιασμένη. Εκτεθειμένες στο κρύο, στον ήλιο και στη βροχή, οι καμμένες οι αγρότισσες μας πουλάνε τα ολόδροσα λαχανικά και ζαχαρωτά τους με πεινρή αμοιβή, και δεν είναι τόσο μικρολακευτικός για μας πολλές φορές ο τρόπος συναλλαγής μαζί τους. Είναι τόσο δύσκολο να τις μεταχειριστούμε με περισσότερη ευαισθησία και ανθρωπιά; Δεν μπορούν οι γυναίκες οργανώσεις να αξιολογήσουν από τους αρμόδιους κάποια καλύτερη μεταρρύθμιση, κάποιο επίδομα ή κάποια αναγνώριση; Αν αυτά δεν διορθωθούν τότε ο κλασικός τύπος της χωριάτισσας που είναι εθνικά τουλάχιστον άκρως απαράξιτη για τις πατριώτες περιοχές θα εκλείψει, για να μη πούμε ότι ήδη αυτό έχει συντελεστεί. Από το λόγο αυτό, χρειαζόμαστε τη σύνταξη τούτη υπό τον όρο ότι οι συμπεράσματα από την εξέταση που θα γίνει σχετικά με το θέμα αυτό θα διαπιστωθούν. Το ελπίζω. Σα γυναικίς που είδε και έζησε από κοντά τις αδυναμίες και τις δυνατότητες της αγρότισσας θάβηλα να διατυπώσουμε την ευχή: Να ιδρυθεί και να λειτουργήσει παράρτημα του Συνδέσμου Ελληνίδων γυναικών στην πόλη μας τα Γιάννινα, όχι απλώς για να υπακούει ένα ακόμη Δ.Σ. για απασχόληση αλλά, με κύρια επιδίωξη την όσο το δυνατό μεγαλύτερη και υπεύθυνη συμμετοχή των γυναικών της υπαίθρου στο σύνδεσμο αυτόν, και με το λιτό στόχο την ποιοτική άνοδο της ζωής της αγρότισσας και την κοινωνική καταξίωσή της. Το δικαιώμα και το αξίζει.

Α Ν Ω Σ Ο Υ Δ Ε Ν Α 1 8 3 0 - 1 9 0 0

Μητρώον Αγγρέων Κοινότητος Άνω Σουδενών (Πεδινών)
Νομού Ιωαννίνων, Καζάς Ζαγορίου, από το 1830 μέχρι το 1900

του Πέτρου Γ. Γεωργιάδη

Συνέχεια από το προηγούμενο και τέλος

Α/Α	Όνοματεπώνυμο	Όνομα πατρός	Ελληνικό έτος γεννήσεως	Επάγγελμα	Παρατηρήσεις
234.	Τράνης Ιωάννης	Βασίλειος	1891	Στρατιώτης	Ιωάννινα. Απεβίωσε το 1917.
235.	Δημόπουλος Μιχαήλ	Ευριπίδης	1892	Υπάλληλος	Ταξιδεύει εις Ιταλίαν (1906).
236.	Κατέης Λάμπρος	Γεώργιος	1892	Εργάτης	Φιλίππας.
237.	Μπατάς Ναπολέων	Σπυρίδων	1892	Λοχαγός	Κόρινθος.
238.	Πατσούκας Ιωάννης	Λάζαρος	1892	Στρατιώτης (Περύς)	25ον πεζικού.
239.	Τοιτσόπουλος Νικ.	Αναστάσιος	1892	Υπάλληλος	Ταξιδεύει εις Τρίκαλα.
240.	Μπατάς Σωκράτης	Διονύσιος	1893	Στρατιώτης	25ον Πεζικού.
241.	Γκαλέσης Κων/νος	Αναστάσιος	1893	Υπάλληλος	Ταξιδεύει εις Αμερικήν.
242.	Μαγγίλης Κλεάνθης	Σπυρίδων	1893	Στρατιώτης	25ον Πεζικού.
243.	Μπατάς Θεοφάνης	Ιωάννης	1893	Στρατιώτης	25ον Πεζικού. Απεβίωσε 18.6.1920.
244.	Μπατάς Αριστείδης	Κων/νίνος	1894	Νεοσύλλεκτος	Ιωάννινα.
245.	Τοιγαράς Θεοφάνης	Λεωνίδας	1894	Υπάλληλος	Ταξιδεύει εις Αίγυπτον.
246.	Τράνης Σπυρίδων	Βασίλειος	1894	Εργάτης	Άνω Σουδενά.
247.	Τράνης Θεοφάνης	Νικόλαος	1894	νεοσύλλεκτος	Ιωάννινα.
248.	Φωτιάδης Ηλίας	Περικλής	1894	Μαθητής	Ταξιδεύει εις Αίγυπτον.
249.	Τατάνης Γεώργιος	Απόστολος	1894	Υπάλληλος	Ταξιδεύει εις Αμερικήν.
250.	Πατάς Ναπολέων	Αλέξανδρος	1894	Μαθητής	Άρτα.
251.	Κατσούνης Ηλίας	Αλέξανδρος	1895	Εργάτης	Άνω Σουδενά.
252.	Καραγεωργίου Μιχαήλ	Θεόδωρος	1895	Μαθητής	Αθήνα.
253.	Οικονομίδης Ορέστης	Κοσμάς	1895	Μαθητής	Άνω Σουδενά.
254.	Πριμμάκης Οδυσσεύς	Λεωνίδας	1895	Μαθητής	Ιωάννινα.
255.	Σαμαράς Θεοφάνης	Αλέξανδρος	1895	Μαθητής	Ιωάννινα.
256.	Μπατάς Αγησίλαος	Διονύσιος	1895	Μαθητής	Πρέβεζα.
257.	Μπατάς Γεώργιος	Ιωάννης	1895	Υπάλληλος	Ιωάννινα. Απεβίωσε Ιούλιο 1921.
258.	Λαζάρου Σπυρίδων	Περικλής	1896	Εργάτης	25ον Πεζικού.
259.	Πριμμάκης Νικόλαος	Λεωνίδας	1896	Μαθητής (Διδάσκαλος)	Ταξιδεύει εις Κάιρον.
260.	Τοιγαράς Κων/νίνος	Λεωνίδας	1896	Μαθητής	Ταξιδεύει εις Κάιρον.
261.	Χανδής Ηλίας	Νικόλαος	1896	Μαθητής	Ιωάννινα.
262.	Δοίβλης Κων/νίνος	Πέτρος	1896	Μαθητής	Ιωάννινα.
263.	Φωτιάδης Θεοφάνης	Λεωνίδας	1897	Μαθητής	Ιωάννινα.
264.	Γκαλέσης Ευλάμιος	Γεώργιος	1897	Μαθητής	Ιωάννινα.
265.	Ξάντος Χρήστος	Αθανάσιος	1897	Υπάλληλος	Άνω Σουδενά.
266.	Πατάς Μενέλαος	Γεώργιος	1897	Υπάλληλος	Άνω Σουδενά.
267.	Δόνος Στέφανος	Αριστείδης	1898	Μαθητής	Πρέβεζα.
268.	Πατάς Αγησίλαος	Αλέξανδρος	1898	Μαθητής	Άνω Σουδενά.
269.	Ευθύμιος Ναπολέων	Ευθύμιος	1899	Μαθητής	Άνω Σουδενά.
270.	Δόνος Γεώργιος	Αριστείδης	1900	Μαθητής	Πρέβεζα.
271.	Κατσούνης Βασίλειος	Λεωνίδας	1900	Εργάτης	Ταξιδεύει εις Λιασσοβέσιον.
272.	Πατσούκας Νικόλαος	Λάζαρος	1900	Μαθητής	Άνω Σουδενά.
273.	Τράνης Γεώργιος	Νικόλαος	1900	Μαθητής	Άνω Σουδενά.
274.	Λαζάρου Επαμεινώνδ.	Περικλής	1900	Μαθητής	Άνω Σουδενά.
275.	Πατάς Δημήτριος	Αλέξανδρος	1900	Μαθητής	Άνω Σουδενά.
276.	Σαρόδελος Νικόλαος	Κων/νίνος	1900	Μαθητής	Άνω Σουδενά. (Αίγυπτον).
277.	Μπατάς Γεράσιμος	Κων/νίνος	1900	Μαθητής	Κέρκυρα.

Από τα παραπάνω στοιχεία διακρίνεται η ακόλουθα χαρακτηριστικά:

— Το έτος γεννήσεως εκτός από την Ελληνική Ημερομηνία, από το 1830 και μέχρι το 1885, αναφέρεται και στην Τουρκική Ημερομηνία. Μεταξύ του Ελληνικού έτους γεννήσεως και του Τουρκικού υπάρχει μερικές φορές 5 και 6 χρόνια διαφορά που κατά πάσα πιθανότητα οφείλεται σε λάθος εγγραφή. Η σωστή σχέση της Ελληνικής Χρονολογίας (Γρηγοριανό Ημερολόγιο) και της Τουρκικής (Μουσελμανικό Ημερολόγιο) είναι η εξής: Ελληνική Χρονολογία = Τουρκική Χρονολογία - 3% + 62. Το 3% οφείλεται στην χρονική διαφορά μεταξύ του Γρηγοριανού με το Μουσελμανικό Ημερολόγιο. Το 62 είναι το έτος της Εγείρας από το οποίο αρχίζει το Μουσελμανικό Ημερολόγιο.

— Από τα επαγγέλματα που αναφέρονται, προηγείται το επάγγελμα του «Υπαλλήλου» με ποσοστό 16%, ακολουθεί το «Κτηματίας» με 15%, του «Εμπόρου» με 12% του «Αρτοποιού» με 9%, του «Εργάτη» με 9%, του «Ξενοδόχου» με 4%, του «Τραπεζίτη» με 2%, του «Διδασκάλου» με 2%, του «Πανοτσώλη» με 1%, του «Σιδεργουρού» με 1%, ακολουθούν

Ιατροί, Δικηγόροι, Ζαχαροπλάστες, Γεωργοί, Ιερείς, Μάγειροι, Εργολάβοι, Ποιμνιστοί, Χωροφύλακες, Λογιστές, Κουρείς, Καφεπώλες όλοι μαζί 7%. Μαθητές με 9%, Στρατιώτες με 4% και σε ποσοστό 9% δεν αναφέρεται το επάγγελμα. Τα επαγγέλματα των «Υπαλλήλων» και των «Εργατών» συναντώνται σε όλες τις περιοχές και χώρες, αντίθετα οι «Ξενοδόχοι» αναφέρονται κυρίως στη Βουλγαρία και ακολουθούν στη Μακεδονία και στα Γιάννινα. Οι «Αρτοποιοί» είναι σχεδόν αποκλειστικά κάτοικοι Αιγύπτου (Κάιρο και Αλεξάνδρεια). Οι «Τραπεζίτες» αναφέρονται στα Γιάννινα και στην Πρέβεζα. Τέλος οι «Κτηματίες» είναι σχεδόν στο σύνολό τους κάτοικοι των Άνω Σουδενών (Πεδινών). Ορισμένα επαγγέλματα όπως είναι η «Σιδεργουργία» το εξασκούνε μία συγκεκριμένη τάξη ανθρώπων με ελάχιστα ή ανύπαρκτα περιουσιακά στοιχεία. Οι κατ' εσχόλη «Κτηνοτρόφοι» που ήταν κατά κύριο λόγο οι Βλάχοι (στην πλειοψηφία Σαρακατσάνοι) δεν αναφέρονται πούθενά από το 1830 μέχρι το 1930. Από το 1932 όμως αρχίζουν να εμφανίζονται στα Μητρώα με τάση αυξητική.

— Στους φόρους της εποχής εκείνης

αναφέρονται οι «Βασιλικοί φόροι», οι οποίοι διακρίνονται στους παρακάτω: α. Ο «Κτηματικός φόρος», β. Ο φόρος της «Δεκάτης», γ. Ο φόρος του «Τσελέτη». Από τους φόρους αυτούς οι Άνω Σουδενιώτες πλήρωναν μόνον τον «Κτηματικό φόρο», ανάλογα με τις οικονομικές τους δυνατότητες και τα περιουσιακά τους στοιχεία. Ένας «Τραπεζίτης» π.χ. από τα Γιάννινα πλήρωνε φόρο 202 μονάδες, ενώ ένας «Γεωργός» από τα Άνω Σουδενά 25. Ένας Έμπορος από την Βουλγαρία 97.

— Όλοι οι Άνω Σουδενιώτες από το 1830 μέχρι το 1900 ήταν Χριστιανοί Ορθόδοξοι με εξαίρεση τον Κωνσταντίνου Καμπιλή τον Ελευθέριου που ήταν Διαμαρτυρόμενος.

— Από τα αναφερόμενα στοιχεία προκύπτει ότι το 74% των ανδρικών πληθυσμού των Άνω Σουδενών (Πεδινών) μεταναστεύει σε διάφορα μέρη για την αναζήτηση καλύτερης τύχης. Η χώρα που δέχεται την κυρία μετανάστευση είναι η Αίγυπτος με 24%, ακολουθούν η Βουλγαρία με 10%, η Αμερική με 3%, η υπόλοιπη Αφρική με 3%, η Ρουμανία με 1%, η Σερβία με 1% και η Ανατολή (Μικρά Ασία) με 1%. Στον «Ελλαδικό χώρο» τα Γιάν-

νινα προηγούνται με 12%, η υπόλοιπη Ήπειρος με 11%, η Μακεδονία με 10%, η Θεσσαλία με 8%, η Κρήνη με 7%, η υπόλοιπη Ελλάδα με 7% και Αθήνα με 2%. Στην υπόλοιπη Ήπειρο αναφέρονται η Πρέβεζα, η Άρτα, η Φιλίππια και η Αυτόνομος Ήπειρος. Στην Μακεδονία αναφέρονται κύρια η Θεσσαλονίκη και ακολουθούν τα Σέρρες, η Τρουνανία (Ηράκλεια), η Καβάλα, η Κατερίνη, και το Μοναστήρι. Στη Θεσσαλία αναφέρονται κυρίως τα Τρίκαλα και η Καρδίτσα. Τέλος στην υπόλοιπη Ελλάδα περιλαμβάνονται το Μεσολόγγι, η Κόρινθος και το Ναύπλιο. Τα παραπάνω στοιχεία αναφέρονται συνολικά στο χρονικό διάστημα μεταξύ 1830 και 1900 και διαφοροποιούνται κατά τα επιμέρους χρονικά διαστήματα. Τα πρώτα χρόνια π.χ. η μετανάστευση κατευθύνονταν προς τον Βορρά (Βουλγαρία, Μακεδονία) και αργότερα επεκτάθηκε προς την Αίγυπτο και τις άλλες χώρες.

Παρατήρηση: Στα ονόματα τηρήθηκε η ορθογραφία των πρωτοτύπων Αρχείων.

Πέτρος Γ. Γεωργιάδης
Νέα Σμύρνη, Ιανουάριος 1992

ΑΝΕΚΔΟΤΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΑΠΟ ΤΟ ΖΑΓΟΡΙ

Ο Μέμος και η παρέα του

ΦΙΛΙΠΠΑ ΒΑΤΑΒΑΛΗ

Μια ομάδα από 5-6 άνδρες, κατέβαινε το καλντερίμι έξω από το σπίτι του Τασιολιάδη (Αναστασίου Βασιλείου) και βάδιζε για το μεσοχώρι της Κάτω Βίτσας. Στο μεσοχώρι εκείνη τη στιγμή εμείς τα παιδιά παίζαμε τα σκαλάκια και μερικοί άνδρες κοιτούσαν και έπαιζαν πέρα έξω από το μπαλκόνι του Σιαμπάνη (Βασίλειου Στεφανίδη) και του γαμπρού του Θανάση Βασιλείου. Με την εμφάνιση των ξένων, μικροί και μεγάλοι σταμάτησαν το εργοχείριό τους και η περιέργεια έριξε τα βλέμματα όλων πάνω στο περιήφανο και υπερποπτικό βόδιό τους.

Ο Θανάσης, ο μπακάλης, σηκώθηκε από την καρέκλα του και ευγενέστερα υποδέχτηκε τους ξένους. Ο αρχηγός της ομάδας που βάδιζε μπροστά, ένας μελαγχρινός άνδρας μετρίου αναστήματος και σωματώδης, χαίρεται όλους και έκανε τις συστάσεις και για λογαριασμό των άλλων. Είμαι ο Μέμος από την Πρεβεζιά κι απ' εδώ φίλοι και πατριώτες μου. Ήρθαμε να γνωρίσουμε τον τόπο σας και το χωριό σας και να περάσουμε μια υπέροχη και αξέχαστη μέρα στο Ζαγόρι.

Οι χωριανοί μου, που είχαν ακούσει πολλά για τον παλληκαρά και νταή Μέμο τον Πρεβεζιάνο και γνωστό στον Πτεριτικό χώρο για τα προβλήματα και επεισόδια που δημιουργούσε όπου πήγαινε, τους καλωσόρισαν και βοήθησαν το Θανάση να μεταφέρει τα τραπέζια και τα καθίσματα στο μικρό πλάτανο, που ζήτησε ο Μέμος να καθίσουν.

Ο χώρος που είναι ο μικρός πλάτανος, έχει σχήμα ορθογώνιου, είναι στα δυτικά και συνέχεια του μεσοχωριού και με υψομετρική διαφορά 60-70 εκ. απ' αυτό. Η έκτασή του είναι 100 τ.μ. περίπου, περιβάλλεται από τις πρώτες πλεονές του με πέτρινο πεζούλι ύψους 40 εκ. και από το ανατολικό μέρος του συγκοινωνεί με το μεσοχώρι με 4 σκαλοπάτια. Στο μέσο υψώνεται ο μικρός πλάτανος που να κλωνάρια του στα μεγάλα τους αγαλιδάκια και συνιμολούν με τα κλωνάρια του αιωνόβιου μεγάλου πλάτανου του μεσοχωριού.

Στο δυτικό μέρος του χώρου αυτού και πίσω από το πλάτανο τοποθετήθηκαν από το Θανάση τα τραπέζια και τα καθίσματα που θα φιλοξενούσαν το Μέμο και την παρέα του. Στη οριζόντια του παντοπώλη και των χωριανών που τον βοηθούσαν, σε λίγα λεπτά τα τραπέζια γέμισαν πιάτα με σαλάτες, σαρόβλες, ελιές, τυριά και με φρέσκα ζυμαρικά Ζαγοριέσιου ψωμιού. Το στρώσιμο των τραπέζιών το συμπλήρωναν τα γαλακτοκομικά, που συνεχώς ανανεωνόνταν. Το φαγοπότη τους άρχισε και τους άνοιξε την όρεξη και για γλέντι. Ζήτησαν από το Θανάση οργανοπαίστες. Ένα παιδί έφερε και ειδοποίησε τους οργανοπαίστες του χωριού μας.

Δεν πέρασε πολύ και κατέφθασαν στο μεσοχώρι οι οργανοπαίστες. Μπροστά πήγαινε ο γερο-Γκανάς (Παναγιώτης Ρούγας) με τη σανίδα του παραμάσχαλα (έτσι έλεγε το βιολί του) και ακολουθούσαν ο γιός του ο Γιάννης με το λαβάνο και ο Νούσιος (Γιάννης Κόντος) με το κλαρίνο και τελευταίος ο Μανούσης με

το ντέφι του. Έβγαλαν τις τραγιάσκες τους και με χαρούμενα πρόσωπα (γιατί θα τα κλονούσαν) χαίρεται τον Μέμο και την παρέα του. Ο Μανούσης, όπως συνήθιζε, αυτοσυντήθηκε: «Μανούσης, το πρώτο ντέφι του Ζαγοριού». Κάθισαν στο δυτικό πεζούλι έχοντας μπροστά τους το στρωμένο με μεζέδες τραπέζι. Ο Γκανάς άφισε στο τραπέζι ανάσκελα την τραγιάσκα του, για να πέφτουν μέσα της, τα Πρεβεζιάνικα φιλοδώρηματά.

Κουρτίστηκαν τα όργανα και άρχισαν τα τραγούδια της τάβλας. Και το φαγοπότη από οργανοπαίστες και Πρεβεζιάνους συνεχίζοντας. Ο μπακάλης πηγαίνονταν με τα αδειογμένα γαλακτοκομικά.

Στήθηκε ο χορός. Ένας ένας έδινε τον χορό με τραγούδια και φωνές και η τραγιάσκα του Γκανά γέμιζε σιγά σιγά με μεταλλικά και χάρτινα νομίσματα.

Κι όταν ήρθε η σειρά του Μέμου να σύρει το χορό άκουστηκαν από τα όργανα, τον όρθιον πια οργανοπαίκτην, οι πρώτοι ήχοι της Πρεβεζιάνικης Παταδιάς τα φαιδρά μέτωπα των οργανοπαίκτων στολίστηκαν με πολύχρωμα χαρτονομίσματα και από το πίσω μέρος των παντελονιών των Πρεβεζιάνων σύρθηκαν τα πιστόλια και ακούστηκαν οι πρώτοι πυροβολισμοί στον αέρα.

Το ξεφάντωμα του γλεντιού συνεχίζονταν για πολλή ώρα με χορό, τραγούδια, φωνές και πυροβολισμούς στον αέρα. Όλοι μικροί και μεγάλοι παρακολουθούσαν το ανεπάντεχο για το χωριό μας τρικύβητο γλέντι, όταν πέντε άνδρες που έφεραν στους ώμους τους χοντρές κανούτες κάποιες πλησίασαν το μεσοχώρι. Ήταν απόσπασμα χωροφυλακής, που άκουσε τους πυροβολισμούς, άφισε την ενέδρα κι ήρθε στο χωριό για να δει τι συμβαίνει. Μόλις τους είδαν οι Πρεβεζιάνοι δυνάμωσαν τις φωνές τους, το τρελλό χορό τους και πίκνωσαν στον αέρα τους πυροβολισμούς τους.

Ο αποσπασματάρχης που πήγαινε μπροστά από τους άνδρες του, που δεν ήταν άλλος από τον Πούλιο, με κάπως σφυγμούς τους ώμους του και χωρίς να βγάλει μιλιά, μπήκε στο πλακωμένο του μεσοχωριού και στάθηκε ολόρθος σύριζα και στο μέσο της σκάλας. Οι άνδρες του παρατάχτηκαν δεξιά και αριστερά του.

Και τότε ακούστηκε η κάπως βραχνή φωνή του Πούλιου: «Επί σκοπόν». Και οι πέντε σήκωσαν το αριστερό πόδι και το στήριξαν στο δεύτερο σκαλοπάτι της σκάλας, σύροντας συγχρόνως τα κάτω από τις κάτες τους μόνιφερ και αστραπιαία σημάδεψαν το Μέμο και την παρέα του, περιμένοντας το δεύτερο παραγγέλμα του αποσπασματάρχη τους.

Με μας όργανα, τραγούδια, φωνές, πυροβολισμοί κι ο χορός, κόπηκαν με το μαχαίρι και νεκρική σιγή απλώθηκε σ' όλο το μεσοχώρι.

Εμείς τα παιδιά τρέξαμε να βρούμε ατυρόβλητο μέρος για να γλιτώσουμε από τις αδέσποτες. Τα περισσότερα πήγαμε πίσω από το καμπαναριό κι απ' την άκρη του βγάσαμε τα κεφάλια μας και με αγωνία και φόβο παρακολουθούσαμε από μακριά τη σκηνή. Είδαμε το Μέμο και την παρέα του να τοποθετούν τα πιστόλια στο

πίσω μέρος του παντελονιού τους. Ο Μέμος με πεσμένο το υπερανταγγυμένο «εγώ» πλησιάζει τον αποσπασματάρχη κι αυτός να κατεβάζει το όπλο. Άρχισε διάλογος. Ο Μέμος βγάζει κάτι χαρτιά από την εσωτερική τσέπη του σακακιού του και δίδει στον Πούλιο. Ο τελευταίος αφού τα διάβασε, του τα επέστρεψε. Συνεχίστηκε ο διάλογος και συμφωνήθηκε να συνεχιστεί το γλέντι χωρίς πυροβολισμούς. Για δεύτερη φορά ακούστηκε απ' όλους η φωνή του Πούλιου: «Σε περίπτωση που θα ακουστεί κι ένας μόνο πυροβολισμός, θα γυρίσω και θα σας συνοδέψω δεμένους στο Τσεπέλοβο». Πήρε τους άνδρες του κι έφυγε για την ενέδρα του.

Ο Μέμος κι η παρέα του συνέχισαν το γλέντι χωρίς όρεξη, ύστερα του έδωσαν εφευρεστικό που δέχτηκαν από τον αποσπασματάρχη.

Η ταχύτητα αποδυνάμωσης της περιφάνειας και του ναυτικού τους, ήταν γλαφυρά ολοφάνερα στα πρόσωπά τους. Ήθελαν όμως κάπου να ξεσπάσουν και να ξεναποκτήσουν το χαμένο γόητρο τους. Και η ευκαιρία ήλθε μόνη της, όταν άκουσαν τους μεθυμένους οργανοπαίστες Πάννη Γκανά και Μανούση να τραγουδούν:

Άσπρο κόλο πάω' η νύφη
νάχαμε κι' μέλι οι γύφτοι...

Και τότε πούος είδε το θεό και δε φοβήθηκε. Οι Πρεβεζιάνοι με οργή και μανία έπεσαν πάνω στους οργανοπαίστες και άρχισαν να τους ξυλοφορτώνουν. Οι τελευταίοι με τα όργανα στο χέρι δρασκελίσαν αστραπιαία τα πεζούλια και βρέθηκαν έξω από το μακρινό χωριό. Ο Γιάννης πήδησε στο καλντερίμι πούνε κάτω από τα παράθυρα του σπιτιού της Γάτας. Ο Γκανάς και ο Νούσιος στους σταύλους του Μπασαλιάζου και σε χρόνο ρεκόρ έγιναν άφαντοι από τα μάτια μας. Ο Μανούσης συνέληψή τη βραγή της χρονιάς του. Τελικά τους ξέφυγε, πήδησε προς το Μπρίνιο, ακολουθώντας το ντέφι του, που σαν άλλος εξωγήινος δίσκος, είχε πάρει ύψος για να προσηλωθεί ύστερα από λίγο στο Μικρό Τσιουμα. Εκεί το βρήκε ο Μανούσης, το πήρε και «δι' άλλης οδού επέστρεψε» εις τον οίκον αυτού.

Τώρα οι Πρεβεζιάνοι χωρίς τον τεχνικό παροξυσμό και περιήφανοι που έπληναν την προσβολή που τους είχαν κάνει με το τραγούδι τους οι οργανοπαίστες, ζήτησαν από το κατάστημα το λογαριασμό, πλήρωσαν, χαίρεται μας, ευχαρίστησαν για την ωραία μέρα που πέρασαν στο Ζαγόρι και έφυγαν από τον ίδιο δρόμο, που είχαν έλθει.

Ο Μπακάλης μάζεψε σερίβια, καθίσματα και τραπέζια και την τραγιάσκα του Γκανά με τα Πρεβεζιάνικα φιλοδώρηματά.

Την άλλη μέρα εκπληκτικοί οι οργανοπαίστες παρέλαβαν από το Θανάση την τραγιάσκα με τα χρήματα, που από την προηγούμενη τα είχαν ξεγράψει.

Και τότε ο Γερο-Γκανάς για ν' ακουστεί απ' όλους φώναξε δυνατά: «Ωρέ Θανάση, δε βάζεις σ' όλους από ένα...»

Μάιος 1992

Σημ: Η παραπάνω ιστορία συνέβη, αν θυμάμαι καλά, το 1930.

Φ.Β.Β.

ΣΤΗΝ ΑΓΙΑ ΤΡΙΑΔΑ

(Παλαιοχώρι Λάιστας)

Χρήστου Γ. Καρβούνη

Ένα μοναστήρι που η ιστορία του αρχίζει στα τέλη του 18ου αιώνα. Αρχίζει και θα λέγαμε στη Λάιστα αλλά το έργο τους όλα τα γέφυρα και πέραν του Αώου. Για αρκετά χρόνια είχε τους μοναχούς του, τα ματά του, το βιο του, τα πολλά ταξίδια του, τα κελιά του, τις αποθήκες του το ψηλό καμπαναριό του.

Τη δεύτερη μέρα του Αγίου Πνεύματος ηγούμενος όταν τον άκουσε (ακούσαμε της φωνής του κούκου νηπιότα) λένε στο Ζαγόρι «τσάκα-τσακ» σαν αποτροπή. Το ρ. τσακί-ναριό του, κι αράωσε τον κόσμο στο Χάρι σε ανώνυμους και επώνυμους στην οικογένεια Χρυσικού, στον παθόδρομο στο Θ. Πάνου, κρατάει να λένε συχνά, επιτιμητικά, σε άτακτα παιδιά.

Τσάκ' (η), η τσάκιση, ο τσάκισμα (το), το γύρισμα, «το τσάκισμα του μεσονυχτιού» (Χρητοβασίλης).

Τσάκ' (η), η τσάκιση, ο τσάκισμα (το), το γύρισμα, «το τσάκισμα του μεσονυχτιού» (Χρητοβασίλης).

Τσάκ' (η), η τσάκιση, ο τσάκισμα (το), το γύρισμα, «το τσάκισμα του μεσονυχτιού» (Χρητοβασίλης).

Τσάκ' (η), η τσάκιση, ο τσάκισμα (το), το γύρισμα, «το τσάκισμα του μεσονυχτιού» (Χρητοβασίλης).

Τσάκ' (η), η τσάκιση, ο τσάκισμα (το), το γύρισμα, «το τσάκισμα του μεσονυχτιού» (Χρητοβασίλης).

Τσάκ' (η), η τσάκιση, ο τσάκισμα (το), το γύρισμα, «το τσάκισμα του μεσονυχτιού» (Χρητοβασίλης).

Τσάκ' (η), η τσάκιση, ο τσάκισμα (το), το γύρισμα, «το τσάκισμα του μεσονυχτιού» (Χρητοβασίλης).

Συνέχεια στην 13η σελίδα

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΕΥΑΓ. ΜΠΙΟΓΚΑ ΣΤΗΝ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΙΔΙΩΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ

Του Λευτέρη Παπαθανασίου

(Συνέχεια από το προηγούμενο)

Τσάκ' (η), η τσάκιση, ο τσάκισμα (το), το γύρισμα, «το τσάκισμα του μεσονυχτιού» (Χρητοβασίλης).

Τσάκ' (η), η τσάκιση, ο τσάκισμα (το), το γύρισμα, «το τσάκισμα του μεσονυχτιού» (Χρητοβασίλης).

Τσάκ' (η), η τσάκιση, ο τσάκισμα (το), το γύρισμα, «το τσάκισμα του μεσονυχτιού» (Χρητοβασίλης).

Τσάκ' (η), η τσάκιση, ο τσάκισμα (το), το γύρισμα, «το τσάκισμα του μεσονυχτιού» (Χρητοβασίλης).

Τσάκ' (η), η τσάκιση, ο τσάκισμα (το), το γύρισμα, «το τσάκισμα του μεσονυχτιού» (Χρητοβασίλης).

Τσάκ' (η), η τσάκιση, ο τσάκισμα (το), το γύρισμα, «το τσάκισμα του μεσονυχτιού» (Χρητοβασίλης).

Τσάκ' (η), η τσάκιση, ο τσάκισμα (το), το γύρισμα, «το τσάκισμα του μεσονυχτιού» (Χρητοβασίλης).

Τσάκ' (η), η τσάκιση, ο τσάκισμα (το), το γύρισμα, «το τσάκισμα του μεσονυχτιού» (Χρητοβασίλης).

Τσάκ' (η), η τσάκιση, ο τσάκισμα (το), το γύρισμα, «το τσάκισμα του μεσονυχτιού» (Χρητοβασίλης).

Τσάκ' (η), η τσάκιση, ο τσάκισμα (το), το γύρισμα, «το τσάκισμα του μεσονυχτιού» (Χρητοβασίλης).

Τσάκ' (η), η τσάκιση, ο τσάκισμα (το), το γύρισμα, «το τσάκισμα του μεσονυχτιού» (Χρητοβασίλης).

Τσάκ' (η), η τσάκιση, ο τσάκισμα (το), το γύρισμα, «το τσάκισμα του μεσονυχτιού» (Χρητοβασίλης).

Τσάκ' (η), η τσάκιση, ο τσάκισμα (το), το γύρισμα, «το τσάκισμα του μεσονυχτιού» (Χρητοβασίλης).

Τσάκ' (η), η τσάκιση, ο τσάκισμα (το), το γύρισμα, «το τσάκισμα του μεσονυχτιού» (Χρητοβασίλης).

Τσάκ' (η), η τσάκιση, ο τσάκισμα (το), το γύρισμα, «το τσάκισμα του μεσονυχτιού» (Χρητοβασίλης).

Τσάκ' (η), η τσάκιση, ο τσάκισμα (το), το γύρισμα, «το τσάκισμα του μεσονυχτιού» (Χρητοβασίλης).

Τσάκ' (η), η τσάκιση, ο τσάκισμα (το), το γύρισμα, «το τσάκισμα του μεσονυχτιού» (Χρητοβασίλης).

Τσάκ' (η), η τσάκιση, ο τσάκισμα (το), το γύρισμα, «το τσάκισμα του μεσονυχτιού» (Χρητοβασίλης).

Τσάκ' (η), η τσάκιση, ο τσάκισμα (το), το γύρισμα, «το τσάκισμα του μεσονυχτιού» (Χρητοβασίλης).

Τσάκ' (η), η τσάκιση, ο τσάκισμα (το), το γύρισμα, «το τσάκισμα του μεσονυχτιού» (Χρητοβασίλης).

Τσάκ' (η), η τσάκιση, ο τσάκισμα (το), το γύρισμα, «το τσάκισμα του μεσονυχτιού» (Χρητοβασίλης).

Τσάκ' (η), η τσάκιση, ο τσάκισμα (το), το γύρισμα, «το τσάκισμα του μεσονυχτιού» (Χρητοβασίλης).

Τσάκ' (η), η τσάκιση, ο τσάκισμα (το), το γύρισμα, «το τσάκισμα του μεσονυχτιού» (Χρητοβασίλης).

Τσάκ' (η), η τσάκιση, ο τσάκισμα (το), το γύρισμα, «το τσάκισμα του μεσονυχτιού» (Χρητοβασίλης).

Τσάκ' (η), η τσάκιση, ο τσάκισμα (το), το γύρισμα, «το τσάκισμα του μεσονυχτιού» (Χρητοβασίλης).

Τσάκ' (η), η τσάκιση, ο τσάκισμα (το), το γύρισμα, «το τσάκισμα του μεσονυχτιού» (Χρητοβασίλης).

Τσάκ' (η), η τσάκιση, ο τσάκισμα (το), το γύρισμα, «το τσάκισμα του μεσονυχτιού» (Χρητοβασίλης).

Τσάκ' (η), η τσάκιση, ο τσάκισμα (το), το γύρισμα, «το τσάκισμα του μεσονυχτιού» (Χρητοβασίλης).

Τσάκ' (η), η τσάκιση, ο τσάκισμα (το), το γύρισμα, «το τσάκισμα του μεσονυχτιού» (Χρητοβασίλης).

Τσάκ' (η), η τσάκιση, ο τσάκισμα (το), το γύρισμα, «το τσάκισμα του μεσονυχτιού» (Χρητοβασίλης).

Τσάκ' (η), η τσάκιση, ο τσάκισμα (το), το γύρισμα, «το τσάκισμα του μεσονυχτιού» (Χρητοβασίλης).

Τσάκ' (η), η τσάκιση, ο τσάκισμα (το), το γύρισμα, «το τσάκισμα του μεσονυχτιού» (Χρητοβασίλης).

Τσάκ' (η), η τσάκιση, ο τσάκισμα (το), το γύρισμα, «το τσάκισμα του μεσονυχτιού» (Χρητοβασίλης).

Τσάκ' (η), η τσάκιση, ο τσάκισμα (το), το γύρισμα, «το τσάκισμα του μεσονυχτιού» (Χρητοβασίλης).

Τσάκ' (η), η τσάκιση, ο τσάκισμα (το), το γύρισμα, «το τσάκισμα του μεσονυχτιού» (Χρητοβασίλης).

Τσάκ' (η), η τσάκιση, ο τσάκισμα (το), το γύρισμα, «το τσάκισμα του μεσονυχτιού» (Χρητοβασίλης).

Τσάκ' (η), η τσάκιση, ο τσάκισμα (το), το γύρισμα, «το τσάκισμα του μεσονυχτιού» (Χρητοβασίλης).

Τσάκ' (η), η τσάκιση, ο τσάκισμα (το), το γύρισμα, «το τσάκισμα του μεσονυχτιού» (Χρητοβασίλης).

Τσάκ' (η), η τσάκιση, ο τσάκισμα (το), το γύρισμα, «το τσάκισμα του μεσονυχτιού» (Χρητοβασίλης).

Τσάκ' (η), η τσάκιση, ο τσάκισμα (το), το γύρισμα, «το τσάκισμα του μεσονυχτιού» (Χρητοβασίλης).

Τσάκ' (η), η τσάκιση, ο τσάκισμα (το), το γύρισμα, «το τσάκισμα του μεσονυχτιού» (Χρητοβασίλης).

Τσάκ' (η), η τσάκιση, ο τσάκισμα (το), το γύρισμα, «το τσάκισμα του μεσονυχτιού» (Χρητοβασίλης).

Τσάκ' (η), η τσάκιση, ο τσάκισμα (το), το γύρισμα, «το τσάκισμα του μεσονυχτιού» (Χρητοβασίλης).

Τσάκ' (η), η τσάκιση, ο τσάκισμα (το), το γύρισμα, «το τσάκισμα του μεσονυχτιού» (Χρητοβασίλης).

Τσάκ' (η), η τσάκιση, ο τσάκισμα (το), το γύρισμα, «το τσάκισμα του μεσονυχτιού» (Χρητοβασίλης).

Τσάκ' (η), η τσάκιση, ο τσάκισμα (το), το γύρισμα, «το τσάκισμα του μεσονυχτιού» (Χρητοβασίλης).

Τσάκ' (η), η τσάκιση, ο τσάκισμα (το), το γύρισμα, «το τσάκισμα του μεσονυχτιού» (Χρητοβασίλης).

Τσάκ' (η), η τσάκιση, ο τσάκισμα (το), το γύρισμα, «το τσάκισμα του μεσονυχτιού» (Χρητοβασίλης).

Τσάκ' (η), η τσάκιση, ο τσάκισμα (το), το γύρισμα, «το τσάκισμα του μεσονυχτιού» (Χρητοβασίλης).

Τσάκ' (η), η τσάκιση, ο τσάκισμα (το), το γύρισμα, «το τσάκισμα του μεσονυχτιού» (Χρητοβασίλης).

Τσάκ' (η), η τσάκιση, ο τσάκισμα (το), το γύρισμα, «το τσάκισμα του μεσονυχτιού» (Χρητοβασίλης).

Τσάκ' (η), η τσάκιση, ο τσάκισμα (το), το γύρισμα, «το τσάκισμα του μεσονυχτιού» (Χρητοβασίλης).

Τσάκ' (η), η τσάκιση, ο τσάκισμα (το), το γύρισμα, «το τσάκισμα του μεσονυχτιού» (Χρητοβασίλης).

Τσάκ' (η), η τσάκιση, ο τσάκισμα (το), το γύρισμα, «το τσάκισμα του μεσονυχτιού» (Χρητοβασίλης).

χα, τα πρόχειρα τσαρούχια που φορούσαν οι αγρότες στο χωράφι ή στο αμπέλι κλπ., σλ. *cegnul*, λατ. *segnulus*.

τσιρίτσα (η), ο καλόγηρος, ο δοθήνης φρ. «τσιρίτσι» ή «σ'νάχ» καλόγους που τάχ». Κατά Φιλήντα από το σκόρος-τσιρίτσα, σλ. *tsirey* (= δοθήνης)-ίτσα.

τσιρόνια (τα), είδος μικρού ψαριού, οι μαρίδες, τα αθερίνια.

τσίστα (η), η πήχη «ου τοίχους είναι φτιαγμένους με τσίτς και λάστι», μτρ. «είναι τσίτς στα γρόσια», είναι τσιτωμένη η σακούλα του, είναι πλούσιος.

τσίστ' (το), το κρέας στη νηπ. γλώσσα, πληθ. τσίτσια, οι σάρκες «βήκας όξου μι τα τσίτσια». Έλεγαν και «τσίτς μπλετς» (= ολόγυμνος).

Τ' είδα 'γω κι δε χορεύω, είδα τσίτς στο περδόνι. Και αυγό στην παραθύρα.

(Αποκριάτικο σατιρικό για τους ψευτοπερηφάνους).

τσίστα, η πλόσκα.

τσιτσιμπύρα (η), είδος γαζόας. Η λ. Επτανησιώτικη, από το περιεχόμενο τσίτσιτσι (πιπεριώδης ρίζα φυτού), λεμόνι ζάχαρη κλπ.

τσ' νάρε' (το), το τσουνάρι, υποκ. του τσουνί «ένα τσ' νάρε' σταφύλι», ένα μικρό κομμάτι» (Ζαγ. Θ. Πούσιος).

τσ' τούρ' (το), δοχείο με το οποίο ο μυλωνάς αφαιρεί από το αλεσμένο σιτηρό τον κόμπο του, το ξάι του, από ρ. τσιτώνω ή τσ'τω.

τσ' τώνου, 1) τεντώνω «Την τσίτσιτσα» την κοιλιά, «πουγγί τοι-τοιμένω» για κάποιον πολύ πλούσιο, 2) φράσσω ρωγμή με πανί τσιτώνοντας το (μπαζόντας) με την άκρη μαχαιριού «τσιτσονέ του καλά να μη στάξ», 3) χάνω, επιτηρώ «οι γ'ναίκες τσ' τώνουν τα βιάνα, την Κυριακή των Βαΐων, στα κονιόματα και μερικοί στα χωράφια για προκοπή».

τσόβουλο, το κρανίο (Σαρακατσά).

τσόκαλου, σούκαλο, κότσαλου, το κοτσάνι του καλαμποκιού όπως μένει μετά το ξεσιείρισμα.

τσόκ' ή τσουκάν' (το), τσόκωνος (Ζαγ. Θ. Π.), το σφυρί του χτίστη.

τσουκάν' (το), το ρόπτρο (σιδερένιο χτυπητήρι της εξώθυρας, σιμ. γράφ.) της πόρτας, το σφυρί, η αρχ. τυκάνη (Κοράης). Τύκος (ο) = σφυρί των κτιστών, τσουκάνη (Λεξ. Δ. Κυριακοπούλου, έκδ. 1955, σελ. 636, σιμ. γράφ.).

τσουκαάου, 1) βροντώ με το τσουκάνη ή και απλώς βροντώ την πόρτα για να μου ανοίξουν, παρατ. τσουκάναγα, αορ. τσουκάν'α «τσουκάνα για να σ' ακούσουν», σιμ. γράφ. «τσουκάνει η πορτούλα, έλα άνοιξε, μουρ Κούλα», 2) ευνοϊκίζω ξάο (άλογο, κριάρι, τράγο). Στο Ζαγόρι τσουκάνισμα (το) χτύπημα ιδίως στην πόρτα «ακούω τσουκάνισμα, ποιός τσουκάνει τέτοια ώρα».

τσουκουμένονο (Ζαγ. Θ. Π.) μαχαίρ' ή ψαλίδ' = το στομωμένο, αυτό που δεν κόβει πια.

τσουγγάβ' ή τσουγγρί (το) «βράχος επικλινούς εδάφους προεξέχων» (Χρ. Σούλης).

τσουγγράου ή τσουγγρίζου, με το αυγό κατά το Πάσχα «έλα να τσουγγρίσουμι», αρχ. τυγγώ.

τσούγγρους (ο), 1) το πιο γερό αυγό του Πάσχα. Τέτοιο ήταν εκείνο που έχει το βαθύτερο κόκκινο χρώμα, γιατί έχει χοντρό φλοιό, «διόλιξα έναν καλό τσουγγρού», 2) μτρ. ο γερός, ο δυνατός.

τσούκα (η), 1) μυτερή κορυφή βουνού, 2) μεγάλη όρθια πέτρα (Σαρακ. Hög), 3) το καρούμπαλο «τό-κναν τσούκα του κιφάλ'» (Μονοδέν-δρι Ζαγ.). Λένε και τσικάρ' ή τσου-κάρε' (τσουγκάρ' ή Σαρακ. κατά Hög).

τσουκάνα (η), μεγάλου μεγέθους κουδούνι.

τσουμπλιάζου, συνθλιβω, λυνών, παθ. τσουμπλιάζουμι και τσουμπλιάζουμι «τσουμπλιάσαν τα σύκα».

τσουλέγγα (η), η σκλέντζα στο Ζαγόρι, τσολέγγα (Παγ.) και τα τσουλιγγάρια, το παιγνίδι με τη σκλέντζα (Ζαγ.).

τσόλ' τσούλ' (το), κουρέλι «πήρι τα τσόλια τ' κι έφ' χι», 2) ύψος χοντρό που χρησιμεύει για σκέπασμα αλόγου. Η λ. Βυζ. «τσούλια δύο και κάπαν μίαν».

Τσόλ'ς ή Τσιόλους, ο Χριστόδουλος (όνομα).

τσουλίζου, χτυπώ καλαμπόκι, φακή κ.ά. για να τα ξεσιείρισω. Μτρ. δέρονω (Ζαγ., Κοσμηρά κ.ά.) «τουν τσούλ'αν για καλά».

τσ'λόβου (τσιουλώνω), 1) χαμηλώνω τ' αυτιά, για σκυλιά, 2) μαζώνωμαι, κρύβομαι.

τσούλους (ο), αυτός που έχει μικρά αυτιά, αιγοπρόβ. (Χρηστοβα-σής).

τσούμα ή τσούμπα (η), 1) συστάδα από δέντρα απάνω σε μυτερή κορυφή βουνού, 2) κορυφή βουνού μικρότερη από τσουγγρά, Ιτ. *chioma*.

τσουρουπούλια, τα τσιροπούλια (ωδικά, σπουργίτες κ.τ.τ.).

τσότα (η), σμήνος (Ζαγ.) «μια τσότα απου τσόμια» (πουλιά).

τσότσους (ο), ο τοσοδούλης, ο σπιθαμιαίος (Ζαγ.).

τσότσου, επίρ. ολίγο «τσότσου τυρί, νιρό» κ.λπ., αρχ. τυτθόν = λίγο, τόθον, τσότσο.

τσουπαίνου, σπαίνω «τσόπα, να τσουπαίνεις είπα». Έλεγαν και «βούβα ισύ, να μην κρέν'ς όταν κρένουν οι μινάλ', βάλλι βούβα». Έλεγαν ακόμα και «β' βάσ' ισύ» (βουβά-σου), από ρ. βουβαίνωμι.

τσουπέλα, η τσ'πέλα (Ζαγ.), η αρμάδα των σύκων, Ιτ. *ciambella*.

τσούπια (τα), οι δυο τριγωνικές πλευρές της τετράγυρης στέγης. Οι πλατύτερες λέγονται μάλες.

τσούπιτα (τα) «ούτω καλούσι τα απόκρημνα και δυσπερίβητα μέρη» (Ζαγ. Θ. Π.).

τσουπουλάρια (τα), οι μεγάλες πράσινες σαύρες (Λεφτ.), τσουπλάρια και τσουπλάκια (Σουδε-νά).

τσούπρα (η), η κόρη και τσου-προπούλα το κοριτσάκι (τσούπα η κόρη στη Βούρμπιανη, σιμ. γράφ.)

(ΣΥΝΕΧΙΖΕΤΑΙ)

Η σπουδαιότητα της Ελληνικής γλώσσας

Σαν Ζαγορίσιοι, ευαίσθητοι πάντα σε κάθε είδους πνευματική εκδήλωση, σημειώνουμε με ιδιαίτερη έμφαση την ωραία πρωτοβουλία της «Παγκόσμιας Κίνησης Ελληνοφώνων Γυναικών», που επιδηλώθηκε φέτος στην Αθήνα με τη έκδοση και παρουσία μιας μελέτης με δέκα χιλιάδες λέξεις, οι οποίες έχουν ελληνική ρίζα.

Πολλές από τις ευρωπαϊκές γλώσσες η αγγλική κυρίως και άλλες στηρίζονται στην ελληνική γλώσσα κι αυτό έχει μεγάλη σημασία, γιατί αποδεικνύει περίτρανα την ακτινοβολία, του ελληνικού πνεύματος και τη δραστηριότητα της φυλής μας σε παγκόσμια κλίμακα.

Η κίνηση αυτή των γυναικών προχωρεί ακόμα περισσότερο και επεκτείνει τη δραστηριότητά της ιδρύοντας παραρτήματα στην Αφρική και τον Καναδά, που στεροχεύουν στην ενημέρωση των ομογενών μας για τη σπουδαιότητα και χρησιμότητα της ελληνικής γλώσσας.

Και είναι όντως αξιέπαινη η προσπάθειά τους, γιατί επιβεβαιώνεται έτσι για μια ακόμα φορά, επίσημα και με επιστημονικά τεκμήρια, η σπουδαιότητα της ελληνικής γλώσσας.

Η προσπάθεια αυτή παίρνει ξεχωριστή σημασία στις μέρες μας, που πολύς γίνεται λόγος για διγλωσσούς Έλληνες και αξίζει να τονιστεί προς όλους και προς πάσα κατεύθυνση η σπουδαιότητα της γλώσσας μας.

Η σπουδαιότητα της ελληνικής γλώσσας καθορίστηκε από τους αρχαίους Έλληνες, που κορυφαίοι εκπρόσωποι του ελληνικού πνεύματος και της επιστήμης, της έδωσαν μια επίζηλη θέση και μια παγκοσμιότητα.

Η ελληνική γλώσσα είναι «η βασιλίσσα πασών των γλωσσών», φηνεύει με άφραστη γλαφυρότητα, αρμονικότητα, ρυθμό, βάθος και μουσικότητα το «υπέροχον αττικόν και ελληνικόν πνεύμα».

Με την ελληνική γλώσσα μεταλαμπαδεύτηκε σ' όλα τα σημεία του γνωστού τότε κόσμου στην αρχαιότητα ο υψηλός σε περιεχόμενο κλασικός πολιτισμός.

Ένας από τους μεγαλύτερους Έλληνες φιλοσόφους ο Δημόκριτος την αποκαλεί «ψυχής άγγελον».

Ακόμα η ελληνική γλώσσα φώτισε το νου των ανθρώπων με το αιώνιο φως της Χριστιανικής Αλήθειας, του πυρσού αυτού, που πυρπόλησε τις ψυχές τους με τη ζειδωρο φλόγα της πίστης του Ναζαρεαίου.

Σαν Έλληνες αισθανόμαστε υπερήφανοι για την πλούσια αυτή μας κληρονομιά, που μας υποχρεώνει να τη διαφυλάξουμε αλώβητη υπακούοντας στη φωνή των προγόνων μας και να διακηρύξουμε στην οικουμενική το μεγαλείο της φυλής μας.

Παράλληλα δε να διαφωτίσουμε τους ελάχιστους συμπατριώτες μας να απεμπόλουν τα μεξολόγισμα ιδιώματα, που χρησιμοποιούν —περισσότερο από συνήθεια παρά από ανάγκη— και υποβαθμίζουν έτσι την αξία της γλώσσας μας.

Η γλώσσα ενός λαού αποτελεί τον αψευδέστερο μάρτυρα για την πολιτιστική του υπόσταση και ο ελληνικός πολιτισμός αναμφισβήτητο φρονήματα όλη την ανθρωπότητα με τις αθάνατες ιδέες του αρχαίου ελληνικού πνεύματος.

Το Ζαγόρι, που συνέβαλε με τους φωτισμένους δασκάλους του στη διατήρηση και καλλιέργεια της ελληνικής γλώσσας, όσο και οι ελάχιστες περιοχές της Ελλάδας, επικροτεί την αξιέπαινη αυτή προσπάθεια της Παγκόσμιας Κίνησης Ελληνοφώνων Γυναικών και εντάσσεται στα αξία μέλη της πλήρης ενόδωση του έργου τους.

«Ελλάς ωραία, γη δοξαμένη...
Ποίος γης άλλης θελκτικότερα
Γλώσσα υπάρχει, καθώς η Σή
ήτις εδείχθη ως υπερτέρα,
κ' εκάστης άλλης εντελεστέρα,
πλήρης ηδύτης και χρυσή.
Διότ' αι Μούσαι αυτήν λαλούντι,
αυτήν ελάουν και οι θεοί.»

Σ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Η ΜΕΛΙΣΣΟΚΟΜΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ Η ΚΑΦΕΤΙΑ ΑΡΚΟΥΔΑ

Την εποχή που ήμουν μικρό παιδί, θυμάμαι ότι η μελισσοκομία δεν είχε σχεδόν καμία ανάπτυξη και πρόοδο στο χωριό μου. Ο παππάς του χωριού μας, ο μακαρίτης Γεώργιος Γεωργιάδης, την εποχή 1914-1921 εδμιούργησε στο χωριό μας μία πρωτόγονο μελισσοτροφική μονάδα, με ντόπιες όμως κυψέλες, χωρίς πλαίσια, που δεν άνοιγαν από καμμία πλευρά.

Να να πάρεις λίγο μέλι, από τέτοιες ντόπιες κυψέλες, έπρεπε να πεθάνεις όλο το μέλισσι. Αυτή ήταν μία υποτυπώδης μελισσοκομία. Επειδή είχα συμμαθητή το μικρότερο γιού του Παππά, το μακαρίτη Χαρίλαο πήγαινα τακτικά εκεί και με φιλεύανε ωραίο μωρόδατο μέλι. Μετά όμως το 1923 παντρεύτηκε ο θεός μου μακαρίτης Ηρακλής Βέλλης την Κλεονίκη Δ. Πελένη, η οποία διατηρούσε μελισσία Ευρωπαϊκού Τύπου και μάλιστα μάρκας «Νταντάν» με σκέπαστρα, σαν τις σκεπές των σπιτιών. Εκεί είδα πως τρυπώνουν τα μέλισσα. Έβγαζαν κάτι ωραία πλαίσια με κάτασπρες κυψέλες και ευωδιαστό μέλι. Την εποχή εκείνη υπήρχε στο χωριό πολύς κόσμος και η καλλιέργεια ήταν πολύ μεγάλη.

Υστερα από το 1930 άρχισαν να δημιουργούνται μικρές μελισσοκομικές μονάδες. Πρώτος και καλύτερος δημιουργός μονάδος με κυψέλες πλέον Ευρωπαϊκές, σύγχρονες, ήταν ο τριτοτόκος γιός του Παππά μας ο μακαρίτης Χρυσόστομος Γεωργιάδης. Την μονάδα του αυτή την μετακίνησε στον κάμπο των Άνω και Κάτω Πεδινών. Κατά την κήρυξη όμως του Ελληνοϊταλικού Πολέμου δεν πρόλαβε να την μετακομίσει από τον κάμπο αυτόν και κατεστράφηκε ολόκληρη από τις πολέμικες επιχειρήσεις. Μετά τον πόλεμο 1940-1944 δημιουργήθηκαν και άλλες μικρές μονάδες με λιγότερα σιμίνη, από τους μακαρίτες Δημ. Βλάχο και Γιάννη Φερούκα Γυμνασιάρχη.

Την εποχή αυτή είχα μπει κι εγώ στο μεράκι της μελισσοκομίας, και άρχισα να μαθαίνω, τα μυστικά της κοντά στον πεθερό μου μακαρίτη Γρηγόριο Στάρα, που διατηρούσε στο Μικρό Πάπιγκο μια πολύ καλή μονάδα με Ευρωπαϊκές κυψέλες, και έβγαζε ένα εξαιρετικό και μωρόδατο μέλι. Το Πάπιγκο γενικά προσφέρεται πολύ στη μελισσοκομία, γιατί έχει γυμνές εκτάσεις με πλούσια και εξαιρετική ανθοφορία.

Έτσι άρχισα κι εγώ ερασιτεχνικά τη μελισσοκομία και δημιούργησα στο Μικρό Πάπιγκο την πρώτη μελισσοκομική μου μονάδα, την οποία όταν έγινα συνταξιούχος το 1962 τη μετέφερα στο χωριό μου την Ελάτη.

Την εποχή εκείνη δεν είχαμε μεγάλα προβλήματα στη μελισσοκομία. Προσέχαμε πολύ να μη μας έλθει η Ευρωπαϊκή σπηγγο-νία. Αρρώστειες υπήρχαν τότε η εαρινή ασθένεια των μελισσών και η νοξείαση, αλλά τις αντιμετώπιζαμε με διάφορα φάρμακα. Μικροζημιές παθαίναμε από τα πουλιά τους μελισσοφάδες και από τα κίτρινα έντομα, που τα λέμε γκουμάνια, τα οποία είναι σαρκοφάγα. Επίσης ζημιές παθαίναμε από τις λάλες, όταν κανένα μέλισσι έμενε αβασίλευτο και δεν το αντιλαμβάνονταν να το τακτοποιήσουμε.

Την εποχή αυτή επέστρεψε από την Αμερική συνταξιούχος, ο άλλοτε μελισσοτρόφος Χρυσόστομος Γεωργιάδης, θυμήθηκε το παλιό του χόμπι και δημιούργησε μια μεγάλη και εξαιρετική μονάδα. Μετά το 1975 άρχισαν να μεταφέρονται διάφορα μελισσοκομικά νομαδικές κυψέλες και να τις εγκαθιστούν σε διάφορες κοινοτικές και ιδιωτικές εκτάσεις, την εποχή που άνηθε το θρούμπι και έτσι η παραγωγή μας σε μέλι χρονο με το χρόνο λιγόστευε. Οι καλλιέργειες είχαν σταματήσει, ελλείπει εργατικών χεριών γιατί ο κόσμος των χωριών κατέφευγε στις πόλεις, έτσι μειώθηκε και η οικοδομική κτηνοτροφία, ώστε οι λίγες γυμνές εκτάσεις να αναδασωθούν λόγω της φυσιικής βλάστησης, που οργιάζει στο χωριό μου και έτσι χρονιά με τη χρονιά λιγόστευε η ανθοφορία και συνεπώς η παραγωγή του μελιού.

Στη δεκαετία του 1975-85 ποτέ μας δεν μπορέσαμε να εκμεταλλευθούμε την ανθοφορία του τριφυλλίου, από τις συνεχείς βροχές από τις αρχές Μαΐου μέχρι 10ης η 15 Ιουνίου, μόνο μια χρονιά πήραμε ένα μέλι κατάστρο και εξαιρετικό.

Το μέλι των άλλων ετών ήταν βέβαια εξίσου καλό, αλλά το χρώμα του ολίγο σκούρο από την ποικιλία των λουλουδιών. Οι ξένοι μελισσοτρόφοι με τις μεγάλες νομαδικές μονάδες, που ερχόταν στα χωριά μας, μας προξενούσαν δυο μεγάλα κακά. Μας απομυζούσαν το νέκταρ της λίγης ανθοφορίας της Θροούμης και δεύτερο και χειρότερα μας μετέφεραν με αστραπιαία ταχύτητα δυο φοβερές αρρώστειες των μελισσών α) την ακαρίαση και β) την ασβεστοποίηση. Οι απώλειες σε σιμίνη ήταν τρομακτική. Κατα-

παύγαμε στα φώτα της επιστήμης. Εοδένναμε πολλά χρήματα για τα θεραπευτικά φάρμακα, αλλά δυστυχώς η επιτυχία της θεραπείας ήταν πολύ μικρή.

Μέσα στη θλιβερή και ολεθρία αυτή κατάσταση κάνει την εμφάνισή της και η αρκούδα. Μπαίνει μέσα στα μελισσομάντριά που τα είχαμε διπλά στις αυλές των σπιτιών μας και αρχίζει και αυτή το καταστρεπτικό της έργο. Μπορείς να πεις ότι Θεός και δαίμονες μάχονται τη μελισσοκομία των χωριών μας.

Μέχρι την εποχή εκείνη δεν θυμάμαι να ερχότανε στις περιφέρειες των χωριών μας αρκούδες. Αυτές είχαν καταφύγιο πέρα από τα Ριζιανά και πέρα από τα χωριά Νεγάδες και Φραγκάδες, στα κρησφύγετα της Πίνδου. Τώρα εγκαταστάθηκε μόνιμα στα χωριά μας στις σπηλιές στα Πετρίσια, Κάφαλα και Βίκο.

Οι ζημιές που προξενούσαν και προξενούν δεν ήταν μόνο τα μέλισσα, αλλά άρπαζαν από τα κοινοτικά και ιδιωτικά κοπάδια γίδια, πρόβατα ακόμα και γαίδα-ράκια.

Και στις καλλιέργειες έκαναν ζημιές στις φουντουκίες, στις μηλιές και κερασίες, που έσπαζαν τα κατακλινάρα.

Έγιναν δε ο τρόμος και ο φόβος των γυναικών, που πήγαιναν στους κήπους και τα λοιπά κτήματά τους.

Διαμαρτυρηθήκαμε έντονα στη Νομαρχία για να λάβει κάποια μέτρα περιστολής του κακού ή να αποζημιώνονται ως παθόντες ζημιά από τις αρκούδες. Για να αποζημιωθείς έπρεπε να πάθεις μεγάλη ζημιά ή ολοσχερή καταστροφή.

Φαίνεται ότι κανένας Νομοθέτης δεν πρόβλεψε γι' αυτό το θέμα. Από την άλλη πλευρά η ΕΟΚ φρόντιζε να μην εξοντωθεί η αρκούδα. Γι' αυτό για να ανακόψει τις επιδρομές της και τις καταστροφές της στους μελισσώνες βοήθη κάποιον σύστημα και το οποίο έθεσε σε εφαρμογή για πειραματισμό και επιστημονική έρευνα.

Αυτά τα πληροφορηθήκαμε από μια αίτηση της κ. Μαργαρίτας Μπατσά, που στάλθηκε στο Κοινοτικό Συμβούλιο, που έχει μια μεγάλη μελισσοκομική μονάδα και που προσήλθε να βάλει αυτή τα μέλισσα της στον πειραματισμό αυτόν. Προκρίθηκε, λέγει στην αίτησή της από το Υπουργείο Γεωργίας η μονάδα η δική της. Για να προκριθεί νομί-

ζω ότι έπρεπε να έχουν υποβληθεί και άλλες αιτήσεις για πειραματισμούς. Αυτό είναι ένα άλλο κεφάλαιο για τη διαφάνεια της προκρίσεως για το οποίο μελλοντικά θα επανέλθουμε, γιατί υπήρχαν και μικρότερες ντόπιες μονάδες οι οποίες μπορούσαν να πάρουν και αυτές θέσεις στον πειραματισμό.

Γιατί γνωρίζω καλά ότι η αρκούδα δεν κάνει επιλογή στις μελισσοκομικές μονάδες εάν είναι μεγάλες ή μικρές. Γιατί το περασμένο καλοκαίρι μου κατέστρεψε τρία (3) μέλισσα, που είχαν μείνει, μέσα στην αυλή του σπιτιού μου και μου έδωσε την τελειωτική και χαριστική βολή.

Με την αίτησή της η κ. Μ. Μπατσά έστειλε και ένα αντίγραφο του Νόμου 6238/1934 που δημοσιεύτηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως με αριθμ. 285/14-8-1934 τεύχος Α' περί βελτιώσεως της μελισσοκομίας και τονίζει ότι με βάση το άρθρο 8 του προαναφερθέντος Νόμου «ότι οι έχοντες μονάδες νομαδικών μελισσών έχουν το δικαίωμα να τα τοποθετήσουν όπου αυτοί κρίνουν κατάλληλο μέρος, μέσα σε ακαλλιέργητες εκτάσεις κοινοτικές ή ιδιωτικές και ότι απαλλάσσονται παντός κοινοτικού φόρου εφ' όσον η παραμονή των εκεί δεν θα είναι μεγαλύτερα των 3 μηνών. Εάν όμως είναι μεγαλύτερα των 3 μηνών θα επιβάλλεται φορολογία δύο (2) δραχμών για κάθε κυψέλη».

Όπως εξακριβώσαμε μέχρι σήμερα από το 1934 δεν ψηφίστηκε άλλος Νόμος για την ανάπτυξη της μελισσοκομίας. Με την αίτησή της ζητάει από το Κοινοτικό Συμβούλιο να εγκρίνει την περιγραφή της θέσης που θα τοποθετηθούν τα όργανα για τον πειραματισμό με τα σχετικά συρματοπλέγματα, που θα είναι ενωμένα με μπαταρίες φορτισμένες με ηλεκτρικό ρεύμα χαμηλής τάσης, ώστε όταν η αρκούδα θα προσπαθήσει να χαλάσει το συρματοπλέγμα θα έλθει σε επαφή με τα χαμηλής τάσης ηλεκτρόδια καλώδια και θα απωθηθεί χωρίς να πάθει ζημιά και έτσι πλέον δεν θα επιφέρει καταστροφές στα μέλισσα.

Εάν το σύστημα αυτό επιτύχει πρέπει να εφαρμοστεί και σ' άλλες κοινοτικές που έχουν αρκούδες και επιφέρουν και εκεί καταστροφές. Με το σύστημα αυτό θα απαλλαγούν οι μελισσοτρόφοι από τις καταστροφές των μελισσών.

Γεννάται όμως το εύλογο ερώτημα οι αρκούδες που δεν θα πλησιάζουν πλέον τους μελισσώ-

νες θα παραμείνουν ησυχίες ή με μεγαλύτερη μανία θα επιτίθενται στα κοπάδια των κτηνοτρόφων και στη γεωργική παραγωγή;

Πρέπει να εξερευνηθεί τρόπος να απομακρυνθεί από τις δικές μας περιοχές και να επανέλθει στα δάση της Πίνδου απ' όπου ξεκίνησε. Πρέπει να ευρίσκει εκεί αρκετή τροφή ώστε να μην αναγκάζεται να κατέρχεται προς τα δικά μας μέρη. Αυτό όμως είναι ένα μελλοντικό θέμα, που οι αρμόδιες υπηρεσίες της ΕΟΚ θα το μελετήσουν και θα το εφαρμόσουν μια που κύριος σκοπός των είναι η διατήρηση της αρκούδας. Τώρα θα κρίνουμε τον ψηφισθέντα Νόμο κατά το έτος 1934, για βελτίωση της μελισσοκομίας και προπαντός των μεγάλων μονάδων που ενδιαφέρθηκε μόνον γι' αυτούς εις βάρος των Κοινοτήτων. Πρέπει να χαρακτηριστεί και αυτός ο Νόμος ως αντισυνταγματικός. Όπως είχε συμβεί με το άρθρο 8 του Νόμου 3905/1958, που χορηγούσε το δικαίωμα στους εργολάβους να παίρνουν αδρανή υλικό για οδοστρωσία αμαξιτών δρόμων, από κοινοτικές θέσεις, όπου τους βόλευε, χωρίς να πληρώνουν και χωρίς να έχει η Κοινότητα το δικαίωμα να απαγορεύσει την ενέργεια αυτή και δημιουργούσαν έτσι ανεπανόρθωτες καταστροφές στο φυσικό περιβάλλον των χωριών. Καταργήθηκε ύστερα από έντονες διαμαρτυρίες των Κοινοτήτων με την υπ' αριθ. Α172/27-9-1977 εγκύκλιο δ/γ του Υπουργείου Δημοσίων Έργων ως αντισυνταγματικός, γιατί καταργούσε την κοινοτική ιδιοκτησία. Νομίζω ότι το ίδιο συμβαίνει και με το Νόμο, που ψηφίστηκε για ανάπτυξη της μελισσοκομίας κατά το έτος 1934 ότι είναι αντισυνταγματικός, γιατί κι εδώ καταργεί την κοινοτική ιδιοκτησία και επιτρέπει στους μεγαλομελισσοτρόφους να τοποθετούν τα σμήνη των, όπου αυτοί θέλουν, χωρίς να πληρώνουν για την βόσκηση, εις βάρος των Κοινοτήτων και των μικρών ντόπιων μελισσοτρόφων, που παραμένουν μέσα στα χωριά τους και αγωνίζονται όλο το χρόνο να πάρουν λίγο μέλι για την οικογένειά των.

Επειδή θεωρώ τον παραπάνω Νόμο ως αντισυνταγματικό και επειδή επιθυμώ την ανάπτυξη της νομαδικής μελισσοτροφίας. Γι' αυτό προτείνω, ότι πρέπει να ψηφισθεί νέος Νόμος, που θα επιτρέπει στη νομαδική μελισσοτροφία να εγκαθιστά τα σμήνη της. α) Στις Κοινότητες εκείνες, που δεν υπάρχει ντόπια μελισσοτροφία, β) Στις Κοινότητες εκείνες που θα έχουν επάρκεια βο-

σκή, η οποία θα κρίνεται από αρμόδιες Δημόσιες Υπηρεσίες και να τοποθετούν τα σμήνη των σε κοινοτικές θέσεις, που θα υποδεικνύει η Κοινοτική Αρχή. γ) Να καταβάλλεται ως Κοινοτικός φόρος για τη βόσκηση το ποσό των χιλίων (1000) δραχμών κατά κυψέλη. δ) Να απαγορευθεί η εννοικήσας ακαλλιεργήτων εκτάσεων ιδιωτών για την τοποθέτηση μελισσών, δεδομένου ότι τα μελίσσια δεν είναι ζώα να βοσκίσουν εντός της κλεισμένης ιδιωτικής εκτάσεως αλλά έντομα που θα ανατρέξουν στις γύρω άλλες ιδιωτικές και κοινοτικές περιοχές μέχρι 3-4 χιλιομέτρων απόσταση. Δεν πρέπει να περιττώμε από τον Άννα στον Καϊάφα και περιέλωμε σε αντιδικία με την ιδιωτική ιδιοκτησία. και ε) Τα μελίσσια σμήνη που θα μεταφερθούν και θα τοποθετηθούν σε κοινοτικές εκτάσεις να έχουν βεβαίωση αρμόδιας υπηρεσίας για την υγιεινή των κατάστασης. Δεν πρέπει να συμβεί ότι συνέβη στο παρελθόν, που μετεφέρθηκαν από τη Βουλγαρία και Ανατολική Μακεδονία, οι φοβερές ασθένειες που εξαφάνισαν τα ντόπια μελίσσια. Και τώρα πρέπει να πάμε σε κανένα νησί που δεν πάτησαν ξένα μελίσσια για να πάρουμε μαγιά.

Το παρόν δημοσίευσμά μου υπέχει θέση αναφοράς προς τις αρμόδιες κρατικές υπηρεσίες, με έντονο διαμαρτυρία, για να προβούν στην ψήφιση νέου Νόμου, που θα εξασφαλίζει τα συμφέροντα της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και εκ παραλλήλου τη βελτίωση της μελισσοκομίας.

Όλα τα Κοινοτικά Συμβούλια που έχουν έννομο συμφέρον από την ψήφιση Νέου Νόμου ας υποβάλλουν σχετικές αναφορές προς τις αρμόδιες Κρατικές υπηρεσίες για να λήξει αυτή η ιστορία των ατσίδων εκείνων, που ενεργούν δραστηριώς για τα συμφέροντά των, αδιαφορούντες για τους υπολοίπους που διαμένουν στα χωριά των βωβοί και μοιραίοι. Πρέπει όλοι μαζί από κοινού να αντιδράσουμε, να ενεργήσουμε και να επιτύχουμε την ψήφιση νέου Νόμου για χάρη των συμφερόντων της Κοινοτικής μας.

Και τελικά με χαρά μεγάλη αποδεχόμεθα και επικροτούμε την ενέργεια αυτή και προσπάθεια της ΕΟΚ για την επιστημονική έρευνα και τον πειραματισμό, ο οποίος πρέπει, αν επιτύχει να επεκταθεί και σ' άλλες Κοινότητες που έχουν επιβλαβείς της αρκούδας για να παγυνθεί μία κατάσταση. Ευχόμεθα ολόψυχα καλή επιτυχία.

Αγησίλαος Ευνός

Πάναβια 20 Μαΐου 1992

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΔΙΗΜΕΡΟ ΣΤΟ ΤΡΙΣΤΕΝΟ ΖΑΓΟΡΙΟΥ

Το υπό την αιγίδα του ΡΙΖΑΡΕΙΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ Πνευματικό Κέντρο «Κ. ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ» και η Κοινότητα Τριστένου, ο Πολιτιστικός Σύλλογος Τριστένου «Ο ΠΛΑΤΑΝΟΣ» και η Αδελφότητα Τριστένου.

Διοργανώνουν γιγα το διήμερο 22 και 23 Αυγούστου 1992, Σάββατο και Κυριακή ενδιαφέρουσες πολιτιστικές εκδηλώσεις στο ΤΡΙΣΤΕΝΟ ΖΑΓΟΡΙΟΥ. Είναι πρώτη φορά που το Ριζάρειο Ίδρυμα δίνει το στίγμα της δημιουργικής του παρουσίας στο χώρο του Ανατολικού Ζαγορίου με την πραγματοποίηση πνευματικών-πολιτιστικών εκδηλώσεων, υλοποιώντας έτσι και τις ευρύτερες επιδιώξεις του Πνευματικού Κέντρου «Κ. ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ». Στο διήμερο αυτό προβλέπονται και οι εξής εκδηλώσεις:

Σάββατο, 22 Αυγούστου 1992

Πρωί 11 π.μ. Εγκαίνια έκθεσης ζωγραφικής του διακεκριμένου καλλιτέχνη Μηνά Στρατή στην αίθουσα «Α. ΠΑΠΑΛΕΟΝΤΙΟΥ» του Πνευματικού Κέντρου Τριστένου —Απόγευμα (Στο Μεσοχώρι) — 7 μ.μ. Χαιρετισμοί. — 7.30 μ.μ. Ομιλία Πνευματικού περιεχομένου. — 8.30 Θεατρική παράσταση από το Δημοτικό Θέατρο Ν. Ιωνίας με το έργο του Δ. Βυζάντιου «Η ΒΑΒΥΛΩΝΙΑ».

Κυριακή, 23 Αυγούστου 1992

— Πρωί: Πανηγυρική λειτουργία στον Ιερό Ναό Αγίου Γεωργίου, με συμμετοχή Εκκλησιαστικής Χορωδίας Ιωαννίνων. — Δεξίωση με αναψυκτικά στο Μεσοχώρι. — Απόγευμα 7 μ.μ.: Επίδειξη παραδοσιακών χορών από χορευτικούς ομίλους Συλλόγων της περιοχής. — Θα ακολουθήσει γενικός χορός και πανηγύρι.

ΤΑ ΙΔΙΟΚΤΗΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΗΣ ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΑΣ ΤΡΙΣΤΕΝΟΥ

Συγκινητική ήταν η ανταπόκριση των μελών και φίλων της Αδ/τας Τριστένου στην έκκληση του Διοικητικού της Συμβουλίου για μια έκτακτη συδρομή για την αγορά των γραφείων στην Αθήνα (Νικητάρ 8-10, τηλ. 3638.696). Οι προσφορές συνεχίζονται και πιστεύουμε ότι δεν θα λείψουν κανείς από το τιμητικό αυτό προσλητήριο. Εκφράζουμε ένα μεγάλο «ευχαριστώ» σ' όσους έδωσαν μέχρι σήμερα το παρόν:

— Αδελφοί Νότα και Στάθης Βάσιου (στη μνήμη του πατέρα τους) 20.000 δρχ. — Βάσσος Ιωάννης 5.000 δρχ. — Βούκαλη, χήρα Αθ. Αγγελίου 10.000 δρχ. — Βούκαλη (Φαϊτάκη) Αθηνά 5.000 δρχ. — Βούκαλη (Σκουφάκη) Χριστίνα 5.000 δρχ. — Βαμβακούλας Κώστας 5.000 δρχ. — Γκάνιος Βήσας 100.000 δρχ. — Γεωργιάδης Ανδρέας και Δημητρουλά 50.000 δρχ. — Δαρίδης Βρ. Χρήστος 50.000 δρχ. — Δάφλος Νικόλαος και Ελένη στη μνήμη του αδελφού τους Θεοχάρη και της νύφης τους Σοφίας 27.000 δρχ. — Δαρίδης Κ. Χρήστος 20.000 δρχ. — Δημητριάδης Γεώργιος 50.000 δρχ. — Ζουμπουλάκης Γεώργιος 35.000 δρχ. — Εξάρχου Αθανάσιος 5.000 δρχ. — Καστόρης Αναστάσιος 15.000 δρχ. — Καστόρης Αν. Ανθούλα 10.000 δρχ. — Καστόρης Ελένη 10.000 δρχ. — Κώτης Ιωάννης 10.000 δρχ. — Επιτροπάρχης Μιχαήλ και Αν. κατερίνη Πετρίδη-Επιτροπάρχη 10.000 δρχ. — Κώτης-Μιχαήλ Ευαγγελάτος 5.000 δρχ. — Μαντέλος Μιχαήλ 20.000 δρχ. — Μαντέλος Χαράλαμπος 40.000 δρχ. — Νάκος Γρηγόριος στη μνήμη της μητέρας του Βασιλικής 50.000 δρχ. — Πιζάνια Γεωργία 50.000 δρχ. (στη μνήμη της γιαγιάς της Βασιλικής) 100.000 δρχ. — Πασπαλιάρης Ελεωνόρα 25.000 δρχ. — Πασπαλιάρης Φάνης 100.000 δρχ. — Πασπαλιάρης Λάζαρος 55.000 δρχ. — Παπαευσταθίου Στάθης 25.000 δρχ. — Παπατάλη Μαριάνθη 10.000 δρχ. — Παπαπάνος Φώτης 20.000 δρχ. — Πετρίδης Χρήστος 10.000 δρχ. — Περισίδης Θεόδωρος 10.000 δρχ. — Πολυχρονόπουλος Γεώργιος 5.000 δρχ. — Πολυχρονόπουλος Γ. Αλίκη 5.000 δρχ. — Πολυχρονόπουλος Γ. Σταύρος 10.000 δρχ. — Πολυχρονάκης Νικόλαος 12.000 δρχ. — Ράπτη Σεβαστή 100.000 δρχ. — Ράπτη Μαρίτσα και Ράπτης Γεώργιος (στη μνήμη των γονέων τους Χρήστου και Ελένης) 10.000 δρχ. — Στυλίδης Γεώργιος 100.000 δρχ. — Στυλίδης Π. Χρήστος 25.000 δρχ. — Στυλίδης Π. Κώστας 25.000 δρχ. — Στυλίδης Σπ. Χρήστος 8.000 δρχ. — Σταμούλης Λούλα 10.000 δρχ. — Στεφανάκης Αριστείδης 10.000 δρχ. — Στεφανάκης Χρήστος 50.000 δρχ. — Σιώλου Ολυμπία δρχ. 15.000 — Φουστούκος Άγγελος 10.000 δρχ. — Τσιατούρας Κων/νος 5.000 δρχ. — Τσιατούρας Κ. Χρήστος 20.000 δρχ. — Τσαλίκης Ι. Χρήστος 5.000 δρχ. — Χατζηχρήστου Βασιλίσσα 5.000 δρχ. — Από δύο (ανώνυμους) 20.000 δρχ.

Αθήνα, 30.6.92

2. ΠΩΣ ΕΣΚΑΨΑ ΤΟΝ ΞΕΝΟ ΚΗΠΟ

Ευριπίδη Ντιναλέξη

Απ'α που γράφω είναι πέρα από πέρα αλήθεια. Πως τάχαφα γράφω, αφού γράμματα είμαι άσπ'α. Απ' το Δημοτικό, μια παρέα κάμποσα παιδιά, φύγαμεν δεκά-πέντε χρονών. Τέλος πάντων μετά τον ανταρτοπόλεμο γυρίσαμε πο-λί λίγοι στο χωριό Τσερβάρη. Κουλέδες δεν είχαμε. Δουλεύαμε τη γη, αλλά τίποτες δεν βγάζαμε. Ήναρενύμαστε λίρες όπως ο φί-λος μου ο Τολάκης. Ένα βράδυ ήθε αυτός ο Τσερεμές στο μαγαζί μου λέει:

— Πίδα θα σου πω κάτι, αλλά πρόσεξε μη σου φύγει κουβέντα γιατί όλα χάθηκαν. Κάπου θα πά-με απόψε.

— Τι λες ορέ, τόσο σοβαρό εί-ναι, ούτε στη γυναίκα μου την έβγαζα να μη πω. Πως να της έβγαζα που πάω όλη τη νύχτα.

Ήμουν νύπαντρος και τα πρόσημα δυσκόλευαν.

— Ορέ πουθενά, κατάλαβες. Εδώ πρόκειται να γίνουμε πλούσι-οι με χιλιάδες λίρες.

— Τότε τι να πάρω, ντουφέκια, μαχαιρία; Αφού είναι για λίρες και πάμε να κλέψουμε, αίντε να πάμε.

— Όχι μαωρέ, μου λέει πάρε έναν κασμά κι ένα φτυάρι. Πρό-σεξε όμως κουβέντα, γιατί θα μας χυλάνουν.

Καλά Αποστόλη, λέω με το μου μου, φτυάρι και κασμά θα έχω, αν δω και κάνεις καμιά κασκαρί-α θα σε μεσοκόσω.

Πήγα στο σπίτι, πήρα τα ερ-μάρια, αλλά τι να πω στη γυναίκα μου. Της είπα ότι έχω μια δουλιά, να κλείσει το σπίτι και να κοιμη-θεί, δεν ήταν τίποτα να μη φοβό-μαι. Απ' τα πολλά την κατάφερα. Τι νάκανα, έτσι μου είπε ο κερα-τός.

ΣΤΗΝ ΑΓΙΑ ΤΡΙΑΔΑ

Συνέχεια από την 12η σελ.

Ραντοί και κοντοχωριανοί, λάμπουν τα πρόσωπά τους, λειτουργούν μαζί με τον τυπικό στα λειτουργικά του Παπαδόδαρο και τους ιεροψάλτες, δο-ξολογούν τον Πατέρα του Υιό και το Άγιο Πνεύμα ως Τριάδα Ομοούσιο και Αχώριστο. Τελειώνει η ακολουθία κι οι μοναχοί στον αυλόγυρο δίνουν και παίρ-νουν τις ευχές. Κάποιος θέλησε να παλαμψησει θα λέγαμε «το εν χορδαί-ας και οργάνων...» Είχε έτοιμη κάτω απ' τον λίκνο της καρδιάς την κοιπα-μένης της φυλλωσής έλανε το πρόβλη-μα στις φυλλωσές έλανε το πρόβλη-μα των μικροφώνων και μεγαφώνων». Έτσι λοιπόν αντήχησαν οι πλαγιές, οι λαγκαδιές, το πήραν το τραγούδι τους και κορρές των βουνών και για μια στιγ-μή νερά στο μοναστήρι ήμουνα και

τάς, να μη πω τίποτα θα μας φύ-γουν χιλιάδες λίρες. Έσμιξα με τον Τολάκη και κινήσαμε. Πηγαί-ναμε κρυφά να μη μας δουν και προγγήξουν οι λίρες. Φτάσαμε στο Πέρα Πηγάδι.

Εκεί είχε έναν κήπο η Αμαλία η Μούζο. Γιατί την λέγανε έτσι δεν ξέρω, θα ρωτήσω το φίλο μου τον Τολάκη να μου πει, γιατί αυ-τός ήταν κόλος και βρακί με την Αμαλία. Τέλος πάντων στρωθήκα-με στη δουλιά, σκάψαμε ένα μέτρο βάθος. Τι να κάναμε λίρες ήταν εδώ. Η ώρα πήγε 2-3 τη νύχτα.

Αυτός ο κερατάς κουράστηκε και για να αναμείξει μου λέει ότι όταν είδε το όνειρο καθόταν στο εικόνισμα όξω από τον κήπο. Τον βλέπω τρoβάει για το εικόνισμα να δει το όνειρο κι όπως έκασε αποκοιμήθηκε.

Η ώρα πήγε πέντε το πρωί, κό-ντευε να φέξει, γιατί κίνησαν οι γυναίκες να πάρουν νερό στη βρύ-ση του Αϊ-Θανάση. Ε

γιά έσκαβα ακόμα, τόσο μυαλό είχα. Καμιά φορά εκεί που βάρα-γα με τον κασμά, που στο διάολο βρέθηκε ένας παλιοτενεκές κι έκα-νε τόσο θόρυβο, που ο Τολάκης έκανε ένα τίναγμα σαν να τον δά-γκασε φίδι.

— Σαθήκαμε, μου λέει. Μόλις έκλεισε λίγο τα μάτια μου τις είδα στον ύπνο μου.

— Έλα πιο κοντά μου, του λέω, να τις μοιράσουμε. Σήκωσα το φτυάρι, αλλά λάκισε ο κερατάς. Όπως έμαθα αργότερα αυτός γλύ-φονταν εκεί στην Αμαλία. Πότε λίγο χαλβά, πότε κάνα λουκούμι. Θα της χρωστούσε και της έταξε να της σκάψει τον κήπο.

Βρήκε και μένα τον χαμένο και τον σκάψαμεν.

στο Κοστέρπο χόρευα. Ήρθα τριάντα χρόνια πίσω και θυμήθηκα τις μέρες μου εκείνες τζομπανόπουλα —γιάδρες των λόγων εκείνων— όταν με φόβο Κυρίου προσκυνούσα την εικόνα του μοναστηριού και ζητούσα απαλλαγή απ' το φόβο των αγριμιών. Ύστερα παίρνοντας το μονοπάτι καταραχής συναγωνίζομαι τα πουλιά στο τραγού-δι. Να με συγχωρέσετε για την παρεν-θεση αυτή. Το γλέντι λοιπόν άναψε για τα καλά. Οι παρέες κοντά-κοντά. Οι πιο γλεντζέδες πιάνονται στο χορό αμέσως. Η τσίκνα απ' τις σούβλες ανταμώνεται με το άρωμα αυτής της φύσης. Οίνος στη συνέχεια ευφραίνει καρδιά ανθρώπων. Οι ηλικίες όλες μα-ζί, γέροι μεσήλικες νιοί και μικρά παι-διά. Άντε λοιπόν μετά να μοιραίς ν' αντισταθείς και ν' αφήσεις τα βιώματά σου χωρίς φωνή. Μια ιστορία ενός χω-ριού-Παλιοχώρι Λάιστας με κόσμο με

Από τη ζωή και τη δράση της Αδελφότητας Τριστένου

Η Γενική μας Συνέλευση: Με εξαιρετικά μεγάλη προσέλευση και έκδηλη συγκίνηση έγινε εφέτος, την Κυριακή στις 29/1/92 η ετήσια γεν. συν/ση της Αδ/τας τα ιδιόκτητα γρα-φεία μας.

Η συνέλευση με πραγματική θλί-ψη ημνώνησε το χαμό των συγχο-ριανών μας: Βασιλικής Νάκου, Χρυσάνθης Τζάμου, Ελένης Ράπτη, Βασίλη Παπαγιαννόπουλου, Αγγέλας Δαρίστη και Χρήστου Γκά-νιου. Το Τρίστενο και η Αδελφότητα έγιναν αληθινά φτωχότερα.

Η συνέλευση ευχαρίστησε όλους όσους με προθυμία και γενναιοδο-ρία πρόσφεραν για την αγορά των γραφείων της Αδ/τας, με συγκίνηση δε και θερμό χειροκρότημα υποδέ-χτηκε την προσφορά του Αθανασί-ου Τσίκα, με το ποσό των πεντακο-σίων χιλιάδων (500.000) δραχμών, κληροδότημα από τους τόκους του οποίου θα πληρώνονται τα κοινό-χρηστα των γραφείων και από το τυχόν δε πλεόνασμα θα γίνεται συ-νεστίαση όλων των χωριανών στο Τρίστενο.

Το χωριό μας που έχει παραδό-ση σε ενεργές και αγαθοεργίες εί-ναι περήφανο για την προσφορά αυτή του συμπατριώτη μας και ελ-πίζω πως το παράδειγμα του εκλε-κτού αυτού μέλους της Αδ/τας μας θα βρει μιμητές.

Η συνέλευση έκλεισε με την γιορτή της πίτας που πρόσφερε κι εφέτος η Γεωργία Πιλάνα, με ευχές για τον καινούργιο χρόνο και τσί-πουρο, προσφορά της Ελένης Θ. Παπαβασιλείου.

Η Αποκριτική Συνεστίαση: Με ευρύτατη συμμετοχή χωριανών και φίλων γιορτάσαμε κι εφέτος οι ξε-νητεμένοι την Αποκριά.

Ιδιαίτερη λαμπρότητα, αλλά και συγκίνηση έδωσαν ο νεανικός μας χορευτικός όμιλος και το νεανικό επίσης συγκρότημα παραδοσιακής

δημοτικής μουσικής «Τερερέμ»...

Ας θυμήσουμε με την ευκαιρία, πως στο περσινό πανηγύρι (στα εν-νιάμερα της Παναγίας 23 Αυγού-στου) στο Τρίστενο ήταν ιδιαίτερα εντυπωσιακή η εμφάνιση του χορευ-τικού μας και σε αριθμό νέων χο-ρευτών και σε ποιότητα αλλά και των μουσικών του «Τερερέμ» που τα νέα του παιδιά καταμάγεψαν το χωριό και ιδιαίτερα τους ηλικιωμέ-νους του για το ήθος και την πι-στότητα στην παράδοση. Δυστυχώς όμως, η ανεύθυνη συμπεριφορά δύο χωριανών μας δημιούργησε προβλή-ματα της τελευταία ημέρα του πα-νηγυριού.

Εκδρομή στον Όσιο Λουκά με το Γρεβενίτη: Στις 17 Μαΐου 1992 πραγματοποιήθηκε από τις Αδελφό-τητες Γρεβενιτίου και Τριστένου εκ-δρομή στον Όσιο Λουκά, πρώτη εκδήλωση της εκδήλωσης, με την οποία εγκαινιάζεται μια στενότερη συνεργασία ανάμεσα στα γειτονικά χωριά και τις Αδελφότητές τους.

Εκτός από την επίσκεψη της μο-νής περιήγησαν μοναστικού και πνευματικού κέντρου της Ελλάδας κατά την βυζαντινή και μεταβυζαν-τινή περίοδο και σπουδαιότερου μνημείου ψηφιδωτής διακοσμήσεως, οι εκδρομείς χαρήκανε επίσης και την θαυμάσια διαμόρφωση των πη-γών της Λειβαδιάς, τιμήσανε τα θύ-ματα του μαρτυρικού Διστόμου, απολαύσανε την παραλία Διστόμου, Άσπρα σπίτια και πήραν την τε-λευταία ανάσα της επιστροφής στην πενιφόφυτη Αγία-Σωτήρα.

Αθήνα, 30.6.92 Φ.Π.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ

ΑΡΙΣΤΗ ΓΑΜΟΙ:

Στις 4/7 στην Αγ. Τριάδα-Εκάλης, έγινε ο γάμος του Μάκη Συκιώτη, δρ. Πολιτ. Μηχανικού και της Χρυσής Παπακώστα φιλόλογου των Εκπαιδευτηρίων Δούκα.

ΒΑΠΤΙΣΕΙΣ:

Στο μοναστήρι της Χρυσο-σπηλιάτισσας — Βοϊδομάτη, έγινε η βάπτισμα της κορούλας των Νίκου και Τασίας Γέτη. Το όνομά της Δέσποινα.

ΘΑΝΑΤΟΙ:

Πέθανε και κηδεύτηκε στην Αθήνα, η υπερενηνηκόντουτς Ερασμία Κ. Ζαΐμη. Επίσης, στις 15/7 πέθανε και κηδεύτη-κε στην Αρίστη η Θηρεσία Παπακώστα.

Σταύρος Συκιώτης

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΕΣ

10. Τσαούσης Λεωνίδας δρχ. 2.000

ΤΙΜΗΤΙΚΗ ΕΙΣΦΟΡΑ

5.000

Γεννάδιος Θρασύβουλος
Ζαΐμη Ι. Αυρηλία
Ζαρόπουλος Χρήστος
Λαμπρίδη Ε. Αλεξάνδρα
Λαμπρίδης Ε. Βασίλειος
Μιχαηλίδου Θάλεια
Μπαλούγιας Νικόλαος
Οικονόμου Κ. Μάνθος
Παπακώστας Κ. Μιχαήλ
Παρόπουλος Π. Ιωάννης
Πελένη Ελένη
Τέκτων Κων/νος
Χαντόλιας Μιχαήλ

4.000

Γεννάδιος Μιχαήλ

3.000

Δόσης Γεώργιος
Καραγιαννίδη Πόπη
Παπαβασιλείου Μιχαήλ
Χρόνης Σταύρος

2.500

Βαζάκας Γ. Αθανάσιος
Βαζάκας Α. Ιωάννης
Παπαρούσης Μάνθος

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

κ. Στυλιανό Δεβελέγκα:

Λυπούμαστε γιατί από έλ-
λειψη χώρου δεν μπορούμε να
δημοσιεύσουμε τη φωτογραφία
από τη βάπτισή.

κ. Γιάννη Σάγκα:

Δυστυχώς η νεκρολογία σας
για τον αείμνηστο Λεωνίδα
Βασδέκη δεν δημοσιεύεται γιατί
έχουμε ήδη δημοσιεύσει σε
προηγούμενα τεύχη του περιο-
δικού μας. Ευχαριστούμε για τα
καλά σας λόγια και την αγάπη
για το περιοδικό μας και υπο-
λογίζουμε σε μελλοντική συνερ-
γασία.

Η Συντακτική Επιτροπή

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

Ο ΜΟΣ Βρυσοχωρίου ανα-
κοινώνει ότι την 26-27 και 28
Ιουλίου θα πραγματοποιηθεί
όπως κάθε χρόνο στο χωριό το
πανηγύρι της Αγίας Παρασκευ-
ής με το Δημοτικό συγκρότημα
του Γεωργίου Ζούμπα. Το πρό-
γραμμα περιλαμβάνει:

1) 26-7-1992 ώρα 21.00. Πα-
ρουσίαση Δημοτικών χορών
από το χορευτικό όμιλο Χρυ-
σοβίτσας-Μετσόβου.

2) 27-7-1992 ώρα 21.00. Πα-
ρουσίαση Δημοτικών χορών
από τα χορευτικά συγκροτήμα-
τα του χωριού.

3) 28-7-1992: Εκδρομή στην
μαγευτική τοποθεσία «Μαγού-
λα» στους πρόποδες της Τύμ-
φης (Τσούκα Ρώσας).

Το ΔΣ
του ΜΟΣ Βρυσοχωρίου

ΠΡΟΣΦΟΡΕΣ

ΠΡΟΣΦΟΡΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΠΛΗΡΩΣΗ ΤΩΝ ΣΚΟΠΩΝ ΤΟΥ ΠΕ-
ΡΙΟΔΙΚΟΥ «Το ΖΑΓΟΡΙ μας»:

— Ο κ. Ιωάννης Πολυμερίδης στη μνήμη των γονέων του Νίκου και
Κατερίνης δρχ. 5.000. Η Ι.Λ.Ε.Ζ. ευχαριστεί θερμά.

ΕΛΑΦΟΤΟΠΟΣ: Για τις ανάγκες της εκκλησίας του Αγίου Νικολάου
Καλυβίων Ελαφοτόπου προσφέρθηκαν τα παρακάτω ποσά:

Προκόπιος Γκουγιάννος 20.000 δρχ. - Βασίλειος Χρόνης 15.000 δρχ.
- Χριστόδουλος Γκέγκας 8.000 δρχ. - Σταύρος Τζόκας 8.000 δρχ. - Δη-
μήτριος Λουτσάρης 8.000 δρχ. Η Εκκλησιαστική Επιτροπή Ελαφοτόπου
ευχαριστεί.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟ: Η Εκκλ. Επιτροπή Αγίου Νικολάου Ελαφοτόπου ευ-
χαριστεί ιδιαίτερα τους Γεώργιο Δεμάτη και Δημήτριο Λουτσάρη, που το
1991 και 1992 πρόσφεραν τα σφαχτά για το πανηγύρι στον Αϊ-Νικόλα
Καλυβίων Ελαφοτόπου στις 20 Μαΐου. Επίσης ευχαριστεί τον Περικλή
Φαϊτά για την δωρεά της πιλάκας που χρειάστηκε για την στέγη της ίδιας
εκκλησίας.

ΓΙΑ ΤΙΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ ΤΟΥ ΕΛΑΦΟΤΟΠΟΥ:

— Χριστόφορος Βολογιαννίδης 20.000 δρχ. - Δρακοπούλου-Χρόνη
Αλίνα 15.000 δρχ. - Δημήτριος Λουτσάρης 15.000 δρχ. - Ελένη Γεωργίου
Ντιναλέξη 10.000 δρχ. - Θέα Λίλη 10.000 δρχ. - Βασίλειος Ντιναλέξης
10.000 δρχ. - Ιωάννα Ματσούλη 5.000 δρχ. - Γεώργιος Δεμάτης 2.000
δρχ. - Χαρίκλεια Σακελλαρίου 1.000 δρχ. - Παρασκευή Λιόγκα-Σακκά 1.000
δρχ. - Χριστόδουλος Γκέγκας στη μνήμη του γαμπρού του Παύλου Δρά-
μπαλου 9.000 δρχ. Η Εκκλησιαστική Επιτροπή Ελαφοτόπου ευχαριστεί.

ΔΩΡΕΕΣ: Για τον Ιερό Ναό Αγίου Νικολάου Ελαφοτόπου:

Γεώργιος Φρακτόπουλος ένα διάδρομο - Αντώνης Παπανικολουδάκης
ένα διάδρομο - Όλγα και Ιωάννα Σακελλαρίου ένα ρολόι τοίχου. - Δημή-
τριος Κοτρώσης στη μνήμη της Ελένης, του Κων/νου και της Καλυψώς
ένα τραπέζι αξίας 25.000 δρχ.

ΜΑΝΑΣΣΗ. Για την επισκευή της στέγης του Ιερού Ναού Αγίου Γε-
ωργίου πρόσφεραν:

Βελλιόπουλος Αλέξανδρος 200.000 δρχ. - Καρράς Γεώργιος 47.000
δρχ. - Ευαγγέλου Γρηγόρης 30.000 δρχ. - Ατζεμπούλου Άννη και Κάτη
25.000 δρχ. - Ζώη Χριστοφ. Ιφιγένεια 10.000 δρχ. - Λαδιάς Παναγιώτης
10.000 δρχ. Η Εκκλησιαστική Επιτροπή ευχαριστεί θερμά. Ιδιαίτερη μνεία
πρέπει να κάνουμε για τους: Λαδιά Κων/νο και Μυλωνά Αθανάσιο για την
προσφορά τους σε προσωπική εργασία στις 14 Ιουνίου.

ΔΩΡΕΕΣ ΕΙΣ ΜΝΗΜΗΝ:

— Στη μνήμη της Ελένης Θεοδώρου με τη συμπλήρωση ενός χρόνου
από το θάνατό της, η Ξανθίπη Τσάντη από το Μονοδένδρι, πρόσφερε
5.000 δρχ. για την ενίσχυση των σκοπών του περιοδικού «Το ΖΑΓΟΡΙ
μας».

— Στη μνήμη της Μαρίας Κίτσου οι συγγενείς και φίλοι πρόσφεραν
τα παρακάτω ποσά για τον Ιερό Ναό Αγίου Αθανασίου Μονοδενδρίου.

1. Η κ. Κρίνα Στ. Κατσαδήμα 50.000 δρχ. 2. Η οικογένεια Αντώνη
Ράπη 10.000 δρχ. 3. Η Ξανθίπη Τσάντη 10.000 δρχ. 4. Η Διακούσα
Επιτροπή των Σχολών της Ριζαρείου στο Μονοδένδρι 10.000 δρχ. 5. Η
Συντονιστική Επιτροπή Πνευματικού Κέντρου «Κ. ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ» 10.000
δρχ. 6. Το προσωπικό των Σχολών της Ριζαρείου Μονοδενδρίου 20.000
δρχ. 6. Ο κ. Αλέξανδρος Δόβας 20.000 δρχ. 7. Ο κ. και η κ. Κώστας και
Μαίρη Φαφαλιού 20.000 δρχ. 8. Ο κ. και η κ. Βαούλης και Στέλλα Λαμπρίδη
10.000 δρχ. 9. Ο κ. Μετκόβι Ζάμος 10.000 δρχ. 10. Ο κ. Φίλιππος Σι-
μώττας 9.000 δρχ. 11. Η κ. Ιουλία Τσάντη 5.000 δρχ. 12. Ο κ. Σταμάτης
Μωραΐτης 5.000 δρχ. Η Εκκλησιαστική Επιτροπή ευχαριστεί θερμά.

— Επίσης στη μνήμη της Μαρίας Κίτσου η Αδελφότητα Τσαμαντω-
τών πρόσφερε 10.000 δρχ. για το Σύλλογο Μονοδενδριτών και φίλων
του Βίκου.

ΕΛΑΤΗ: Στη μνήμη του γιού της Σταύρου Γεωργίου Πελένη και για
την ανακομιδή των λειψάνων αντί μνημοσύνης η μητέρα του Ελένη Γεωρ.
Πελένη πρόσφερε στο Ίδρυμα ΕΛΕΠΑΠ το ποσό 15.000 δρχ. Η Τοπική
Διοικούσα Επιτροπή εκφράζει θερμές ευχαριστίες.

— Πέρασαν επτά χρόνια από τότε που έφυγε ο Σταύρος Γεωρ. Πε-
λένης από κοντά μας και η μάνα του τον περιμένει. Για τη μνήμη του
έδωσε 5.000 δρχ.

ΒΙΤΣΑ: Η κ. Ελένη Θ. Σακελλαρίδη εις μνήμη του συζύγου της Θεο-
δώρου κατέθεσε το ποσό των 5.000 δρχ. στην εφημερίδα μας.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

5.000

Πάσχος Νικόλαος
Χατζής Γεώργιος

4.000

Ζούμπος Σ. Αγγελική
Καρέτση-Βασδέκη Φωτεινή
Χριστοδούλου Αθ. Ελένη

3.000

Καρατζάς Ιωάννης
Καρπούζη Χαρά
Πανηπειρωτικός Σύνδ. Λαρίσης
Τσατσόπουλος Αλέκος

2.000

Αλεξιάδης Φρίξος
Βαλάνος Ροβέρτος
Βλαδίκας Κλεόβουλος
Βασδέκης Στέφανος
Βλάχος Γεώργιος
Βουλόμενος Ευριπίδης
Γέτης Θεόφιλος
Δάνου Ανδρομάχη
Δάφλου Ελένη
Δούση Χρήστος
Δρούγιας Χρόνης
Ένωση Ζαγορισιτών Αθηνών
Καλογήρου Ναπολέων
Καρανίκας Φωκίων
Κατσαδήμας Ιωάννης
Κούρας Χάρης
Μπασλή Ιφιγένεια
Οικονόμου Παντελής
Παπαδόπουλος Κώστας
Παπανίκας Παύλος
Πισίρης Νικόλαος

Σακελλαρίδη Ελένη
Στεργιούλη Χρ. Βασιλική
Στολίκας Βασίλειος
Στρούλιας Αντώνιος
Τζιμόπουλος Τάκης
Τζιόβα Αικατερίνη
Τζόβα Πολυξένη
Τσαμένος Α. Λάζαρος
Τσιατούρας Γεώργιος
Τόσκας Δ. Θεόφιλος
Τσονίδης Ιωάννης
Φαρμάκης Ανδρέας
Φωτιάδης Ιωάννης
Χρήστου Κ. Ιωάννης
Χρόνη Φαιναρέτη

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

Οι συνδρομητές των Αθηνών
για την καλύτερη εξυπηρέτη-
σή τους, μπορούν να πληρώσουν
τη συνδρομή τους στα Γραφεία
της Ριζαρείου Σχολής Βασιλ.
Σοφίας 24, αποφεύγοντας έτσι
περιττές ταλαιπωρίες και τα τε-
χνοκράτικα έξοδα.

Η ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

Ο μοναδικός τρόπος εύκολης
αναγνώστες για την απρόσκοπτη
έκδοση του περιοδικού μας είναι
η συνδρομή σας. Γι' αυτό μη
έχετε να την στέλνετε έγκαιρα
Η ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ